

Universiteit Utrecht

Wat gebeurt er in Oekraïne?

Onderzoek naar de berichtgeving over de onrust in Oekraïne in de Nederlandse krant Trouw en de Duitse krant Die Welt

Rick van Leeuwen, 3631931

Begeleider: Leo Paul
Masterthesis Geo-communicatie
Faculteit Geowetenschappen, Universiteit Utrecht

Voorwoord

Deze scriptie is geschreven in het kader van de masteropleiding Geo-communicatie aan de faculteit Geowetenschappen aan de Universiteit Utrecht.

Ten eerste wil ik mijn scriptiebegeleider Leo Paul bedanken voor zijn tijd en adviezen. Vanaf het begin heeft hij mij geholpen bij het maken van moeilijke keuzes en mede door zijn sturing en adviezen is dit onderzoek tot stand gekomen.

Mijn dank gaat ook uit naar Trouwjournalisten Fleur de Weerd en Stevo Akkermans voor hun tijd en open verslaggeving over hun werkwijzen en ervaringen.

Rick van Leeuwen,
Augustus 2014

Summary

On the 21st of November 2013 the former president of Ukraine Viktor Yanukovich refused to sign a treaty with the European Union. It was the beginning of massive protests in the whole of Ukraine which led the country to chaos.

Newspapers all around the world wrote articles about the situation in Ukraine, but what is it exactly that they wrote? Media have the responsibility to show the public what is happening and especially newspapers have the possibility and responsibility to explain the situation. Because what is happening in Ukraine has several different causes and is very complex, it is important that we are informed about these causes and about all backgrounds of this Eastern European country, in order to be able to understand the situation. Newspapers are critical sources of information, but because of different reasons newspapers differ in their news coverage. Some of them have more knowledge of the subject than others or they feel more obligated to report about the situation. In this research the Dutch newspaper Trouw and the German newspaper Die Welt are analyzed to discover the differences in what is written when about the current developments in Ukraine in a Dutch and German newspaper. Further attention is paid to the knowledge of journalists and their use of sources to interpret the content analysis.

Therefore the question leading this research is: **What is written about the disorder in Ukraine in the newspapers Trouw and Die Welt between the 21st of November 2013 and the 20th of March 2014 and how can the differences be explained?**

The analysis focuses on which backgrounds of Ukraine are discussed and in what chronological order, whether there are signs of othering and related stereotypes, and, finally, whether the situation is primarily explained from a 'Western' or a Russian perspective. For the analysis 78 articles of Trouw and 95 of Die Welt are examined. To interpret the results of this analysis, interviews with two journalists of Trouw were carried out.

The results of the content analysis made clear that the news coverage of both newspapers was very similar. With respect to the number of backgrounds covered, the chronological order, signs of othering and the 'Western' or Russian perspective of the news, Trouw and Die Welt showed a similar result. Remarkably, Trouw scored slightly better in the use of backgrounds than Die Welt, with a score of 215 versus 192. Even more similar is the chronological order in which the backgrounds are given. The results show a strikingly parallel representation. The respondents explain this is not as astonishing as it looks, because newspapers use press offices as their primary source for following the news and when something becomes 'big' news, all news organizations will release their own background stories. The background stories will vary because gatekeeping processes such as personalities, ideologies, cultures and perspectives differ at different news organizations. Another remarkable result was that Die Welt reported in the same 'Western' way as Trouw did, in which the 'Western' values and societies were mostly covered in a positive way and the Ukrainian and Russian ones in a negative way. In short Trouw and Die Welt were quite similar in their news coverage of the Ukrainian disorder.

Inhoudsopgave

INLEIDING	7
AANLEIDING	7
ONDERZOEKSOPZET	7
METHODOLOGIE.....	8
RELEVANTIE.....	8
HOOFDSTUK 1 ACHTERGROND OEKRAÏNE	10
KIEV-RUS	11
VERDEELD OEKRAÏNE.....	12
SOVJETREPUBLIEK OEKRAÏNE	15
OEKRAÏNE ALS TRANSITIELAND	18
ORANJEREVOLUTIE.....	21
TUSSEN REVOLUTIES IN	22
KIEZEN TUSSEN RUSLAND OF DE EU.....	24
GEBEURTENISSEN VANAF 21 NOVEMBER.....	25
HOOFDSTUK 2 THEORETISCH KADER.....	28
BEELDVORMINGSPROCES	28
AGENDA SETTING.....	29
FRAMING.....	30
GATEKEEPING	31
<i>Individual level</i>	32
<i>Media routines level</i>	32
<i>Organization level</i>	33
<i>Extramedia level</i>	33
<i>Ideological level</i>	34
KENNIS EN CONTEXT	35
BRONNEN.....	35
OTHERING EN STEREOTYPERING.....	36
CONCEPTUEEL MODEL.....	37
HOOFDSTUK 4 METHODOLOGIE	38
ONDERZOEKSVRAGEN EN HYPOTHESES	38
ONDERZOEKSMETHODES.....	39
<i>Inhoudsanalyse</i>	39
<i>Selectie</i>	40
<i>Analyseschema</i>	41
<i>Operationalisering</i>	41
HOOFDSTUK 5 RESULTATEN	43
SOORT ARTIKELEN EN AUTEURS	43
ACHTERGRONDEN	45
<i>Chronologische volgorde</i>	47

Buitenlandcorrespondent	49
WESTERS OF RUSSISCH	51
Trouw.....	51
Die Welt	52
OTHERING EN STEREOTYPERING.....	54
Trouw.....	54
Die Welt	56
Interviews.....	59
HOOFDSTUK 6 CONCLUSIE	63
ACHTERGRONDEN	63
KENNIS EN BRONNEN.....	64
OTHERING	64
HOOFDSTUK 7 DISCUSSIE	66
LITERATUURLIJST	67
BIJLAGE 1 KRANTENARTIKELEN	73
LIJST VAN GEANALYSEERDE ARTIKELEN	73
Trouw.....	73
Die Welt	76
ANALYSESCHEMA.....	83
ACHTERGRONDENSHEMA	84
VOORBEELDEN INHOUDSANALYSE ARTIKELEN	88
Trouw.....	88
Analyse.....	89
Die Welt	90
Analyse.....	92
BIJLAGE 2 INTERVIEWS	93
TOPICLIJST BUITENLANDCORRESPONDENT	93
TOPICLIJST REDACTIELID	94

Inleiding

Aanleiding

Sinds eind 2013 verkeert Oekraïne in een staat van verwarring. Vele Oekraïners zijn de straat opgegaan om te protesteren tegen de stand van zaken in de voormalige Sovjetrepubliek of om hun steun te betuigen. De opstand begint vreedzaam, maar naarmate de tijd vordert, wordt de situatie gewelddadiger. Uiteindelijk kost de revolutie tientallen mensen het leven en vallen er honderden slachtoffers. De aanleiding voor de staatkundige crisis is dat de (inmiddels afgezette en gezochte) president Viktor Janoekovitsj er op 21 november vanaf ziet een associatieverdrag te tekenen met de Europese Unie. Het leidt uiteindelijk tot een reeks van demonstraties en totale chaos in met name de hoofdstad Kiev.

De kranten staan vol met artikelen over deze nieuwe revolutie, maar wat wordt er in deze artikelen eigenlijk geschreven? Los van het berichten over de spectaculaire protesten is het belangrijk te informeren over de achtergronden van de situatie, want de revolutie is een verhaal met vele kanten. En bij complexe situaties als dit is het van belang dat voldoende duiding geven wordt zodat het publiek de gebeurtenissen kan begrijpen. Kranten zijn belangrijke mediums voor het leveren van deze informatie. De berichtgeving van kranten kan onderling echter sterk verschillen. Kranten maken namelijk een selectie van de informatie die ze willen geven om zo het publiek niet met te grote artikelen op te zadelen. En door uiteenlopende redenen vertelt niet elke krant hetzelfde over de crisis in Oekraïne; er is verschil in de selectie van informatie. Zo heeft de ene krant meer kennis over bepaalde onderwerpen dan andere kranten of wordt er meer noodzaak gevoeld om over bepaalde kwesties te berichten. Bovendien kunnen er grote verschillen zitten tussen de tijdsperiodes van berichtgeving van kranten. De ene krant kan in een vroeger stadium de situatie al vanuit verschillende perspectieven hebben belicht, terwijl dit in een andere nog niet aan bod is gekomen. Vooral het onderzoeken van het verschil in de chronologische volgorde van de berichtgeving is daarom interessant, omdat dit voorheen nog niet is gedaan.

Ten tweede is het van belang om te onderzoeken hoe deze verschillen te verklaren zijn en om te achterhalen hoe het nieuws over Oekraïne tot stand komt. Zo is het interessant om te onderzoeken hoe journalisten aan hun informatie komen en hoeveel knowhow over Oekraïne of Oost-Europa al aanwezig is bij journalisten. Op deze manier kan worden verklaard waarom bepaalde informatie wel en niet aan bod komt in krantenartikelen.

Nationaal zijn deze verschillen al zichtbaar en tussen internationale kranten zullen de contrasten nog groter zijn. Daarom worden voor dit onderzoek twee kwaliteitskranten uit twee verschillende landen onderzocht: de Nederlandse krant Trouw en de Duitse krant Die Welt. De veronderstelling is dat Die Welt eerder en met meer achtergrondinformatie is gekomen dan Trouw, doordat het als Duitse krant meer oog heeft voor Oost-Europa. Dit heeft te maken met Duitsland zijn geografische ligging en het gedeeld verleden van Duitsland en Oost-Europa. Een verleden dat in Nederland ontbreekt. Door die verbondenheid heeft Die Welt waarschijnlijk meer kennis in huis over Oekraïne, waar ook eerder en gedetailleerder over wordt bericht. Daardoor is de verwachting dat in Die Welt de situatie ook eerder vanuit verschillende perspectieven wordt bekeken en dat er minder sprake zal zijn van othing en stereotype beelden.

Onderzoeksopzet

Het doel van dit onderzoek is ten eerste om inzicht te verkrijgen in de verschillen tussen de kranten Trouw en Die Welt aangaande hun berichtgeving over de Oekraïense onrust en ten tweede het verklaren van deze verschillen. Dit leidt tot de volgende hoofd- en deelvragen:

Hoofdvraag: Hoe is in de kranten Trouw en Die Welt tussen 21 november 2013 en 20 maart 2014 bericht over de achtergrond van de onrust in Oekraïne en hoe kunnen de verschillen tussen de kranten worden verklaard?

Deelvragen:

1. In welke mate berichten de kranten over de achtergronden van de onrust in Oekraïne?
2. In welke chronologische volgorde worden deze achtergronden behandeld?
3. In hoeverre komen de 'Westerse' en Russische perspectieven naar voren in de berichtgeving?
4. In hoeverre is er sprake van othering en stereotypering in de artikelen?
5. In hoeverre is er kennis over Oekraïne of Oost-Europa aanwezig bij de correspondenten of binnen de redacties?
6. Welke bronnen gebruiken journalisten van de kranten?

Methodologie

Voor het beantwoorden van deze vragen moeten verschillende stappen worden doorlopen. Ten eerste is het van belang om vast te stellen wat de achtergrondsituatie van Oekraïne is. Om dit te bepalen moet literatuuronderzoek worden gedaan naar de geschiedenis van het land, de belangrijkste ontwikkelingen die het heeft doorgemaakt en hoe Oekraïne er nu voor staat. Door dit exploratieve onderzoek kan een catalogus worden gecreëerd met gebeurtenissen, ontwikkelingen en feiten die idealiter in uitgebreide nieuwsartikelen behandeld zouden moeten worden. Door het opstellen van zo'n catalogus, waarin de belangrijkste zaken staan genoteerd, wordt het mogelijk een vergelijking te maken tussen de berichtgeving van Trouw en Die Welt.

Voor deze vergelijking gaan we over naar stap twee: de inhoudsanalyse. Bij deze analyse worden deze twee kranten vergeleken op basis van hun berichtgeving over de Oekraïense crisis. Het begin van de periode die geanalyseerd wordt, is 21 november, de dag dat voormalig president Viktor Janoekovitsj weigerde het associatieverdrag met de Europese Unie te tekenen. De einddatum van de analyseperiode is gesteld op 18 maart, de dag waarop Rusland en de Krim een verdrag tekenen over de toevoeging van de Krim aan de Russische Federatie. Vooral de berichten met uitgebreide duiding zullen worden bestudeerd. Dit houdt in dat alleen artikelen van meer dan 500 woorden deel uit zullen maken van de inhoudsanalyse, want in deze krantenartikelen kan voor voldoende achtergrondinformatie en uitleg worden gezorgd.

De laatste en derde stap van dit onderzoek betreft het bepalen van de factoren die een rol spelen bij de totstandkoming van het nieuws. Nieuws lijkt namelijk een objectieve weergave van de werkelijkheid, maar niets is minder waar. Kranten verschillen en daarom is het interessant om te onderzoeken hoe deze verschillen te verklaren zijn. Naast literatuuronderzoek zal dit onderzocht worden aan de hand van interviews met journalisten. Een kwalitatief onderzoek dus. Uiteindelijk kan door het afnemen van deze interviews een verklaring worden gegeven waarom de berichtgeving over de onrust in Oekraïne in de kranten Trouw en Die Welt is zoals die is.

Relevantie

Media, waaronder kranten, hebben een belangrijke rol te vervullen binnen de samenleving. Ze helpen de samenleving om kennis te nemen van ontwikkelingen wereldwijd door het verstrekken van informatie over (actuele) gebeurtenissen. Op die manier vormt nieuws onze wijze waarop we de wereld zien en creëert het een manier van denken over ons en de rest van de wereld. Nieuws speelt dus een belangrijke rol in het vormgeven van sociale en ruimtelijke gedachten. Daarom is het noodzakelijk dat het nieuws een bepaalde mate van kwaliteit heeft. Kranten moeten bij complexe situaties voldoende duiding geven, zodat lezers de gebeurtenis in een groter geheel kunnen plaatsen. De huidige onrust in Oekraïne is een voorbeeld van een dergelijke complexe

gebeurtenis en is een verhaal met vele kanten. In dit onderzoek wordt gekeken in welke mate de kranten die duiding geven over Oekraïne en of dit voldoet aan wat het idealiter moet zijn. Daarnaast is het onderzoek maatschappelijk relevant omdat het een actueel onderwerp is en het zich afspeelt in de achtertuin van de Europese Unie. Daarmee is het een gebeurtenis waar de Nederlandse maatschappij direct aan verbonden is.

De wetenschappelijke relevantie van dit onderzoek is dat er nog geen onderzoek is gedaan naar de berichtgeving over de recente gebeurtenissen in Oekraïne. Daarnaast zijn er naar de verschillen tussen de achtergrondinformatie in berichtgeving over de onrust in Oekraïne en het verschil in chronologische volgorde van de achtergronden geen onderzoeken gedaan. Ook het onderzoek naar de verschillen tussen twee internationale kranten heeft voor dit onderwerp nog niet eerder plaatsgevonden. Tot slot draagt het onderzoek bij aan het wetenschappelijk onderzoek naar nieuwsvergaring en nieuwsselectie door de media.

Hoofdstuk 1   Achtergrond Oekraïne

Oekraïne betekent letterlijk grensland. Geografisch een gepaste naam voor een land dat tussen Europa en Rusland ligt. Het Oost-Europese land grens in het zuiden aan Rusland, de Zwarte Zee en de Zee van Avov, in het oosten aan Rusland, in het westen aan Polen, Hongarije, Moldavië, Roemenie en Slowakije en in het noorden aan Wit-Rusland. Na Rusland is Oekraïne het grootste land van Europa met een oppervlakte van 603.500 km²; ongeveer 14,5 keer zo groot als Nederland. Het is zelfs het grootste land dat geheel in Europa ligt (Landenweb, 2014a)

Het Oekraïense landschap bestaat voornamelijk uit vlak steppelandschap met zeer vruchtbare loss, zogenaamde ‘zwarte aarde’. Meer dan een kwart van het totaal aan ‘zwarte aarde’ ter wereld bevindt zich in Oekraïne. Hier wordt dankbaar gebruik van gemaakt; ruim 50 procent van de Oekraïense grond is landbouwgrond. Ondanks dit open landschap is meer dan 15 procent van Oekraïne begroeid met bossen, die voornamelijk in het noordwesten van het land vindbaar zijn. Alleen in het zuiden op het schiereiland de Krim vindt men enige bergen en in het westen bij bergketen de Karpaten. Het gehele land wordt doorsneden door duizenden rivieren, waarvan de Dnjestr en de Dnjepr de grootste zijn. Laatstgenoemde is na de Wolga en Donau de grootste rivier van Europa (Subtelny, 2009).

De bevolking van Oekraïne heeft een omvang van 48,5 miljoen inwoners. Het grootste deel van de bevolking bestaat uit Oekraïners (77,5 procent), maar herbergt hiernaast ook een grote groep Russen (17,2 procent). Ongeveer 67 procent van de totale bevolking leeft in de steden (Census, 2001). De hoofdstad Kiev is ruimweg de grootste stad met 2,6 miljoen inwoners (Landenweb, 2014b).

Figuur 1.1: Topografische kaart van Oekraïne (Wikimedia Commons, 2005)

Kiev-Rus

De relevante historie begint in de negende eeuw. De Vikingen kwamen toen het gebied binnen dat nu als Oekraïne wordt aangemerkt. Het gebied werd bewoond door Oost-Slavische volkeren (Parker, 1969, p. 35). De Vikingen infiltreerden het gebied, omdat zij een korte handelsroute zochten naar het Byzantijnse Rijk (Onwijn, 2005, p. 34). Kiev lag gunstig aan de rivier de Dnjepr en daardoor richtten de Vikingen - Varjagen in het Slavisch - daar in de negende eeuw de staat Kiev-Rus. Door Grieken, Arabieren en Perziërs werden ze Russen genoemd (Parker, 1969, p. 44). Over de precieze totstandkoming van dit rijk heerst nog geen volledige overeenstemming. Het nieuwe rijk groeide uit tot een welvarende regio. De staat Kiev-Rus bestond toen uit het gehele huidige Oekraïne en een aantal Russische regio's (figuur 1.2). In deze periode bekeerde Vladimir de Grote (956-1015), de toenmalige heerser van Kiev-Rus, zich tot het Byzantijnse christendom. Hij werd bij Chersonesos op het schiereiland de Krim gedoopt en liet na zijn terugkeer in Kiev alle mensen daar dopen in de rivier de Dnjepr. Dit was het begin van de kerstening van Oekraïne (Onwijn, 2005, p. 28).

Figuur 1.2: Het Rijk Kiev-Rus in de 11de eeuw (Wikimedia Commons, 2010a)

Na de bloeiperiode die Kiev-Rus meemaakte, viel de staat uiteen. Mede door twisten tussen verschillende kroonpretendenten, maar vooral door de aanvallen van de Mongoolse nomaden uit het oosten, de Tataren (Parker, 1969, p. 80). Batu Khan veroverde in 1240 Kiev en verwoestte de stad compleet. Daarna werd Kiev deel van het Tataarse rijk van de Gouden Horde, evenals veel

andere Russische gebieden (de Rijk, 1975, p.11). Een aantal gebieden van Kiev-Rus ontsprongen de dans en bleven onafhankelijk, zoals de Volynie en Galicië. Dit duurde tot 1340, waarna deze gebieden door Polen en Litouwen werden geannexeerd. Het absolute eind van het grote rijk Kiev-Rus (Onwijn, 2005, p. 36).

Kader 1: Ontstaansgeschiedenis

In de periode van de staat Kiev-Rus was er nog geen onderscheid tussen Russen en Oekraïners, maar nu dat wel zo is, claimen beide volken de historie ervan. Oekraïne ziet Kiev-Rus als grondlegger van de Oekraïense staat, vooral omdat het Kiev als hoofdstad had. Rusland ziet het echter als grondlegger van het Russische rijk en ook Wit-Rusland claimt het Rijk van Kiev als exclusief cultureel erfgoed (de Rijk, 1975 p. 11). Andere geschiedkundigen zien het rijk als grondlegger voor een Slavische staat waar alle Oost-Slaven deel van uit maken. Een staat dus waarin het huidige Oekraïne, Rusland en Wit-Rusland samen zouden gaan. In delen van Rusland en Wit-Rusland kan dit idee op veel steun rekening, maar Oekraïense nationalistenv kijken hier heel anders naar (Subtelny, 2009 en Jansen, 2014, p. 25).

Verdeeld Oekraïne

De Polen en Litouwers hielden het hier niet bij en veroverden ook een aantal andere gebieden die voorheen deel uitmaakten van Kiev-Rus (figuur 1.3). De noordwestelijke gebieden door Litouwers en het zuidwesten door Polen. Kiev werd door het grootvorstendom van Litouwen heroverd. Dit had voor de grotendeels Oost-Slavische bevolking weinig gevolgen. Cultureel, politiek en economisch bleef veel hetzelfde. In 1569 sloten Litouwen en Polen een verdrag (Unie van Lublin) en vormden zo de zogenaamde dubbelstaat Polen-Litouwen (Subtelny, 2009). Hier zouden de volkeren in de veroverde Oekraïense gebieden meer van merken. De Poolse invloed had namelijk grotere gevolgen dan de Litouwse, vooral op religieus gebied. De Poolse kerk was namelijk Katholiek terwijl de Oekraïense bevolking orthodox was. Om deze twee groepen te verenigen werd een Oekraïense kerk gesticht waarin orthodoxe rituelen werden vermengd met katholicisme. Met de oprichting van deze Orthodox-Katholieke kerk (ook wel Grieks-Katholieke kerk of Uniatenkerk genoemd) in 1596 tijdens de Unie van Brest ontstond er een vorm van identiteit voor de Oekraïners, die door zijn onderwerping aan de Paus een grens aangaf met het orthodoxe Rusland. In de loop van de eeuwen zou deze kerk een broedplaats blijken voor het nationalisme dat als voornaamste bindmiddel diende tijdens buitenlandse overheersingen (Onwijn, 2005, p. 28-29). De Pools-Litouwse heerschappij zou vier eeuwen duren en zorgde ervoor dat het westelijke deel van Oekraïne bloot kwam te staan aan Europese ontwikkelingen (Subtelny, 2009).

In het oostelijk deel werden Oekraïense gebieden door het nieuwe Russische Rijk veroverd. Na de val van Kiev-Rus waren Slavische volken naar de bossen in het noorden getrokken en vestigden zich voornamelijk rondom het gebied van het huidige Moskou: Moskovië. Hier werd een sterke positie verkregen en breidde de macht zich uit ten koste van de Tataren, omdat de vorst van Moskovië de hegemonie over de omringende vorstendommen verwierf (de Rijk, 1975, p. 11). Daarnaast zag Moskovië zich als de opvolger van het rijk Kiev-Rus en claimde het het laatste bolwerk van de Orthodoxe kerk te zijn na de val van het Orthodoxe Byzantium (Onwijn, 2005, p. 38). De Moskouse vorsten gaven zichzelf de titel die voordien door Byzantijnse keizers werd gebruikt: tsaar. Hier werd de basis gelegd voor het nieuwe Russische Rijk. Dit rijk was bijna volledig afgesloten van West-Europa en onderging daardoor ook niet de belangrijke sociale ontwikkelingen die daar plaatsvonden, zoals de Renaissance. Hierdoor krijgt het Russische Rijk en ook het noordoosten van Oekraïne een meer oriëntaalse ontwikkeling (de Rijk, 1975, p. 11-12).

Figuur 1.3: Pools-Litouwse Gemeenebest en Moskovië in 1658 (Wikimedia Commons, 2010b)

Ondertussen ontstond er ook in de zuidelijke steppegebieden een nieuwe gemeenschap, die van de Kozakken. Deze groep was etnisch zeer divers en bestond uit ex-gevangenen, deserteurs en andere verstotenen uit Pools-Litouws bezette Slavische gebieden. Ze woonden vooral bij de oevers van rivieren, waar de namen als Wolga-Kozakken en Dnjepr-Kozakken vandaan komen. Laatstgenoemden vormden een belangrijk onderdeel van de Oekraïense nationale identiteit. Naast de Oekraïense Kozakken bestonden er ook Russische Kozakken; tussen deze twee groepen was cultureel weinig verschil. De nadruk lag echter op het onderscheid (Subtelny, 2009).

De Oekraïense Kozakken hadden van de Pools-Litouwse dubbelstaat een vorm van autonomie gekregen, maar raakten alsnog geregeld slaags met ze. De Polen en Litouwers zagen de Kozakken vooral als onruststokers, maar ze vormden tegelijkertijd een buffer tegen islamitische Krim-Tataren die zich rond de dertiende eeuw op het schiereiland de Krim hadden gevestigd. Zij maakten eerst deel uit van de Gouden Horde, maar deze kwam halverwege de veertiende eeuw in een politieke crisis en viel uiteen. Uit het oude Mongools-Tataarse Rijk ontstonden drie nieuwe staten, zogenaamde Khanaten. Daarmee werd ook de Krimse Khanaat opgericht op het schiereiland de Krim in 1441 (Jansen, 2014, p. 24-23).

Ondanks dat de Kozakken als buffer diende ging het Pools-Litouwse rijk over tot annexatie van Kozaks grondgebied wat leidde tot ontevredenheid en grootschalige opstanden. De beslissende opstand begon in 1648 onder leiding van Bohdan Chmelnytski. Hij krijgt uit onverwachte hoek

steun van de plaatselijke bevolking die zich door zijn Oekraïens-Orthodoxe achtergrond en de afkeer van de Pools-Litouwse overheersing verbonden voelde aan de Kozakken. Op die manier slaagde het verzet en werden delen rond de Dnjepr, waaronder Kiev, bevrijd van de Polen en Litouwers. Chmelnitski wilde zijn autonomie waarborgen en uitbreiden, maar de afscheiding van Oekraïne werd door het Pools-Litouwse Rijk niet geaccepteerd en die wilde gebied maar al te graag terugveroveren (Onwijn, 2005, p. 40-41). Chmelnitski wist dat het relatief kleine Kozakkenleger een langdurige strijd met de Pools-Litouwse legers niet kon winnen. Daarom werd een militair verbond met de Russische Tsaar gesloten, het verdrag van Perejaslav. Met militaire steun van de Russen werden de Polen teruggedrongen en de Kozakken dachten autonomie te behouden. Maar dit verbond werd door de Russische Tsaar opgevat als teken van onderwerping en hij besloot de bevrijde gebieden toe te voegen aan het Russische Rijk. Dit waren de gebieden ten noorden en oosten van de Dnjepr, waaronder Kiev. Dit wordt tegenwoordig door Rusland alsnog opgevat als een vrijwillige keus van de Oekraïners om zich aan te sluiten bij de Russen. Volgens Oekraïners was dit allerm minst vrijwillig en was het verbond een absolute noodzakelijkheid voor hun eigen bescherming (Subtelny, 2009). De verschillende interpretaties aan de kant geschoven; het is een feit dat na vier eeuwen van Pools-Litouwse invloedssfeer Oekraïne onder Russisch gezag viel.

Ook onder dit Russische bewind vormden de Kozakken een aanhoudende bron van onrust en er vonden nog geregeld opstanden plaats. Dit werd onder meer veroorzaakt door de onrust binnen de Kozakkengemeenschap zelf. Na de dood van Hetman Chmelnitski was er geen consensus over de te volgen koers: meer aansluiting bij Rusland of strijden voor onafhankelijkheid? Het leidde tot burgeroorlogen, buitenlandse aanvallen en degradatie van het gehele gebied, een periode van 1657 tot 1687 die bekend kwam te staan als de Ruina (Jansen, 2014, p. 39-40). Uiteindelijk gingen de Kozakken ten onder door gebrek aan eenheid en de voorkeur van de Orthodoxe Kerk voor Rusland. Onder Tsaar Peter de Grote hadden de Kozakken nog een aantal privileges, maar de Russische keizerin Catherina de Grote verbande veel 'Oekraïense' Kozakken naar andere gebieden waarmee alle hoop op een onafhankelijke Kozakkenstaat was verdwenen (Subtelny, 2009)

In de achttiende eeuw ontstonden er problemen voor het Pools-Litouwse rijk maar was er juist de opkomst van het Oostenrijks-Hongaarse Rijk. Dit zorgde voor een nieuwe indeling van het Oost-Europese landschap. Door het einde van het Pools-Litouwse rijk kwam het uiterste westen (Galicië en Bukovina) onder eveneens katholiek Oostenrijks gezag (Smith, 1996, p. 188). Dit was ongeveer twintig procent van de Oekraïense bevolking. Hier kregen Oekraïners van het relatief tolerante Habsburgse Rijk de vrijheid om een nationaal bewustzijn te vormen. Zo konden er Oekraïense kranten worden uitgegeven en Oekraïenstalige scholen worden opgezet. Maar er werd niet alleen gestreden voor onafhankelijkheid van West-Oekraïne, de nationalisten wilden zich ook herenigen met het oosten. Hier waren ook nationalistische ontwikkelingen, zoals de ontwikkeling van een Oekraïense literatuur op de Universiteit van Charkov. De in Oekraïens geschreven gedichten van Taras Sjevtsjenko waren van groot belang voor het nationalisme. Zijn gedichtenbundel Kobzar wordt als het belangrijkste literaire werk gezien van de moderne Oekraïense taal. Het gehele oeuvre van Sjevtsjenko staat symbool voor de wederopstanding van Oekraïne (Subtelny, 2009). Uiteindelijk werd de dichter ook politiek actief en werd hij lid van De broederschap Cyrillus en Methodius, een geheim genootschap dat gewijd was aan de stichting van een federatie van Slavische republieken. Tsaar Nicholaas de Eerste (1796-1855) zag dit als gevaar voor het Russische Rijk en arresteerde vele leden van dit genootschap, waaronder Sjevtsjenko. Ook werd het gebruik van de Oekraïense taal verboden. Hierdoor keerde het centrum van het nationalisme terug in het 'vrije' westen van Oekraïne waar in 1890 de eerste Oekraïense politieke partij werd opgericht door Ivan Franko (Onwijn, 2005 p. 44). Vooral Sjevtsjenko vormt hét hedendaagse symbool van het onafhankelijke Oekraïne; iedere Oekraïner kent zijn uitspraak 'dit land van ons dat niet van ons is' (Onwijn, 2005, p. 9).

De andere tachtig procent van de bevolking viel vanaf eind achttiende eeuw onder Russisch bewind waar het sterk werd gerussificeerd. De ontwikkeling van het nationale bewustzijn werd daardoor sterk onderdrukt door het centrale gezag. Voor verdere russificatie stuurde Tsaar Catharina de Grote (1729-1796) Russische kolonisten naar de steppen en richtte er het nieuwe gouvernement Nieuw-Rusland op met de bouw van de stad Jekaterinoslav aan de Dnjepr. De stad heet tegenwoordig Dnjepropetrovsk en is momenteel een van de grootste steden. Behalve het terugdringen van de Polen wisten de Russen ook de Tataren uit het zuiden te verdrijven. Het schiereiland de Krim, nog in handen van de Tataren, bood vestigingplaatsen voor ijsvrije havens aan de Zwarte Zee. Daarom werd de Krim in 1783 door Rusland veroverd en werd er de havenstad Sebastopol opgericht. Ook Odessa groeide onder de Russen uit tot een belangrijke haven aan de Zwarte Zee (Subtelny, 2009). De Krim leidde daarna nog jaren tot spanningen met als dieptepunt de Krimoorlog (1853-1856) tussen het Russische Rijk aan de ene kant en het Ottomaanse, Britse, Franse Rijk en Koninkrijk Sardinië aan de andere kant. Ondanks de verloren oorlog bleef de Krim in Russische handen (Taylor, 1969, p. 222-223).

Ondanks deze inspanningen van de Tsaren had dit niet de gewenste russificatie ten gevolge in Oost-Oekraïne. Het Russische karakter van de Donbass kwam pas na de sterke industrieontwikkeling. In de jaren tachtig van de negentiende eeuw begon in het hele Russische Rijk een sterke industrialisatie. De Donbass bleek hier een geschikt gebied voor, omdat het rijk aan grondstoffen was. Veel Russen werden naar dit gebied gestuurd om er in de industrie te werken, wat leidde tot een vergaande russificatie. Dit deel van Oekraïne was de machtsbasis voor het groeiende socialisme en werd het belangrijkste industriegebied van het Russische Rijk en daarna de Sovjet-Unie (de Rijk, 1975, p. 100-101).

Sovjetrepubliek Oekraïne

Met het uitbreken van de Eerste Wereldoorlog kwamen de gescheiden Oekraïners tegenover elkaar te staan; het gebied werd het strijdtoneel voor de Oost-Europese machten Rusland en het Oostenrijks-Hongaarse Rijk. Na de Grote Oorlog werd de Oost-Europese kaart opnieuw getekend. Het Ottomaanse en Oostenrijks-Hongaarse Rijk behoorden tot de verliezers en werden opgeheven. Maar een voor Oekraïne nog belangrijker ontwikkeling was de Russische revolutie van 1917. Deze leidde tot een reorganisatie van de Oekraïense nationalistische beweging in Kiev. Na de val van de Russische Tsaren riep Russisch-Oekraïne zich uit tot Oekraïense Nationale Republiek. Eerst als deel van Rusland, maar later als onafhankelijke staat onder een Duitsgeesteunde overheid, de Rada. Dit werd echter niet geaccepteerd door de Bolsjewieken, die in oktober 1917 de macht hadden gegrepen in Rusland. Tussen 1918 en 1921 vochten de Russen, Polen en Oekraïners om het gebied in een vernietigende burgeroorlog. Na veel getouwtrek kwamen de Bolsjewieken als winnaars uit de bus: Oekraïne werd in 1922 toegevoegd aan de Sovjet-Unie als Sovjetrepubliek (Smith, 1996, p. 189). Het westen van Oekraïne had zichzelf in 1918 ook uitgeroepen tot een onafhankelijke staat onder de naam West-Oekraïense Nationale Republiek (Onwijn, 2005, p. 46). Maar na negen maanden en een korte oorlog werd het gebied door de nieuwe Poolse staat geannexeerd. Ook Oekraïense orthodoxen streefden in deze periode naar onafhankelijkheid van Moskou. Daarom werd in 1919 de Oekraïense Autocefale Kerk opgericht. Onder Stalin werd deze kerk in 1930 illegaal verklaard en bij de Russische kerk gevoegd (Smith, 1996, p. 189).

Het beleid van Sovjetleider Vladimir Lenin was erop gericht om de Sovjetrepublieken te nationaliseren (korenizatsiya) en deze vrijheid gaf Oekraïne de mogelijkheid tot staat- en natievorming. In Oekraïne bleek deze nationalisering het sterkst van alle Sovjetrepubliek. Oekraïense communisten werkten samen met nationalisten om de Oekraïënisering te promoten. De Oekraïense taal werd ook weer leidend in boeken, de politiek, de media en in de lessen op school. De 'Russische' communisten zaten hier niet op te wachten en aan de Oekraïënisering kwam een abrupt einde toen na de dood van Lenin (1924) Jozef Stalin aan de macht kwam. Hij

vond dat de 'Oekraïense' communisten te weinig rekening hielden met de wensen van Moskou. Daarom worden onder zijn bewind de Oekraïense taal verboden en vele nationalistinnen gearresteerd en naar strafkampen gestuurd (Smith, 1996, p. 189-190). Rond deze tijd van ingrijpende russificatie werd ook het eerste Vijfjarenplan ingevoerd. Dit beleid dwong tot collectivisaties van de landbouw en industrie wat tot een verhoogde productiviteit zou moeten leiden (Onwijn, 2005, p. 48). Het resultaat van dit beleid was de uitbraak van een hongersnood die ongeveer zeven miljoen Oekraïners het leven heeft gekost; dit wordt de Holodomor (1932-1933) genoemd. Ook in andere delen van de Sovjet-Unie gebeurde dit, maar in Oekraïne leek het bewust te zijn geïnstigeerd om het Oekraïense nationalisme te onderdrukken. De gebeurtenis traumatiseerde het land en wierp een donkere schaduw over het Sovjetsysteem. Desondanks werd de russificatie doorgezet en kwamen er onder Stalin steeds meer Russen op hoge posities binnen Oekraïne (Smith, 1996, p. 190).

In het westen van Oekraïne (onder Pools gezag) waren de omstandigheden niet zo extreem als in het oosten, maar de situatie was verre van ontspannen. Polen voerde in dit gebied een sterke polonisering door, maar zonder het geweld dat de Sovjets voor hun russificering in het oosten gebruikten. Vooral omdat de Polen dachten dat de Poolse cultuur zo aantrekkelijk was dat anderen die vrijwillig zouden adopteren en dat de nationalistische minderheden te zwak waren om zich tegen de polonisering te verzetten. De Polen vergisten zich echter in de vastberadenheid van de Oekraïners. Deze waren bezeten met het idee van onafhankelijkheid en gingen zich hier ook steeds meer voor inzetten. Dit gebeurde legaal via politieke partijen, maar er werden ook geregeld guerrilla-aanslagen gepleegd die gericht waren tegen het Poolse gezag (Subtelny, 2009). Stepan Bandera speelde hierin een hoofdrol als leider van de Organisatie van Oekraïense Nationalisten. In West-Oekraïne wordt hij als volksheld gezien door zijn streven naar een onafhankelijke Oekraïense staat, maar door tegenstanders wordt hij bestempeld als nazi-collaborateur door zijn contacten met de nazi's (Jansen, 2014, p. 218).

In 1939 kwam een eind aan de Poolse overheersing in het westen. Nazi-Duitsland en de Sovjet-Unie sloten in dat jaar het Molotov-Ribbentroppact, een niet-aanvalsverdrag. In dit verdrag werd Oost-Europa verdeeld onder de Duitsers en Sovjets. De Sovjet-Unie kreeg Oost-Polen toebedeeld en werd dus ook West-Oekraïne ingelijfd, het gebied dat bijna zeshonderd jaar aangesloten onder Poolse overheersing stond. Maar west en oost waren geografisch weer herenigd, zij het onder Sovjetgezag. De Sovjets trokken het gebied binnen en begonnen met de 'bevrijding' van het gebied. De bevolking was echter weinig warmhartig en zag de Sovjets alleen als nieuwe overheersers. De Nazi's werden daarentegen in 1941 welwillender ontvangen, omdat zij het gebied van de Sovjet-Unie konden bevrijden. Ook het oosten stond welwillend tegenover Duitse bezetting na de verschrikkingen van het Sovjetregime. Dit gebeurde ook, want in september 1941 veroverden de nazi's Kiev en brachten vervolgens bijna heel Oekraïne onder het naziregime. Ook de Krim kwam in Duitse handen, maar wel pas na zware tegenstand van de Sovjets om de stad Sebastopol. Voor de heroïsche verdediging van Sebastopol, die tot juni 1942 duurde, kreeg de stad de status van heldenstad in 1945 (Subtelny, 2009). Na deze verovering stond heel Oekraïne onder Duits bewind. De Oekraïners hoopten op een verbetering van hun leven, maar deze hoop was van korte duur. Oekraïners, behorend tot *Untermenschen* volgens de nazi-ideologie, moesten als *Ostarbeiter* werken in de Duitse Industrie en Oekraïense grond en grondstoffen werden geëxploiteerd voor Nazi-Duitsland. De Oekraïners werden beschouwd als slaven en waren er om Nazi-Duitsland te dienen. Dit blijkt ook wel uit de woorden van Erich Koch, Nazierikscommissaris in Oekraïne in 1942: 'Er is geen vrij Oekraïne. Het doel van ons werk moet zijn dat de Oekraïners voor Duitsland werken en niet dat wij het volk hier gelukkig maken. De Oekraïne moet leveren wat Duitsland mist'. Uiteindelijk kostten de terreurdaden van de Nazi's 6 miljoen Oekraïners het leven, waarvan 2,5 miljoen Joden. Dit was een zesde van de totale bevolking (Onwijn, 2005, p. 50).

Aan het einde van de Tweede Wereldoorlog viel Oekraïne weer in handen van de Sovjets, waaronder de Krim en de delen die voorheen deel uitmaakten van Polen, Tsjecho-Slowakije en Roemenie. De Oekraïners die als *Ostarbeiters* naar Duitse werkkampen waren gestuurd en dit hadden overleefd, werden door Stalin op beschuldiging van collaboratie meteen doorgestuurd naar Sovjetkampen. Daarnaast werden alle 182.000 Krim Tataren op de Krim van collaboratie beschuldigd en gedeporteerd naar Centraal-Azië (Jansen, 2014, p. 141). Deze tragedie wordt door de Krim Tataren *surgun* genoemd, wat verbanning betekent. Ook vonden er grootschalige zuiveringen plaats en werden ongeveer een miljoen Oekraïense nationalistena naar Siberië gestuurd. Een nieuw dieptepunt in de Oekraïense, de zogenoemde ‘zwarte dagen van Oekraïne’ (Subtelny, 2009). Daarnaast ontbond Stalin de Uniatenkerk (Grieks-Katholieke Kerk) uit West-Oekraïne en voegde parochies en gebouwen toe aan de Russisch-orthodoxe Kerk (Onwijn, 2005, p. 31-32).

Nu het gebied weer deel uitmaakte van de Sovjet-Unie probeerden Sovjetmachthebbers het volk met zachtere hand voor zich te winnen. Stalin herinnerde zich de sfeer in Oekraïne voor de Tweede Wereldoorlog en had geleerd van zijn fouten. Hij gaf de republiek meer autonomie en Oekraïners konden weer hoge posities gaan bekleden. Na de dood van Stalin in 1953 en de machtsovername door Chroesjtsjov ontstond een relatief ontspannen periode die de opleving van de Oekraïense politiek en cultuur mogelijk maakte. Onder Chroesjtsjov begon ook een nieuwe ontwikkeling: Oekraïners gingen vooraanstaande posities innemen binnen de Sovjet-Unie buiten de Oekraïne. Oekraïne werd vanuit Rusland nu gezien als kleine broer naast Grote broer Rusland. Een benaming die vooral vanuit Russische kant positief werd bevonden (Smith, 1996, p. 190). Chroesjtsjov gaf daarnaast in 1954 het schiereiland de Krim aan Oekraïne, als een soort geschenk. Aanleiding hiervoor was het 300-jarige bestaan van het verdrag van Perejaslav. Dit ‘cadeautje’ moest de hereniging van de landen ondersteunen. Er gaat echter ook een hardnekkig gerucht dat Chroesjtsjov het schiereiland cadeau deed in een dronken bui (Subtelny, 2009).

Figuur 1.4: Territoriale uitbreiding Oekraïne tussen 1922-1954 (Wikimedia Commons, 2011)

Deze Oekraïnisatie ging voor Rusland te ver en na het aantreden van Leonid Brezjnev in 1964 werd een conservatiever beleid gevoerd. Hier en daar roerden de nationalistten zich nog, maar deze beweging zakte enigszins in. Dit komt hoogstwaarschijnlijk door de hoge welvaart in de Sovjet-Unie. In Oekraïne werd dan ook 25 tot 30 procent van het BNP geproduceerd. Er was voor de bewoners en het Kremlin weinig reden tot onvrede (Bremmer & Taras, 1993, p. 75). De ontwikkeling van de gehele Sovjet-Unie werd echter gekenmerkt door een stagnerende economie. Daarom kwam de nieuwe Sovjetleider Michail Gorbatsjov, aangetreden in 1985, met zijn politiek van glasnost (openheid) en perestrojka (herstructurering) om de staat weer op de been te krijgen. Veel Sovjetrepublieken zagen hierin een kans tot meer vrijheid. Het leidde tot anticommunistische demonstraties, maar in Oekraïne waren deze kleiner dan in andere republieken. Uiteindelijk vonden onder Gorbatsjov ook de eerste vrije verkiezingen plaats waarbij op andere partijen dan die van de communisten kon worden gestemd. In Oekraïne werden deze verkiezingen echter gewonnen door de communisten, iets wat maar in weinig Sovjetrepublieken gebeurde. Naast zijn beleid van openheid en herstructurering zorgde Gorbatsjov met zijn bezoek aan de Paus in 1989 ervoor dat de Grieks-Katholieke Kerk haar status her kreeg en kon opleven, een gevoelig punt voor de Orthodoxen (Onwijn, 2005, p. 32). Bovendien mochten onder Gorbatsjov de Tataren terugkeren naar de Krim wat in groten getale gebeurde. Hedendaags wonen er ongeveer 300.000 Krim-Tataren op dit schiereiland (Subtelny, 2009).

Door het beleid van Gorbatsjov en andere redenen viel de bijna failliete Sovjet-Unie uiteindelijk in 1991 uiteen en stemde negentig procent van de Oekraïners in een referendum voor onafhankelijkheid. Ook de van oudsher Russisch-georiënteerde delen stemden voor onafhankelijkheid, zoals in de oblast Lugansk, waar 45 procent etnische Russen wonen, stemde 83 procent voor (Smith, 1996, p. 198-199). Deze onafhankelijkheid kwam er na eeuwen van overheersing, Oekraïne was toen plots een soevereine staat.

Oekraïne als transitieland

Op dezelfde dag als het referendum waren er presidentsverkiezingen die Leonid Kravtsjoek, een oud-communist die in 1990 de Communistische Partij van de Sovjet-Unie had verlaten, makkelijk won met 61 procent van de stemmen. Samen met de Russische en Wit-Russische leiders ontbond de nieuwe Oekraïense leider Kravtsjoek de Sovjet-Unie. En zoals in de meeste Sovjetrepublieken kregen alle burgers in de Sovjetrepubliek het Oekraïense staatsburgerschap. Ook werd in januari 1992 een eigen munt ingevoerd, de hryvnia. De jaren onder Kravtsjoek werden gekenmerkt door beleid op non-etnische basis en staatsvorming. Er werd niet of nauwelijks actie ondernomen om bijvoorbeeld de Russische taal terug te dringen (Kuzio, 2002, p. 42). Toch migreerden veel Russen in de post-Sovjettijd vanuit Oekraïne naar Rusland; ongeveer 3 miljoen Russen hadden tussen 1989 en 2001 Oekraïne verlaten.

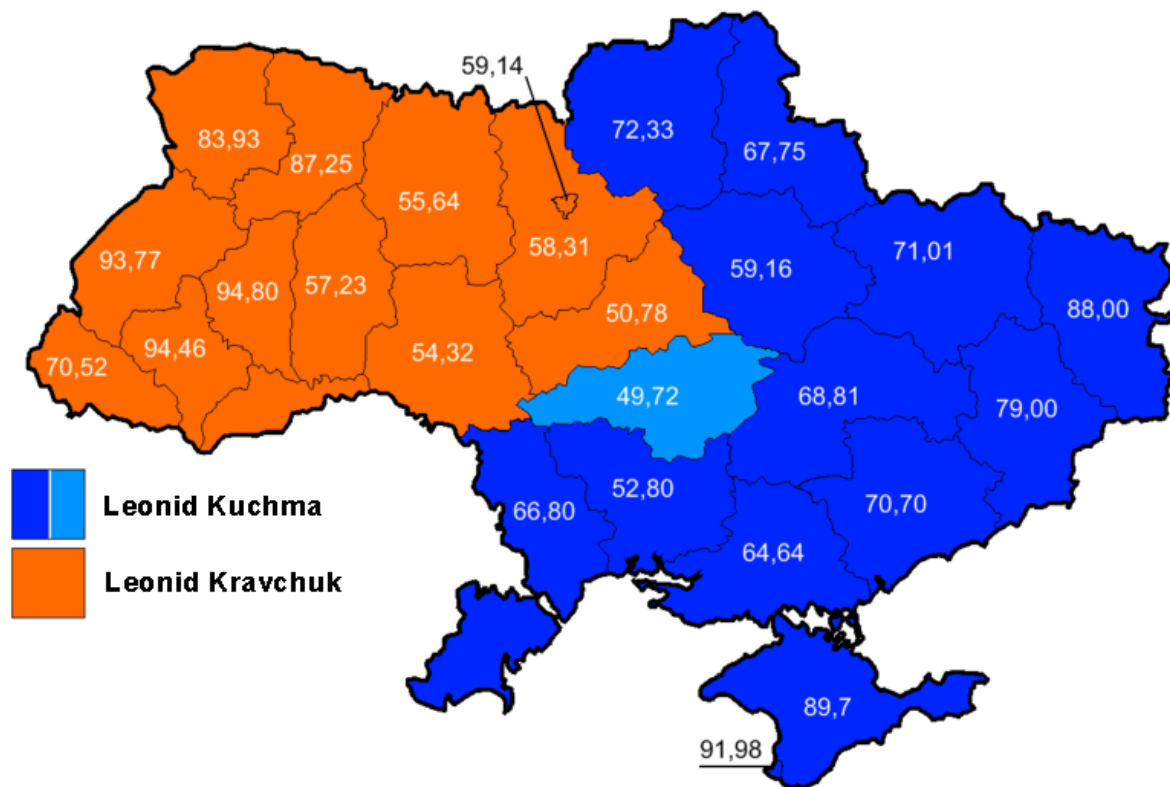
Onder Kravtsjoek kwam de nadruk echter minder te liggen op economische hervormingen, terwijl Oekraïne, net als andere ex-Sovjetrepublieken, terecht kwam in een economische crisis (Kuzio, 2002, p. 42). Vóór de onafhankelijkheid was de Oekraïense economie nog groot door belangrijke industrie zoals kolenmijnen, metallurgie en machinebouw. Tijdens de laatste jaren van de Sovjet-Unie produceerde Oekraïne ook meer dan de helft van de chemicaliën van de Sovjet-Unie en de scheepsbouw was een belangrijke bedrijvigheid. Bovendien was de landbouw voor sovjetstandaarden goed ontwikkeld, vooral dankzij de rijke zwarte aarde. Maar door de val van de Sovjet-Unie verloor Oekraïne zijn afzetmarkt en stortte de economie in. Maar waar andere staten aanzetten tot markteconomische hervormingen was dit in Oekraïne niet het geval (Shaw, 1995, p. 61-64 en Bater, 1996, p. 78-79). Er werd vooral veel gesubsidieerd en geld bijgedrukt, om de staatsbedrijven in stand te houden, wat leidde tot hyperinflatie. En de maatregelen die Kravtsjoek nam waren vooral in het voordeel van de ex-communisten. Er werden onder hem wel verschillende akkoorden afgesloten, die meer gericht waren op Centraal-Europa en het Westen dan op Rusland, vooral om de onafhankelijkheid te versterken. Zo werden er overeenkomsten

gesloten met de NAVO en de EU. Ook werd in het Boedapest Referendum in 1994 vastgelegd dat Oekraïne akkoord ging met nucleaire ontwapening volgens het non-proliferatieverdrag. Kravtsjoek bleef echter last houden van een continue politieke onenigheid tussen president, regering en parlement. Vooral de nationalistische partij Rukh twijfelde of ze achter Kravtsjoek moest staan of juist meer weerstand moest bieden. Deze onzekerheid en instabiliteit leidden tot het einde van Kravtsjoek als president van Oekraïne.

Kader 2: Oligarchen

Het autoritaire politieke regime en de economische privatiseringen maakten de opkomst van invloedrijke oligarchen mogelijk in Oekraïne. Zij zagen tijdens de privatiseringgolven na de overgang van plan- naar markteconomie hun kans schoon om rijke kapitalisten te worden. Vooral in het industriële oosten van Oekraïne werden veel bedrijven op dubieuze wijze verkocht. Op die manier ontstonden de machtige clans van oligarchen zoals in Dnjepropetrovsk, met miljarden aan kapitaal. Het is bovendien toonaangevend dat de 50 rijkste Oekraïners een vermogen hebben van 112 miljard dollar en daarmee 85 procent van het BNP voor hun rekening nemen: een gigantische kloof tussen rijk en arm. Naast hun kapitaal hebben de Oekraïense oligarchen, soms achter de schermen, veel politieke invloed. Ze zijn lid van politieke partijen of spelen een grote rol op de achtergrond. Zo bezitten partijleden van de Partij van Regio's samen 35,4 miljard dollar. Maar de Oekraïense oligarchen zijn nooit verenigd geweest en hebben wisselende belangen.

Na Kravtsjoek kwam door vervroegde parlements- en presidentsverkiezingen in 1994 Leonid Koetsjma aan de macht, een voormalig inwoner van Dnjepropetrovsk in Oost-Oekraïne. Bij deze verkiezingen werd de verdeeldheid tussen de Oekraïners duidelijk. Het westen stemde massaal op Kravtsjoek en het Oosten op Koetsjma (figuur 1.5).

Figuur 1.5: Presidentsverkiezingen Oekraïne 1994, tweede ronde (Wikipedia, 2014a)

Uiteindelijk won Koetsjma de tweede ronde met 52 procent van de stemmen (Smith, 1996, p. 206-207). Hij stond voor betere integratie met Rusland en beloofde economische hervormingen uit te voeren. Toch was ook in zijn presidentsperiode een permanente machtsstrijd en werd Koetsjma regelmatig gedwarsboemd door het parlement. Desondanks kreeg hij het voor elkaar om in 1996 een nieuwe grondwet in te voeren. Naast verandering in het presidentiële stelsel kreeg de Krim een eigen regering en parlement dat een eigen grondwet kan aannemen. Dit was het enige gebied in Oekraïne dat deze privileges kreeg. Daarnaast gaf de nieuwe grondwet Oekraïne een eigen vlag (blauwe en gele balk), een nationaal symbool (drietand uit Kiev-Rus) en een volkslied ('Oekraïne is nog niet verloren') (Onwijn, 2005, p. 60-61). Het jaar erna sloot Koetsjma een intensiever samenwerkingsakkoord met de NAVO en een verdrag met Rusland. Ook werd met de Russen in 1997 een compromis bereikt over de Zwarte Zeevloot, de Russische vloot op de Krim. Oekraïne en Rusland werden het eens dat de haven in Sebastopol tot 2017 gehuurd mocht worden. De territoriale aanspraken die de Russen op het gebied maakten en de hoog opgelopen spanningen werden met dit akkoord voorlopig getemperd (Subtelny, 2009).

Vervolgens nam de polarisatie toe in de Oekraïense politiek. De belangrijkste tegenkandidaat voor Koetsjma werd de communistische pro-Russische Petro Simonenko. Hij wilde de betrekkingen met Rusland en Wit-Rusland aanhalen, integratie met het Westen stopzetten en de privatiseringen terugdraaien. Vooral in het pro-Russische oosten van Oekraïne kreeg deze kandidaat veel bijval.

Toch won Koetsjma de verkiezingen en ging hij verder met economische hervormingen. Hij benoemde Viktor Joesjtsjenko tot premier en Joelija Timosjenko tot vicepremier en minister van energie. Timosjenko was een uit Dnjepropetrovsk afkomstige oligarch die op controversiële wijze rijkdom had verkregen in de gashandel, vandaar haar bijnaam de 'gasprinses' (Jansen, 2014, p. 176). Samen met Joesjtsjenko probeerde zij de economie weer gezond te maken door grote bedrijven belasting te laten betalen. Maar dit stootte de rijke oligarchen tegen het verkeerde been en via het parlement lukte het hen Timosjenko en Joesjtsjenko te laten wegstemmen. Koetsjma zocht daarna meer steun bij de oligarchen wat hem duur kwam te staan bij de andere politici. Het politieke strijdbeeld bleef er een van vele uitersten en Koetsjma werd vaak geblokkeerd door het parlement. Daarom ging zijn presidentschap steeds meer autoritaire trekken vertonen. Waar hij eerst streefde naar een democratie ging hij nu samenwerken met de oligarchen waarmee hij een autoritaire staat nastreefde (Kuzio, 2005, 167-190). Ook werd de vrije pers onder zijn bewind steeds meer door de staat gecontroleerd. Het leverde meerdere schandalen op waarvan die van journalist Giorgi Gongadze de bekendste is. Hij werd onthoofd gevonden in een bos en op geluidopnames zou blijken dat Koetsjma hier de opdracht voor had gegeven. Het kwam bekend te staan als Koetsjma-gate. Dit schandaal werd samen met andere schandalen volledig genegeerd door de autoriteiten. Maar internationaal kwam er door deze schandalen steeds meer kritiek op Koetsjma. De VS en de EU schortten de samenwerking met Koetsjma op en ook de besprekingen met de NAVO kwamen op een laag pitje te staan. Mede daarom ging Oekraïne onder Koetsjma steeds meer investeren in zijn relatie met Rusland. Onder Vladimir Poetin streefde Rusland een economische eenwording van de ex-Sovjetrepublieken na. Oekraïne werd door Poetin als belangrijke schakel gezien en hij zette zich steeds meer in voor Koetsjma. Daarnaast was Oekraïne nog steeds economisch afhankelijk van Rusland, wat Poetin de ruimte gaf tot deze politieke manipulatie (Onwijn, 2005, p. 65-68).

Kader 3: Energie

Voor zowel olie als gas is Oekraïne voor negentig procent afhankelijk van buitenlandse leveranciers, door een tekort aan eigen energiebronnen. Rusland en Turkmenistan en Kazachstan in mindere mate zijn hoofdleveranciers van de Oekraïense energie. In het Sovjettijdperk betrof dit ruilhandel, maar na het uiteenvallen van de Sovjet-Unie en de onafhankelijkheid moest Oekraïne voor deze energie gaan betalen. De Oekraïense overheid wist dat het land op die manier extreem gevoelig was voor ontwikkelingen in Rusland en dat de Oekraïens economie zou instorten als

Rusland zou stoppen met het leveren van energie. Aan de andere kant is Rusland ook sterk afhankelijk van Oekraïne op energiegebied. De landen zijn letterlijk gebonden door pijpleidingen die Russisch gas en olie via Oekraïne vervoeren naar West-Europa. Dus er is aan de ene kant afhankelijkheid van Oekraïne van olie- en gaslevering uit Rusland maar aan de andere kant de afhankelijkheid van Rusland van de lucratieve export over Oekraïens grondgebied (Onwijn, 2005, p. 89-91). De Russische afhankelijkheid van Oekraïne heeft ervoor gezorgd dat er een nieuwe gaspijpleiding: Nord-Stream. De leiding is vanaf 2010 in gebruik en verschaft Rusland rechtstreekse toegang tot de Europese markt door de directe verbinding met Duitsland. West-Europese bedrijven hebben deelgenomen aan het project, maar vanuit Polen en de Baltische staten volgt kritiek, omdat landpijpleidingen deze landen een sterkere positie tegenover Rusland hadden gegeven (Tönjes, 2007, p. 32-33).

Via de Nord-Stream-gaspijpleiding en andere pijpleidingen wordt door de Europese Unie veel gas en olie geëxporteerd uit Rusland: de helft van de olie en 30 procent van het gas komt uit Rusland (Cohen, 2007, p. 1). Sommigen critici vinden deze afhankelijk te sterk, omdat Rusland het bijvoorbeeld als politiek drukmiddel zou kunnen gebruiken. Maar naast dat de olie- en gasexport Rusland veel geld oplevert, is de EU veruit de grootste handelspartner van Rusland en is de Europese afzetmarkt te belangrijk voor Rusland om dit als hefboom te gebruiken (de Kort & Spanjer, 2008, p. 16-17).

Vanaf 2002 nam de politieke invloed van het Kremlin verder toe nadat Koetsjma de Oost-Oekraïense en Russischtalige Viktor Janoekovitsj aanstelde als zijn premier. Vervolgens deed Janoekovitsj mee met de presidentsverkiezingen van 2004 met Joesjtsjenko als zijn belangrijkste tegenkandidaat. Poetin sprak in bezoeken aan Oekraïne openlijk zijn steun uit voor Janoekovitsj. Joetsjenko was juist tegen verdere samenwerking met Rusland en zocht meer integratie bij de EU en de NAVO (Jansen, 2011, 321-324).

Kader 4: Rusland en de NAVO

In geopolitieke termen ziet Rusland vooral de uitbreiding van de NAVO als bedreiging. De NAVO is opgericht als groep tegen de Sovjet-Unie en is zich na de Koude Oorlog steeds meer gaan uitbreiden richting Rusland. Ook voormalige Sovjetrepublieken werden lid of partner. De Russische president Vladimir Poetin noemt het uiteenvallen van de Sovjet-Unie ten eerste al 'de grootste geopolitieke ramp in van de twintigste eeuw' en ziet daarnaast verdere uitbreiding van de NAVO als ernstige provocatie. Zo vroeg hij in 2008 tijdens een NAVO-top aan de toenmalige Amerikaanse president Bush: 'Wat is Oekraïne?', en gaf daarbij zijn eigen antwoord: 'Een deel van het gebied behoort tot Oost-Europa, en een deel, een aanzienlijk deel, is door ons geschonken'. En mocht het komen tot Oekraïense toetreding tot de NAVO dan zou Oekraïne volgens Poetin 'ophouden te bestaan als staat'. De besprekingen over een NAVO-lidmaatschap voor Oekraïne lijken Rusland dus een brug te ver (Trenin, 2007, p. 38-39, Hoeks, 2014 & Jansen, 2014, p. 8).

Oranjerevolutie

Vervolgens brak er een turbulente periode aan. Na de verkiezingsronde in 2004 werd Janoekovitsj tot winnaar uitgeroepen. Maar de OVSE had tijdens de verkiezingen op grote schaal fraude geconstateerd. Vanuit het Kremlin werd geprobeerd dit te verhullen, maar uiteindelijk werden de verkiezingen alsnog onwettig verklaard door het Oekraïense Hooggerechtshof. Het leidde tot een politieke crisis die dreigde uit te lopen op een burgeroorlog. Ook werd er gezinspeeld op scheiding van Oost- en West-Oekraïne (Tudoroiu, 2007, p. 325-327).

De jongerenbeweging Pora (Het wordt tijd) speelde hierin een belangrijke rol. Jongeren zijn de dragers van maatschappelijk veranderingen en vormden daarmee de dragers van deze revolutie. Ook in bijvoorbeeld Georgië (Rozenrevolutie in 2003) was de rol van jongerenbeweging Kmara

doorslaggevend. In Oekraïne vulden deze jonge Oekraïners als het ware het vacuüm in het maatschappelijk middenveld. Deze beweging verklaarde zich voor de verkiezingen nog neutraal, maar koos na de verkiezingsfraude en het autoritaire optreden van het regime Koetsjma de kant van Joesjtsjenko. Uiteindelijk werden er nieuwe verkiezingen gehouden en na de winst van Joesjtsjenko leek de Oranjerevolutie voltooid. In het Westen werd er gesproken van een fluwelen revolutie, in Rusland van een staatsgreep (Kramer, 2007, p. 493-494). In het Kremlin heerste namelijk de angst dat dit enkel voorproefjes waren van een grote revolutie in het eigen land (Tucker, 2007, p. 539).

Na tien jaar van corruptie onder Koetsjma begon Joesjtsjenko met goede voornemens aan zijn ambtsperiode. Hij stelde Joelija Timosjenko als zijn premier aan; ook zij had een leidende rol gespeeld in de revolutie. Veel ambtenaren uit het Koetsjma-tijdperk werden vervangen en tegen velen werden juridische onderzoeken gestart. Daarnaast werden tientallen privatiseringen teruggedraaid, waarbij bedrijven op dubieuze wijze in handen van oligarchen waren gevallen. Ook kwam er meer persvrijheid en tot slot wilde Joesjtsjenko de Zwarte Zeevloot van Rusland nog voor 2017 weg hebben op de Krim (Jansen, 2011, 321-324).

Ondanks deze vliegende start ondervonden Joesjtsjenko en Timosjenko al snel problemen bij het uitvoeren van hun plannen. Vanaf het begin leek het programma van Joetsjenko al onhaalbaar, zoals het creëren van vijf miljoen banen. Zo bleef er geweld gebruikt worden en bleek het juridische systeem even selectief als voor de revolutie, alleen was de politieke kleur veranderd. Uiteindelijk bleken ook de nieuwe leiders minder democratisch dan verwacht. Wat op zich niet als verrassing kwam door hun nauwe banden met Koetsjma in eerdere jaren. Uiteindelijk bleken ook de nieuwe leiders niet de hervormers waar Oekraïne op gehoopt had. Rivaliteiten tot in de regering zelf en verhalen over corruptie en machtsmisbruik leidden ertoe dat Timosjenko samen met andere hoogwaardigheidsbekleders werd ontslagen. De instabiliteit werkte zich ook uit in de parlamentsverkiezingen in 2006 (32% Janoekovitsj, 22% Timosjenko en 14% Joesjtsjenko). Na aanhouding van de politieke crisis voelde Joesjtsjenko zich genoodzaakt om Janoekovitsj te benoemen als zijn premier. Hiermee leek de oranjerevolutie symbolisch ten einde. Vele voormalig bondgenoten van Joetsjenko bij de oranjerevolutie hebben hem toen de rug toegekeerd. Ondanks dat de revolutie het autoritaire regime van Koetsjma omver heeft geworpen, heeft de Oranjerevolutie niet geleid tot een volledige ommekeer naar een democratische staat (Tudoroiu, 2007, p. 327-329).

Tussen revoluties in

Door de instabiliteit werden er alweer nieuwe parlamentsverkiezingen gehouden in 2007. Bij deze verkiezingen haalde de Partij van de Regio's 34 procent, Blok Timosjenko 31 procent en Nasja Oekraïjna 14 procent van de stemmen. Net als in 2005 vormden de partijen van Timosjenko en Nasja Oekraïjna een regering. Maar de opeenvolgende twee jaar werden gekenmerkt door publieke ruzies tussen de Joesjtsjenko en Timosjenko (Tudoroiu, 2007, p. 329-332). Ze werden het onder meer niet eens tijdens de vijfdaagse oorlog tussen Rusland en Georgië en tijdens de gasruzie met Rusland in 2009. De economische crisis aan het eind van 2008, waardoor de Oekraïense economie met 15% instortte, versterkte de politieke instabiliteit. Vooral tijdens de gascrisis van 2009 werd dit duidelijk toen Joesjtsjenko en Timosjenko publiekelijk ruzieden over de te nemen stappen. Op dat moment was de hoop van de Oranjerevolutie volledig verdwenen en had deze plaats gemaakt voor een periode van ontgoocheling (Kuzio, 2012, p. 6-9).

De volgende presidentsverkiezing, gehouden in 2010, gaven de politieke teloorgang van Joesjtsjenko weer; hij kreeg ongeveer 5 procent van de stemmen. De andere twee topkandidaten, Janoekovitsj en Timosjenko, kregen respectievelijk 35 procent en 25 procent van de stemmen. In de tweede ronde kreeg Janoekovitsj 49 procent van de stemmen en Timosjenko 45,5 procent. Hiermee waren de anti-oranjekrachten aan zet en er werd een regering gevormd door de Partij

van de Regio's, de Communistische partij en het blok Lytvyn van parlementsvoorzitter Volodymyr Lytvyn. Premier werd Mykola Azarov.

De politieke jaren onder Joesjtsjenko hadden de relatie met Rusland verslechterd. Er werd verwacht dat de nieuwe 'pro-Russische' president aan een betere relatie zou gaan werken. Dit bleek ook het geval toen hij vlak na zijn benoeming een akkoord sloot met president Dmitri Medvedev van Rusland over de Zwarte Zeevloot bij Sebastopol. Hiermee werd bepaald dat Rusland zijn vloot tot 2042 mocht houden, 25 jaar langer dan eerst was vastgelegd. Rusland zou in ruil korting geven op zijn gas (Van der Loo, 2011, p. 79-82). Dit was broodnodig door de klappen die de Oekraïense economie gekregen had door de economische crisis. De economie herstelde zich in de eerste twee jaar onder Janoekovitsj met respectievelijk 4 en 5 procent groei, maar hierna volgden twee jaar van stagnatie met nul procent economische groei (Landenweb, 2014b). Ondanks het aanhalen van de banden met Rusland behoorde toetreding tot de EU ook tot Janoekovitsjs agendapunten. Dit deed hij wel gematigder en realistischer dan gebeurd was tijdens de Oranjerevolutie. De beloftes die daar werden gemaakt zijn tenslotte door beide kampen niet nagekomen. Toetreding tot de NAVO stond niet meer op zijn verlanglijstje (Van der Loo, 2011, p. 79-82).

Vladimir Poetin zag Janoekovitsj als mogelijkheid om Oekraïne te poëtiniseren. Aan de ene kant sloot Janoekovitsj akkoorden met Rusland, maar hij probeerde Oekraïne ook minder afhankelijk te maken door bijvoorbeeld op zoek te gaan naar andere energieleveranciers. Het grensland leek weer te schipperen tussen Europa en Rusland. Janoekovitsj trachtte beide relaties maximaal te benutten, maar wilde niet dat Oekraïne een satellietstaat zou worden van Rusland en aansluiting bij de Europese Unie bood weinig perspectief (Jansen, 2011, p. 321-324).

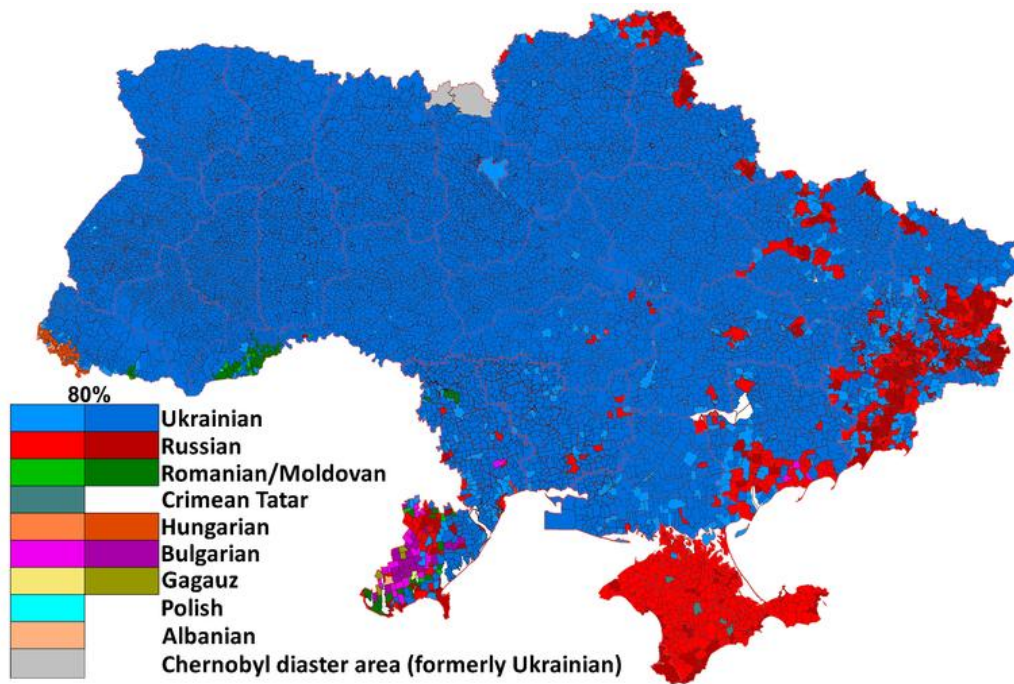
Het buitenlandbeleid was vanuit Europees perspectief dus positiever dan verwacht. Maar in eigen land ging Janoekovitsj steeds autoritairder te werk. De grondwetswijziging van 2004 werd onwettig verklaard waardoor de macht weer in het presidentieel ambt werd geconcentreerd. Er werd weinig vooruitgang geboekt op het gebied van democratie en mensenrechten. Ook de pers werd steeds meer door de staat gecontroleerd. Er werden ook steeds meer tegenstanders van zijn regime opgepakt. Zo werd er in 2010 een onderzoek gestart naar Joelija Timosjenko, de voormalige premier. Zij zou in de gascrisis van 2009 valse contracten hebben gesloten. In 2011 werd ze hiervoor gearresteerd en veroordeeld tot zeven jaar cel.

Verder ondertekende Janoekovitsj in augustus 2012 een controversieel wetsvoorstel die de mogelijkheid gaf om minderheidstalen op regionaal niveau een officiële status te geven; dat gaat vooral om het Russisch. Vooral in het zuiden en oosten gaven steden en provincies het Russisch de status van regionale taal (Jansen, 2014, p. 186-187).

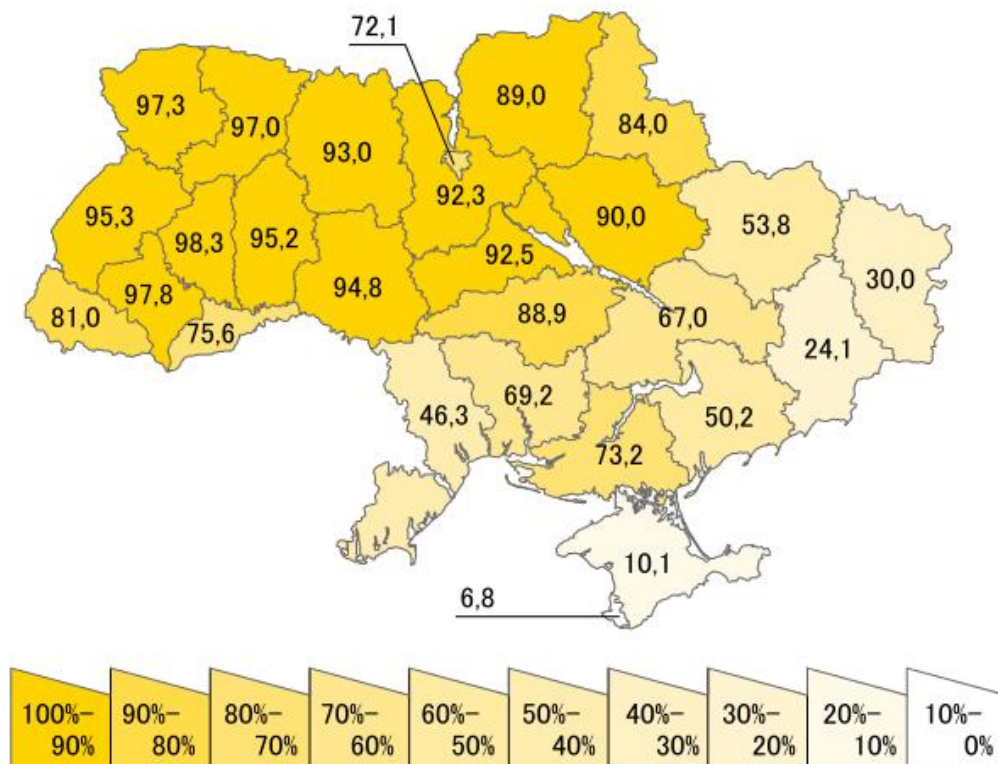
Kader 5: Taal

In Oekraïne spreekt 67,53 procent Oekraïens en 29,59 procent Russisch (figuur 1.6) Vooral in de grote steden in het oosten, zoals Charkov, en op de Krim spreekt een groter deel van de bevolking Russisch. In de andere delen van het land is Oekraïens de eerste taal (figuur 1.7). Het merendeel van de Oekraïense bevolking is tweetalig en spreekt Oekraïens en Russisch. (All-Ukrainian population census, 2001).

Figuur 1.6: Moedertalen van Oekraïense bevolking (Wikipedia, 2014b)

Figuur 1.7: Percentage van Oekraïense bevolking met Oekraïense moedertaal (Wikipedia, 2014c)

Kiezen tussen Rusland of de EU

De positieve houding van Janoekovitsj tegenover een verdrag met de EU heeft geleid tot nieuwe onderhandelingen met de EU. Om in aanmerking te komen voor een verdrag met de EU zou Oekraïne wel een aantal hervormingen moeten doorvoeren. De belangrijkste punten hiervan

waren het hervormen van strafrechtsvervolging en het op orde krijgen van de financiën. Tot slot moest ook Joelija Timosjenko uit de gevangenis vrij worden gelaten. Een akkoord als dit zou de weg vrijmaken voor een vrijhandelsakkoord waarbij veel producten zonder heffingen tussen de EU en Oekraïne kunnen worden verhandeld. Met het tekenen van het verdrag zou de EU-status van Oekraïne stijgen van ‘Europees Nabuurschapsbeleid’ tot ‘Politieke Associatie’. Een EU-lidmaatschap voor Oekraïne bleef echter nog altijd ver weg (Kozimiński, 2013 en Rywkin, 2014, p. 122-123).

Naast het verdrag van de EU werd Oekraïne ook een verdrag aangeboden door Rusland, waarmee aansluiting bij de Douane Unie tussen Rusland, Wit-Rusland en Kazakstan gemoeid is. In tegenstelling tot het verdrag van de EU behoren tot dit verdrag geen specifieke voorwaarden. Timosjenko hoefde niet te worden vrijgelaten en Rusland zou meteen met een geldinjectie kunnen komen en de gasprijs verder kunnen verlagen. Op deze manier hoopte Rusland de Oekraïense president te overtuigen het akkoord met de EU niet te tekenen, want beide akkoorden sluiten elkaar uit, waardoor Oekraïne gedwongen werd een keus te maken. En wanneer Oekraïne voor het Europese aanbod zou kiezen, zou het in steeds grotere mate buiten de Douane Unie worden gehouden, terwijl Rusland een belangrijke handelspartner is: 20,7 procent van de Oekraïense export gaat naar Rusland (tegenover 21,8 procent naar de EU). Ondanks dit Russische aanbod en de risico's leek Oekraïne te kiezen voor het akkoord met de EU (Kozimiński, 2013, Rywkin, 2014, p. 122-123 & Wolczuk, 2014). Tot plotseling, acht dagen voordat het akkoord getekend zou worden, Oekraïne het overleg met de Europese Unie opschoot. De vrijlating van Timosjenko kwam niet door het parlement en het land beweerde eerst de mogelijke verliezen in handelsvolume met Rusland en andere ex-Sovjetstaten zoveel mogelijk te willen compenseren (Zandstra, 2013). Uiteindelijk bleek dit voor een aantal Oekraïners de druppel die de emmer deed overlopen; een nieuwe revolutie was geboren.

Gebeurtenissen vanaf 21 november

Op 21 november 2013 ziet Oekraïne er vanaf om het associatieverdrag met de EU te tekenen. Dit is de aanleiding van de onrust in Oekraïne. Na deze gebeurtenissen vinden aantal andere hoofdgebeurtenissen plaats die van belang zijn om de situatie beter te kunnen begrijpen:

- **21 november:** De Oekraïense Regering ziet af van de voorgenomen ondertekeningen van een associatieverdrag met de EU dat een vooruitzicht gaf op een vrijhandelsakkoord tussen Oekraïne en de EU. Vanaf nu starten er kleine protesten.
- **30 november:** Protesten nemen toe nadat er foto's verspreid worden van gewonde en bebloede demonstranten.
- **1 december:** Een protest van 300.000 man verzameld op het onafhankelijkheidsplein van Kiev, de Maidan; het grootste protest sinds de Oranjerevolutie. Ook wordt het stadhuis van Kiev bezet door demonstranten.
- **17 december:** Rusland en Oekraïne sluiten een economisch samenwerkingsverband. Rusland verstrekt Oekraïne 11 miljard en geeft een korting van circa 30 procent op de gasprijs.
- **16 januari:** Het Oekraïense parlement neemt een wet aan die het eenvoudiger maakt om demonstraties de kop in te drukken. De oppositie heeft zware kritiek op de wet.
- **19 januari:** Situatie wordt gewelddadiger; er vallen onder demonstranten en agenten meer dan 200 gewonden.

- **22 januari:** De spanningen nemen toe tussen demonstranten en politie. Tijdens pogingen van de politie om barricades te verwijderen sterven twee mensen aan schotwonden.
- **28-29 januari:** Premier Azarov dient zijn ontslag in en het parlement trekt de op 16 januari aangenomen 'antibetogingswet' in. Het parlement gaat verder akkoord met een amnestieregeling voor gearresteerde betogers. De voorwaarde is dat bezette regeringsgebouwen worden verlaten en barricades worden verwijderd. De oppositie gaat hier niet mee akkoord en de protesten houden aan.
- **14-16 februari:** Alle 234 gearresteerde demonstranten worden vrijgelaten en krijgen amnestie, waarna regeringsgebouwen en barricades worden ontruimd.
- **18 februari:** De sfeer wordt grimmiger en bij zware straatrellen in Kiev vallen 26 doden, waaronder 7 agenten.
- **19 februari:** De oppositie komt met Janoekovitsj overeen tot een wapenstilstand.
- **20 februari:** De oproerpolitie bestormt het Maidan, maar de protestanten blijven zich verzetten. Zware rellen en het grootste geweld sinds het begin van het conflict breken uit. Sluipschutter schieten gericht op betogers; hierbij vallen 77 doden en honderden gewonden. De EU stuurt de Poolse minister van Buitenlandse Zaken Radoslaw Sikorski en zijn Franse en Duitse collega's Laurent Fabius en Frank-Walter Steinmeier als bemiddelingsdelegatie tussen Janoekovitsj en de oppositie.
- **21 februari:** Er wordt een akkoord gesloten tussen oppositieleiders en Janoekovitsj waarin staat dat Janoekovitsj zijn bevoegdheden worden ingeperkt, maar dat hij tot eind 2014 op zijn post mag blijven zitten. Wel moeten er vervroegde verkiezingen komen. Op het Maidan wordt dit niet geaccepteerd door de demonstranten; zij eisen dat Janoekovitsj uiterlijk de volgende ochtend is opgestapt. Dezelfde avond nog zou Janoekovitsj richting Charkov vertrokken zijn.
- **22-24 februari:** Het parlement zet Janoekovitsj af nadat veel leden van de Partij van de Regio's zijn overgelopen. Nieuwe presidentsverkiezingen worden uitgeschreven voor 25 mei. De Verchovna Rada stelt haar voorzitter Oleksander Toertsjinov vervolgens aan als interim-president en trekt de taalwet uit augustus 2012 in. Ook komt Timosjenko vrij die meteen naar Kiev reist om de menigte toe te spreken. Tot slot wordt een arrestatiebevel wegen massamoord uitgevaardigd tegen de voortvluchtige Janoekovitsj.
- **26 februari:** Voor het eerst verplaatst het conflict zich naar het schiereiland de Krim waar rellen ontstaan tussen aanhangers en tegenstanders van de nieuwe regering.
- **27 februari:** Gewapende mannen bezetten overheidsgebouwen in Simferopol, de regionale hoofdstad van de Krim en de pro-Russische Sergej Aksjonov wordt als nieuwe premier van de Krim aangewezen.
- **1 maart:** De onrust op de Krim houdt aan en Aksjonov vraagt Vladimir Poetin, president van Rusland, om hulp. Op zijn beurt vraagt Poetin het Russisch parlement toestemming tot ingrijpen. Die toestemming krijgt hij om de Russen op de Krim te beschermen. De Oekraïense regering ziet dezelfde dag nog af van de intrekking van de omstreden taalwet uit 2012.

- **2 maart:** Russische militairen vallen de Krim binnen en zonder een schot te lossen wordt de Krim in een paar dagen tijd volledig overgenomen.
- **5 maart:** De EU deelt mee de komende paar jaar elf miljard euro beschikbaar te stellen voor Oekraïne.
- **6 maart:** Het Krimse parlement stemt unaniem over aansluiting bij Rusland. Er wordt besloten dat de bevolking op 16 maart dezelfde keuze mag maken in een referendum.
- **8 maart:** Internationale waarnemers van de Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa (OVSE) komen de Krim niet op; Russische troepen houden hen tegen en vuren waarschuwingsschoten af.
- **13-14 maart:** Verschillende Westerse leiders hebben aangegeven dat de overname van de Krim illegaal is. Ook bondskanselier Angela Merkel waarschuwt dat verdere escalatie enorme politieke en economische gevolgen heeft voor Rusland. Overleg tussen de Russische minister van buitenlandse zaken Sergej Lavrov en zijn Amerikaanse ambtsgenoot John Kerry levert niks op.
- **16 maart:** Het referendum wordt gehouden op de Krim en 96,6 procent stemt voor afscheiding van Oekraïne en aansluiting bij Rusland.
- **17 maart:** De VS en EU komen leggen hun eerste sancties op, zoals reisrestricties en het bevriezen van banktegoeden aan individuen die een rol hebben gespeeld in Krim-crisis.
- **18 maart:** Rusland en de Krim tekenen een verdrag waardoor het schiereiland onderdeel uitmaakt van de Russische federatie.

Gebaseerd op NRC (2014), Al Jazeera (2014), BBC (2014), NU.nl (2014) en Jansen (2014).

Hoofdstuk 2   Theoretisch kader

Een ideaal beeld is objectief, bevat geen stereotypering en gaat clichés uit de weg. De krant is een belangrijke nieuwsbron en wordt vaak geacht het bewijs te leveren voor wat er echt is gebeurd. Maar bij de vorming van nieuws gaat een selectieproces vooraf waarin informatie wordt weggelaten of juist bewust wordt toegevoegd. Voordat dit onder de loep wordt genomen, volgt een uitleg over het proces van beeldvorming, want wat houdt beeldvorming eigenlijk in? En hoe werkt het in de media? Op deze vragen dient dit hoofdstuk antwoord te geven.

Beeldvormingsproces

Beeldvorming is een proces van het 'vormen van beelden'. Beeldvorming heeft volgens Van der Vaart (1998) een materiële en mentale kant. Bij de eerste gaat het om het proces waarin materiële beelden worden gecreëerd met de bedoeling om informatie over te dragen of zelfs het beïnvloeden van gedrag, zoals het doel is van reclame. Hierbij gaat het dus om de teksten en beelden in bijvoorbeeld kranten of op televisie die je daadwerkelijk in je opneemt. Bij mentale beeldvorming ligt de nadruk op hoe je als individu ergens naar kijkt. Het gaat bij mentale beeldvorming dus om '*...de aard en ontwikkeling van mentale beelden van mensen over allerlei verschijnselen*' (Van der Vaart, 1998, p.194). De belangrijkste 'zenders' waaraan men denkbeelden ontleend zijn media, kunst, onderwijs, voorlichting, reclame en beleid. Bij al de informatie van deze bronnen vindt mentale beeldvorming plaats en het is van belang dit te beseffen. Deze beeldvorming heeft ook betrekking op regionale gebieden; regionale beeldvorming dus. In de sociale geografie is men bewust dat ook geografische kennis een constructie is van de werkelijkheid. Gebieden en regio's zijn complex en niet concreet uit te leggen. Daarom zal men zich ook hierover een beeld en gedachte vormen. (De Pater e.a., 2005). Literatuurwetenschapper Edward Said noemde dit 'imaginative geography' (verbeelde geografie). Deze verbeelding betekent niet dat het beeld vals is of verkeerd, maar dat het een beeld is van de gepercipieerde ruimte (Cloeke e.a., 144-145).

Van der vaart (1998, p. 194-195) en Smelik e.a. (1999, p. 6-7) stellen dat bij (regionale) beeldvorming het proces een wisselwerking is tussen concrete materiële teksten en beelden aan de ene kant en mentale denkbeelden, waarden en gedachten aan andere kant.

Smelik e.a. (1999) onderscheiden drie aspecten wanneer gesproken wordt over het beeldvormingsproces: materialiteit, effect en beïnvloeding. Onder materialiteit worden concrete beelden en teksten verstaan en dit is dus gelijk aan de eerder genoemde materiële beeldvorming: dat wat daadwerkelijk wordt opgenomen. Neem bijvoorbeeld het lezen van een krantenartikel over klimaatverandering. De materialiteit die wordt opgenomen (het krantenartikel over klimaatverandering) wordt vervolgens omgezet in mentale beelden; de materialiteit wordt gekoppeld aan je eigen waarden. Dit is het tweede niveau van beeldvorming: het effect. Het derde niveau: de beïnvloeding, is de mogelijke verandering van je mentale beeld. Zo kan je anders over klimaatverandering gaan denken nadat je hier een kritisch en negatief artikel over hebt gelezen. Dit kan vervolgens terugkoppelen naar een nieuwe veranderde materiële beeldvorming op het eerste niveau.

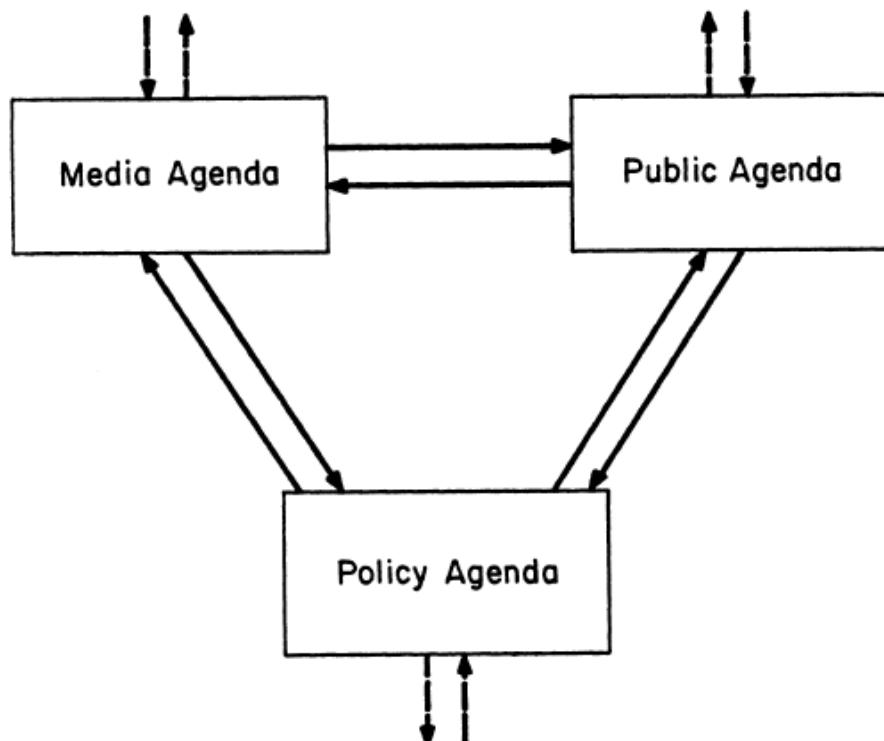
In de wetenschap is men het erover eens dat de media een invloedrijke rol hebben als het aankomt op beeldvorming. De theorieën over deze rol hebben door de jaren heen wel een aantal ontwikkelingen meegemaakt. Voorheen dachten wetenschappers dat de media alleen selectief was in de onderwerpen die zij selecteren; dit wordt *agenda setting* genoemd. Dit blijkt ook uit een citaat van Cohen (1963): '*The press may not be successful in telling us what to think, but is stunningly successful in telling us what to think about*' (in: Wanta et al., 2004, p. 364). Deze theorie is ondertussen aangevuld en tegenwoordig is de heersende mening dat de media wel degelijk

invloed heeft op onze manier van denken. Bijvoorbeeld door de manier waarop de informatie wordt gebracht; dit wordt *framing* genoemd. Op deze twee begrippen, *agenda setting* en *framing* zal nader worden ingegaan.

Agenda setting

Agenda setting gaat ervan uit dat media onze aandacht plaatsen op bepaalde zaken. De theorie werd voor het eerst uitgewerkt in een onderzoek van McCombs en Shaw in 1972. Zij vonden een sterke correlatie tussen de verkiezingsthema's die het publiek als belangrijk ervoer en de belangrijke thema's waarover door de lokale en nationale nieuwsmedia werden gerapporteerd. Zij kwamen tot de conclusie dat de media "*are constantly presenting objects suggesting what individuals in the mass should think about, know about, have feelings about*" (McCombs & Shaw, 1972, p. 176- 177).

Manheim & Albritton (1984) hebben op deze theorie voortgebouwd en beweerden dat agenda setting een wisselwerking is tussen drie type agenda's: media agenda, publieke agenda en politieke agenda (figuur 2.1). De politieke agenda wordt gezien als agenda van beleidsmaker en is specifiek, gedetailleerd, gericht op besluitvorming en primair gebaseerd op directe of ondervonden informatie die relatief onafhankelijk is van de andere relaties en agenda's. De publieke agenda is meer algemeen, symbolisch of dubbelzinnig van karakter en is waarschijnlijk gebaseerd op indirecte informatie. Tot slot wordt de media agenda gekarakteriseerd als voortdurende bezig waarnemingen te duiden, marktgericht en gebaseerd op een combinatie van directe en indirecte informatie. Agenda setting is het proces waarbij elementen de agenda betreden en hoe ze op elkaar inwerken.

Figuur 2.1: Het agenda setting proces (Manheim & Albritton, 1984, p. 642)

Vooraf voor buitenlands nieuws is de rol van de media erg belangrijk met betrekking tot de agenda setting volgens Manheim & Albritton (1984). Daarvoor geven zij drie redenen. Ten eerste

zijn mensen voor een groot deel of geheel afhankelijk van de media bij internationale gebeurtenissen. De meeste individuen hebben geen directe ervaringen op internationaal niveau en voor het publiek zijn de media dus de enige bron van informatie. Ten tweede zijn de media zelf ook kwetsbaar voor manipulatie in hun berichtgeving, omdat ze gelimiteerde mogelijkheden hebben, zoals de beschikbaarheid van buitenlandcorrespondenten. Deze beperkingen beïnvloeden op die manier de media agenda en de andere twee agenda's. Tot slot is ook de politiek voor een gedeelte afhankelijk van de media, omdat ambtenaren niet in staat zijn alle informatie te verkrijgen. Daardoor zijn ze afhankelijk van de media en de media agenda en kunnen deze de politieke agenda beïnvloeden (Manheim & Albritton, 1984, p. 643). Deze theorie is echter wel aan veranderingen onderhevig, vooral door de digitalisering. Tegenwoordig is het voor iedereen mogelijk om informatie op het internet te publiceren, verspreiden en te verkrijgen, waardoor mensen aan de ene kant minder afhankelijk zijn van de media en de media aan de andere kant afhankelijker van het publiek. Het publiek kan tegenwoordig makkelijk aan informatie komen en informatie leveren waardoor een bepaalde maatschappelijke druk op de media wordt uitgeoefend waar de media op in moet spelen. De stelling van McCombs & Shaw (1972) dat de media *"are constantly presenting objects suggesting what individuals in the mass should think about, know about, have feelings about"* (p. 176- 177) is dus niet meer zo absoluut als vóór het digitale tijdperk. Het neemt echter niet weg dat de traditionele media een belangrijke rol blijven spelen (Meraz, 2009, p. 682-683). Maar deze rol is dus wel aan veranderingen onderhevig. Verderop in het theoretisch kader wordt aandacht besteedt wat de veranderingen voor het werk van journalisten betekend.

Agenda setting is dus een wisselwerking tussen de media, publieke en politieke agenda. De theorie gaat er vanuit dat bepaalde onderwerpen prominenter aanwezig zijn dan anderen, waardoor gedachten en overwegingen van het publiek worden gevormd.

Framing

Media geven dus aan wat aan de orde is en wat belangrijk is (dit is agenda setting), maar ze vertellen ook hoe je zaken moet interpreteren. Dit is *framing* en het speelt bij het overbrengen van deze informatie een belangrijke rol. Framing gaat simpel gezegd over hoe zaken moeten worden gezien en begrepen. De zender van informatie plaatst een onderwerp in een frame (denkraam) waar de ontvanger door beïnvloed wordt. Frames kunnen het nieuws begrijpelijker maken, maar sturen onderwerpen bewust of onbewust ook in een bepaalde richting. Slechts een paar elementen worden geselecteerd om het nieuws te produceren. Dit lijkt neutraal, maar door het bepalen van de belangrijkste elementen en door aan te geven hoe erover te denken kunnen frames invloed hebben op individuen (Berinsky, 2006). Er is dus sprake van selectie waardoor het zelfde nieuws per medium sterk kan verschillen. Dit blijkt ook uit de definitie die Schuck en de Vreese (2006) voor framing hanteren: *'Framing refers to the observation that media can portray one and the same topic in very different ways, emphasizing certain evaluations or only parts of an issue at the expense of others'* (Schuck & de Vreese, 2006, p.5).

Hierbij is dus sprake van een selectie van informatie die wel of niet wordt gecommuniceerd. Volgens Entman (1993) is naast deze 'selection' een tweede begrip van belang. Dit begrip is 'saliency' en het houdt in dat bepaalde elementen bewust vaker onder de aandacht worden gebracht, waardoor ontvangers deze elementen beter onthouden. Entman zelf schrijft hierover het volgende: *'an increase of saliency enhances the probability that receivers will perceive the information, discern meaning and thus process it, and store it in memory'* (Entman, 1993, p.53).

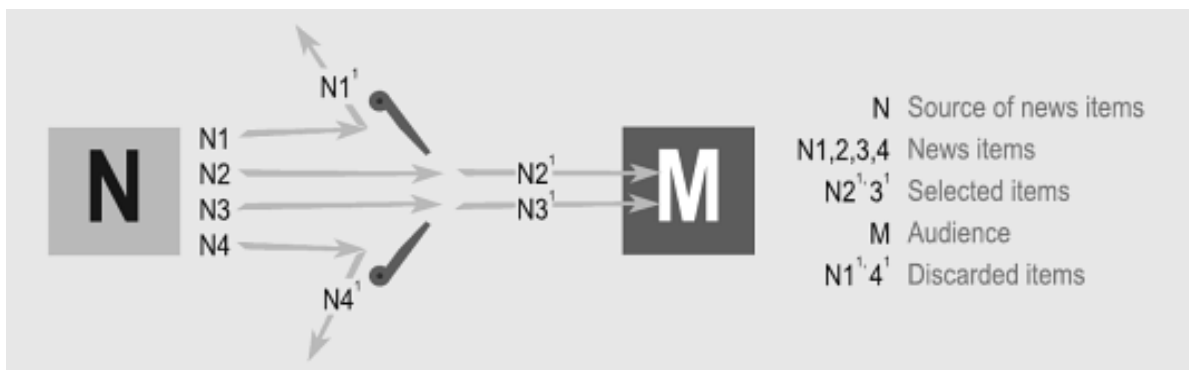
Frames worden door nieuwsmedia gebruikt om de overvloed aan informatie te ordenen en structureren voor het publiek. Bepaalde elementen worden naar de achtergrond verwezen, terwijl andere elementen uitgebreid behandeld worden. Op die manier worden bepaalde

beslissingen, oordelen en eigenschappen gesuggereerd. Op welke manier dit gedaan wordt hangt af van de bron, hierover later meer.

De representaties beïnvloeden dus de manier waarop mensen naar iets kijken. Media spelen hierin een grote rol als leveranciers van informatie en kwaliteitskranten worden geacht de nodige verdieping te bieden en daarmee ook een completer beeld (Shoemaker & Reese, 1996, p. 242). Over een werkelijk beeld kan niet gesproken worden, omdat er geen juist, goede, slechte of verkeerde beelden bestaan. Het is altijd een product van het sociale proces van communicatie (Johnson-Cartee, 2004, p. 1-2). ‘De werkelijkheid’ is dus altijd een interpretatie wanneer je het vertaalt naar woorden of beelden. In kranten is er sprake van een journalistieke lens waardoor je de gebeurtenissen ziet (Shoemaker & Reese, 1996, p. 242). Onderzoeken of media de werkelijkheid berichten kan dus ook niet, maar er kan wel onderzoek worden verricht naar selectiviteit en de richting die media geven aan hun nieuws.

Gatekeeping

Shoemaker (1991) heeft dit selectieproces uitgewerkt in de gatekeeping theorie. Haar definitie van gatekeeping is: *“Simply put, gatekeeping is the process by which the billions of messages that are available in the world get cut down and transformed into the hundreds of messages that reach a given person on a given day”*. Een gatekeeper bepaalt dus welke informatie er aan het publiek wordt geleverd. De ‘gate’ dient als een filter voor deze informatie (figuur 2.2). Volgens Shoemaker (1991) is een gate: ‘an in or out decision point’ (in: Barzilai-Nahon, 2008, p. 1494).

Figuur 2.2: Proces van gatekeeping (McQuail & Windahl, 1981, p. 100-101, in: Shoemaker & Vos, 2009, p. 16)

Shoemaker en Reese (1996) classificeren gatekeepers in vijf categorieën:

1. Individual level: de mate waarin individuen verantwoordelijk zijn voor het gatekeeping proces door hun individuele waarnemingen en interpretaties.
2. Media routines level: de mate waarin routines en patronen waar de media mee werken verantwoordelijk van invloed zijn op de gatekeeping selectie.
3. Organization level: de interne factoren die per organisatie verschillen.
4. Extramedia level: de externe factoren die van invloed zijn op organisaties en zo het gatekeeping proces beïnvloeden, zoals journalisten hun bronnen.
5. Ideological level: de impact van ideologie en cultuur op het gatekeeping proces.

Op de volgende pagina's volgt een uitgebreide beschrijving van deze categorieën.

Individual level

De eerste categorie die uitgelegd wordt is het *individual level*. De verwachting ten aanzien van journalisten bestaat dat zij uitspraken doen over de werkelijkheid. Deze gedachte is jaren geleden al als utopie beoordeeld en de heersende mening is nu dat nieuws wordt geproduceerd in plaats van gevonden. Journalisten zijn dus ‘ook maar gewoon mensen’. Ze zijn aan dezelfde effecten onderhevig als alle andere individuen en zullen (bewust of onbewust) bepaalde selecties maken van nieuwselementen. Dit is afhankelijk van persoonlijke achtergronden en factoren, maar ook hun toegang tot informatie. Journalisten kunnen natuurlijk niet altijd overal van op de hoogte zijn. Zeker algemeen redacteuren hebben vaak maar weinig voorkennis van de onderwerpen die ze behandelen. Net als hun publiek zijn ze ‘outsiders’ bij de meeste thema’s en bronnen die ze benaderen: “*Journalists obtain their information about America from their customary sources; what they themselves read in the paper; and, because they have trouble crossing the social barriers that separate them from strangers, from what they learn from peers and personal contacts, notably relatives and friends*” (Gans, 1980, p. 126). Dat de meeste journalisten net als de meeste mensen een lekenkennis hebben van onderwerpen heeft gevolgen voor de manier waarop zijn te werk gaan, hier wordt verder in het theoretisch kader dieper op ingegaan.

Na het verzamelen van informatie bepalen journalisten bewust en onbewust over welke elementen van een gebeurtenis wel of niet moet worden bericht. Door het selecteren, schrijven, interpreteren, positioneren en andere methoden om de informatie te vormen, kunnen journalisten de overvloed aan informatie terugdringen tot een kleiner nieuwsaanbod, maar zo zijn ze tegelijkertijd één van de filters voor de teksten en beelden die in de media verschijnen (Shoemaker e.a., 2008, p. 73-74).

Media routines level

Naast het individual level spelen media routines een belangrijke rol in het gatekeeping proces. Media moeten keuzes maken om nieuws te produceren in de overvloed van informatie en de constante druk van deadlines. Om dit te vergemakkelijken zijn er routines ontstaan die journalisten gebruiken om de nieuwswaardigheid van gebeurtenissen te bepalen. “*The production of news each day, each week or on a rolling 24-hour basis, involves the routine gathering and assembling of certain constituent elements which are then fashioned to construct or fabricate an account of the particular news events,*” (Manning, 2001, p50). Van Ginneken (1996) omschrijft twaalf factoren uit een Noors onderzoek van Galtung en Ruge uit 1965 die bepalen wanneer iets nieuwswaardig is (Van Ginneken, 1996, p. 32-33):

1. Tijdsperiode: de tijd waarin een gebeurtenis zich kan voltrekken en ontwikkelen. Idealiter is dit niet langer dan een dag.
2. Schaal: de relatieve en absolute intensiteit van een gebeurtenis moet ‘intens’ zijn. De grote van een gebeurtenis bepaalt met welke impact een drempel wordt overschreden.
3. Duidelijkheid: Een gebeurtenis moet duidelijk genoeg zijn om bijvoorbeeld in een categorie te kunnen plaatsen.
4. Betekenisvolheid: ten eerste dient een gebeurtenis in cultureel opzicht herkenbaar te zijn en ten tweede dient deze relevant te zijn. Zodoende kan “een land dat cultureel veraf staat, toch ter tafel worden gebracht via een conflict met iemands eigen groep” (van Ginneken, 1996, blz. 33).
5. Overeenstemming: gebeurtenissen die te veel afwijken van de verwachtingen zullen niet worden opgemerkt.
6. Onverwachtheid: de tegenhanger van overeenstemming; onvoorspelbare gebeurtenissen hebben een grotere kans om op te vallen.

7. Continuïteit: een gebeurtenis die eenmaal als nieuws is aangemerkt, zal aandacht blijven krijgen, ook als de impact ervan reduceert.
8. Samenstelling: Onder buitenlands nieuws moet een evenwicht ontstaan; wanneer over één buitenlands onderwerp veel wordt geschreven, blijft er minder ruimte over voor andere buitenlandse onderwerpen.
9. Elite landen: bepaalde landen worden in vergelijking met andere landen meer behandeld in de media, omdat zij qua cultuur nabij zijn of omdat ze een belangrijke rol spelen op het wereldtoneel.
10. Elite personen: bovenstaande geldt ook voor personen; bepaalde personen krijgen meer aandacht in de media, omdat zij als invloedrijk worden beschouwd.
11. Personifiëring: gebeurtenissen over herkenbare situaties, personen of groepen spreken meer aan, omdat nieuwsvolger zich hiermee kunnen identificeren.
12. Negativiteit: negatieve gebeurtenissen trekken meer aandacht en hebben een grotere kans in het nieuws te komen dan positieve gebeurtenissen.

Shoemaker en Reese (1996) vatten dit rijtje samen als 'opvallendheid/importantie', 'human interest', 'conflict/controversie', 'het ongewone', 'timing' en 'nabijheid' (p. 111).

Galtung en Ruge onderzochten ook de samenhang van deze criteria. Hierbij kwamen drie processen naar voren: selectie, vertekening en herhaling.

1. Selectie: des te meer een gebeurtenis voldoet aan bovengenoemde criteria, des te waarschijnlijker dat deze gebeurtenis als nieuws zal worden aangemerkt.
2. Vertekening: bij een gebeurtenis die eenmaal als nieuws geselecteerd is, zullen de criteria die het nieuwswaardig maken verder worden geaccentueerd.
3. Herhaling: Bovenstaande processen zullen telkens opnieuw plaatsvinden, totdat de gebeurtenis de lezer heeft bereikt (Van Ginneken, 1998. Blz. 34).

Organization level

De derde categorie die Shoemaker & Reese (1996) beschrijven is het *organization level*. Deze categorie houdt in dat de media- of nieuwsorganisatie die een product levert ook invloed heeft op dit product (bericht) en de inhoud. Shoemaker en Reese (1996) omschrijven mediaorganisaties als omvangrijke sociale en formele entiteiten die als hoofddoel hebben om winstdoelstellingen te realiseren. Dit doen ze door zich te richten op een lezerspubliek dat voor adverteerders interessant is. Deze commerciële druk kan een grote invloed hebben op het gehele journalistieke proces. Daarnaast zijn er andere organisatorische factoren die invloed hebben op de berichtgeving, denk hierbij aan de omvang van de organisatie, interne structuur, markten, technologieën en doelen. Een duidelijk voorbeeld van hoe organisaties kunnen verschillen is dat spectaculair beeldmateriaal over bijvoorbeeld gewapende conflicten of natuurrampen eerder op het journaal verschijnen dan in de krant, omdat televisieorganisaties op zoek zijn naar spannende beelden bij een verhaal (Gans, 1980, p. 158).

Extramedia level

De eerste drie categorieën gaan over de invloedssferen binnen de nieuwsorganisatie. Het *extramedia level* van Shoemaker en Reese (1996) beschrijft de externe factoren. Zij noemen met name de druk van bronnen, belangengroepen en adverteerders en het publiek.

Ten eerste hebben heel wat bronnen, belangengroepen en adverteerders hun eigen belangen te verdedigen en proberen ze via de media en het nieuws de publieke opinie te beïnvloeden (McManus, 1994, p. 73). Zo gebruiken public relations instanties volgens Manning (2001) twee verschillende strategieën om nieuwsberichten te beïnvloeden. Enerzijds het tijdig leveren van

informatie zodat journalisten de tijd hebben om deze informatie uit te werken in gedetailleerde artikelen. Anderzijds komt het voor dat informatie bewust geheim wordt gehouden tot het allerlaatste moment, zodat journalisten géén tijd hebben om zich in het onderwerp te verdiepen (Manning, 2001, p. 57).

Bovendien zijn commerciële nieuwsorganisaties afhankelijk van hun consumenten, want meer consumenten betekent meer inkomsten. En zaken die het publiek het liefst leest, zullen dus eerder in de krant komen. Nieuwsmedia moeten zich “als iedere industrie voegen naar de wensen van het publiek om te overleven”, dus heeft het publiek invloed op de inhoud (Luyendijk, 2006, p. 218). Daarentegen leveren journalisten (buitenlands) nieuws, omdat ze van mening zijn dat mensen geïnteresseerd moeten zijn in nieuws. Journalisten zitten echter ook met de vraag in hun maag welke informatie ze aan het publiek moeten leveren. Ze twijfelen of sommige informatie niet te ingewikkeld en gedetailleerd is voor de consument. Hermans (2000) beweert dat het rekening houden met het publiek daarom geen externe maar een interne factor is, omdat de individuele journalist handelt op basis van zijn beeld van het publiek. Gans (1980) meent zelfs dat redacties ertoe geneigd zijn hun verhalen meer te beoordelen vanuit het oogpunt van de lezer of kijker dan die van de bron. De redacties “*know little more about the story than the audience, they are in some ways like it. If they find the story interesting, they assume that the audience will respond in the same manner*” (Gans, 1980, p. 90).

Ideological level

De laatste categorie die Shoemaker en Reese (1996) beschrijven is het *ideological level*, waarmee bedoelt wordt dat nieuwselectie ook vaak als ideologisch proces wordt gezien. Er zijn achterliggende waarden die dienen als een samenhangende en integrerende macht in de maatschappij. Deze ideologie is het geheel van bestaande en dominante waarden en overtuigingen die in het land of gebied heersen. Deze zijn vaak weinig opvallend, maar zijn wel langdurig en consistent in het nieuwsproces aanwezig en bepalen op die manier ook vaak wat het nieuws wordt (Gans, 1980, p.68). Voorbeelden hiervan zijn vertrouwen in kapitalisme en democratie, overtuigd zijn van het positieve van economische groei en gematigdheid. Vooral bij buitenland nieuws is deze ideologie zichtbaar en dit nieuws krijgen we zelfs alleen te zien wanneer het met onszelf te maken heeft. Wallis en Baran (1990, p. 159) noemen dit *domestication* van het nieuws. Deze ‘domesticatie’ zou volgens hen voor de hand liggen, omdat dit het nieuws begrijpelijk en relevant maakt. Zo werd de oorlog in Rwanda pas door nieuwsmedia opgepikt nadat Westerse regeringen zich er druk over gingen maken. Vluchtelingenstromen waren toen allang op gang gekomen en op het moment van de massamoord waren er haast geen journalisten ter plekke. Hieruit blijkt volgens Gans (1980) dat aan het nieuws bepaalde waarden ten grondslag liggen en dat nieuws een ideologie bevat.

Dit houdt niet in dat journalisten bewuste ideologische bedoelingen hebben. Integendeel zelfs, journalisten willen niet het verwijt krijgen subjectief of ideologisch te zijn. Ze proberen expliciete waarden zoveel mogelijk uit het nieuws te sluiten. Gans (1980) typeert de journalistiek als ‘bastion van logisch positivisme’, omdat journalisten ervan uit gaan dat als ze hun werk goed doen, objectiviteit het resultaat zal zijn. Waarden, meningen en oordelen sluipen echter onbewust in het nieuws doordat journalisten altijd bepaalde waarden en concepten gebruiken om hun werk te doen. Dit gebeurt aan de hand van bewuste en onbewuste ideeën over de werkelijkheid (Gans, 1980, p. 183-196).

Bovenstaande categorieën zijn de belangrijkste gatekeepers in het nieuwsvormingsproces. Binnen deze categorieën zijn een tweetal onderwerpen al kort benoemd; de rol van kennis en het gebruik van bronnen. Het is van belang voor dit onderzoek om dieper op deze onderwerpen in te gaan.

Kennis en context

Journalisten kunnen dus niet overal van op de hoogte zijn. Maar Gans (1980) beweert wel dat een beperkte achtergrondkennis gevolgen heeft voor de werkwijze en verslaggeving van journalisten. Ze hebben te weinig tijd om naar achtergrondinformatie te zoeken of zich in te lezen. Dat beperkt de invalshoeken van waaruit ze de gebeurtenis beschrijven en conflicterende informatie is daarom ongewenst. Van Schuur en Vis (2000) gaan er vanuit dat kennis nodig is voor inzicht in de gebeurtenis. Uit hun onderzoek naar de politieke kennis van 145 parlementair journalisten, volgde de conclusie dat het kennisniveau wel degelijk relevant is, omdat parlementair (en alle andere) journalisten de verantwoordelijk hebben om onwetendheid te bestrijden en context te geven. En zonder achtergrondkennis zijn journalisten hier niet toe in staat (in: Meijers, 2006, p. 24-26). Beperkte achtergrondinformatie en tijd hebben ten gevolge dat journalisten de 'makkelijke' bronnen raadplegen. Dit zijn vaak voorlichters en deskundigen, die daarmee een grote invloed uitoefenen op de berichtgeving (Gans, 1980, p. 138). Journalisten stellen echter wel dat het van belang is om deze informatie niet zomaar over te nemen en door te geven, maar te plaatsen in de context. Daarvoor is 'een gezonde portie algemene ontwikkeling' nodig, zodat gebeurtenissen binnen een bredere context kunnen worden geïnterpreteerd. Anderzijds geven journalisten aan dat alle informatie op te zoeken is, waarmee ze het belang van parate kennis relativeren. Echter zoals vermeld concluderen Van Schuur en Vis (2000) dat eenvoudige feiten op te zoeken zijn, maar dat achtergrondkennis noodzakelijk is voor een breder begrip van de context.

Bronnen

De bronnen van journalisten zijn zeer gevarieerd. Wanneer we over journalistieke bronnen praten is het belangrijk om onderscheid te maken tussen primaire bronnen en secundaire bronnen. Kolodzy (2007) beschrijft een primaire bron als 'a person with direct knowledge of a news subject or a document, such as a report or legislation' (p. 104). Een primaire bron is dus een ooggetuige van een gebeurtenis of iemand die rechtstreekse inzage heeft in een rapport of persbericht van een officiële instantie. Een secundaire bron is een bron die één of meer stappen verwijderd is van de oorspronkelijke bron. Hierbij valt te denken aan pr-bureaus, nieuwsagentschappen en andere media.

Servaes & Tonner (1992) beweren dat nieuwsagentschappen beschouwd worden als belangrijkste bronnen voor nationale en internationale informatie. Geleidelijk is daar verandering in gekomen. Vooral technologische innovaties hebben gezorgd voor een evolutie van de nieuwsvergaring. Vóór het digitale tijdperk was er een beperkt aantal organisaties dat de capaciteit en de middelen hadden om over gebeurtenissen te kunnen rapporteren. Tegenwoordig is het echter voor iedereen mogelijk om informatie op het internet te publiceren en te verspreiden. Hierdoor zijn nieuwe bronnen van (inter)nationaal nieuws ontstaan en stijgt het aantal 'correspondenten'. Volgens Davies (2008) zitten journalisten tegenwoordig vastgekleusterd aan hun bureaus waar continu nieuwsberichten van persagentschappen en pr-bureaus bewerkt en gepubliceerd moeten worden (Davies, 2008, p. 75-77). Dit verschijnsel waarbij berichten steeds meer direct van nieuwsagentschappen worden overgenomen noemt Davies 'churnalism': "*journalists are no longer gathering news but are reduced instead to passive processors of whatever material comes their way, churning out stories, whether real event or PR artifice, important or trivial, true or false*" (Davies, 2008, p. 59). Volgens Vermaas & Janssen (2009) wordt daardoor de rol van achtergrondanalyses en duiding door journalisten geringer. Deze ontwikkelingen maken nieuws voor alles en iedereen toegankelijk, maar kunnen ook zorgen voor weinig diepgang.

Othering en stereotypering

Media zijn vooral gericht op hun eigen geografische omgeving. Dit wordt ethnocentrisme genoemd en wordt door William Graham Sumner geïntroduceerd in zijn boek *Folkways* uit 1906. Volgens hem is ethnocentrisme *“the technical name for the view of things in which one's own group is the center of everything, and all others are scaled and rated with reference to it”* (Sumner, 1906, in: Bizumic, 2014, p. 3-4). De eigen groep of het eigen land wordt volgens Sumner dus als centrum gezien en de rest of de ander als periferie. Zo wordt er onderscheid gemaakt tussen wat Sumner noemt ‘ingroups’ en ‘outgroups’: ‘het eigen’ en ‘de ander’ (Bizumic, 2014, p. 3-4). Vooral het belang van ‘de ander’ moet niet onderschat worden, want men ziet niet alleen zijn eigen groep als superieur, maar door ‘de ander’ te contrasteren tegen ‘het eigen’ wordt het eigen superieure gevoel versterkt. Zo wordt nationale identiteitsvorming een onderscheid tussen ‘wij’ en ‘zij’. Dit wordt ‘othering’ genoemd: *“Identity necessarily concerns a relation of Self and Other; ‘Othering’ is an important activity in the construction of collective identities.”* (Tekin, 2010, p. 4). Devereux (2007) stelt dat de media een belangrijke rol spelen in het vormen van houdingen, denkbeelden en meningen tegenover groepen of landen die beschouwd worden als ‘de ander’ (p. 186).

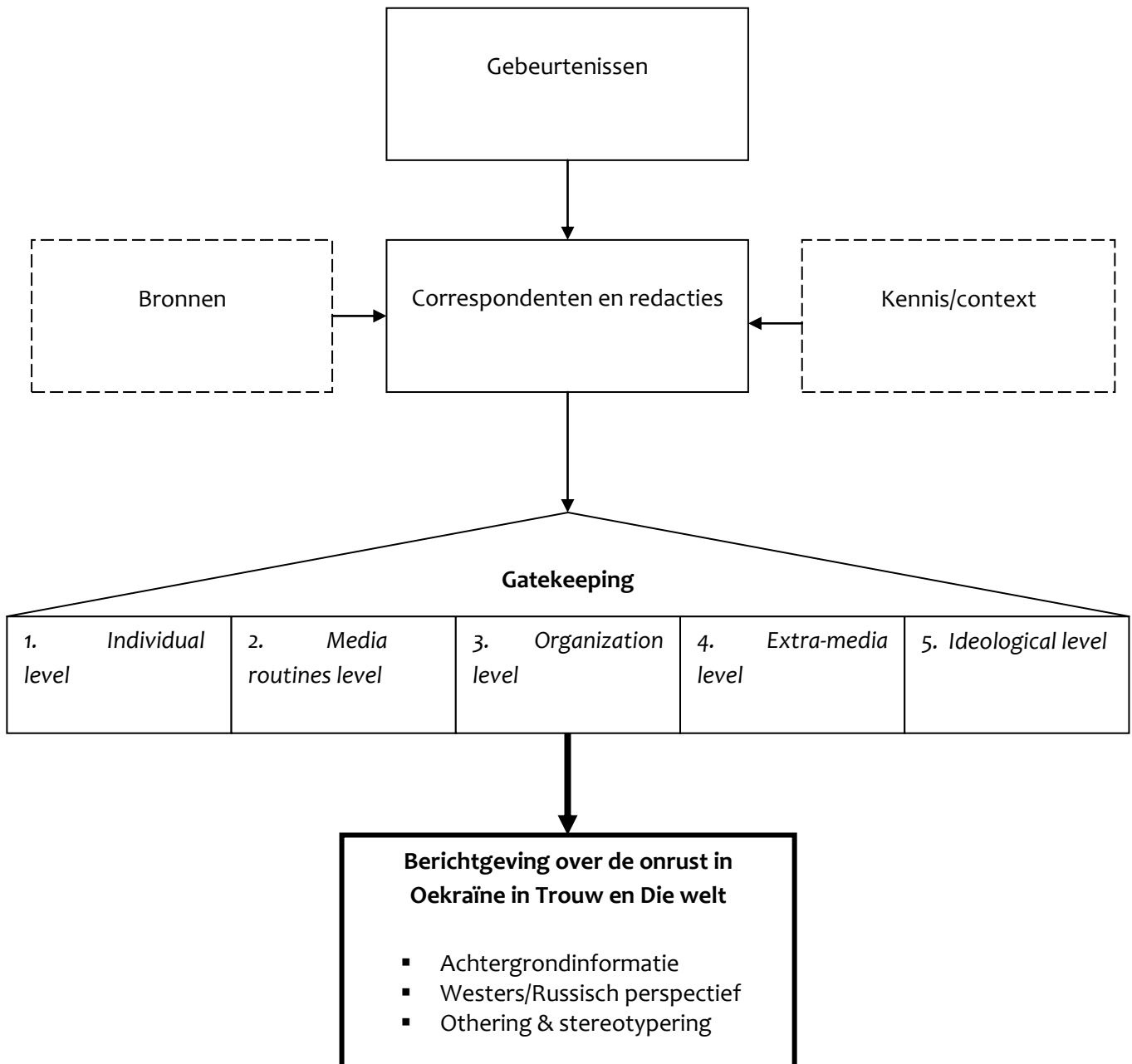
Het bekendste werk over othering komt hoogstwaarschijnlijk van de hand van Edward Said. In zijn boek *Orientalism: Western Conceptions of the Orient* (1978) behandelt hij het oriëntalisme, een vorm van othering. Said verwijst bij het oriëntalisme naar doordringende patronen en beeldvorming waarin het Westen (Europa en de Verenigde Staten) te boek staat als rationeel, modern en progressief en de Orient als achterlijk, stagnerend en mystiek. Door het oriëntalisme is in het Westen een ‘imaginative geography’ ontstaan over het Oosten (De Pater e.a., 2005, p.30). Alles wat anders is dan het Westen, wordt afgebeeld als ‘de ander’; een stereotype afbeelding van oosterlingen. De stereotypering is dual, omdat tegenover de stereotypering van ‘de ander’ de stereotypering van ‘het eigen’ staat. Zo komen de tegenstellingen meer naar voren dan de overeenkomsten, wat een vertekenend beeld geeft. Othering is dus zeer verwant aan stereotyperingen met betrekking tot beeldvorming. Devroe (2007) geeft de volgende definitie van stereotypering die hierop aansluit: *‘stereotypes zijn mentale categorieën die we creëren om de wereld te ordenen en die zowel positief als negatief kunnen zijn’*. Vaak zijn het gesimplificeerde overtuigingen over groepen, zaken en gedragingen, waarbij één of meerdere eigenschappen veralgemeniseerd worden. Hierdoor worden individuele verschillen genegeerd en is er weinig plaats voor nuances.

In de koloniale tijd werden othering en stereotypering gebruikt als rechtvaardiging voor culturele en politieke onderdrukking. Maar ook in de postkoloniale tijd is het te herkennen. Landen die niet ‘Westers’ zijn worden nog steeds gestigmatiseerd; Westerse landen voelen zich moreel superieur tegenover haar burens. In de Koude Oorlog was deze othering en stereotypering duidelijk zichtbaar. De Sovjet Unie en het communisme werden afgebeeld als de gemeenschappelijke vijand van het Westen. Tegenover de zogenaamde gevaarlijke en ondemocratische Sovjet Unie kon het Westen zich beter definiëren en gebieden sterker aan elkaar worden gebonden (Tuathail & Agnew, 1992, p. 199-202 en Morozov & Rumelili, 2012, p. 34).

Door de Koude Oorlog hebben Oost-Europa en Oekraïne dus lange tijd ver buiten het blikveld van de West-Europeaan gelegen. Na de val van de Berlijnse Muur in 1989 raakte de scheidslijn geleidelijk aan doorbroken, maar over het gebied heerst desondanks nog veel onbekendheid en er zijn nog veel vooroordelen en stereotypen over Oost-Europa en Oekraïne. Er heerst een negatief gevoel en beeld van grauwheid, primitiviteit, irrationaliteit en armoede. Dit wordt uitgezet tegenover het rationale, verlichte, individualistische, rijke, democratische en progressieve West-Europa (Vossestein, 2006, p. 7-13, Hudabiunigg, 2004, 369-388). Deze stereotyperingen kunnen de bedoeling hebben om aan te tonen hoe superieur een eigen groep is en zijn daardoor sterk verbonden met othering (Dervin, 2011, p. 8).

Conceptueel model

Uit het theoretisch kader blijkt dat er verschillende factoren en processen van invloed zijn op de totstandkoming van nieuws. In onderstaand conceptueel model worden deze processen en factoren gerelateerd weergegeven (figuur 2.3).

Figuur 2.3: Conceptueel model (Bron: Eigen onderzoek)

Hoofdstuk 4   Methodologie

In dit hoofdstuk wordt uitgelegd hoe het onderzoek is opgezet en uitgevoerd. Dit houdt in dat er wordt ingegaan op de onderzoeksmethodes en keuzeselectie en vervolgens op de analyse.

Onderzoeksvragen en hypotheses

Het doel van dit onderzoek is ten eerste om inzicht te verkrijgen in de verschillen tussen de kranten Trouw en Die Welt aangaande hun berichtgeving over de Oekraïense onrust en ten tweede het verklaren van deze verschillen. Dit doel leidt tot de volgende hoofd-, deelvragen en bijbehorende hypotheses:

Hoofdvraag: Hoe is in de kranten Trouw en Die Welt tussen 21 november en 20 maart bericht over de achtergrond van de onrust in Oekraïne en hoe kunnen de verschillen tussen de kranten worden verklaard?

Deelvragen:

1. In welke mate berichten de kranten over de achtergronden van de onrust in Oekraïne?

Uit het theoretisch kader is gebleken dat er bij nieuwsproductie sprake is van een selectieproces. Dit selectieproces of gatekeepingproces is door meerdere categorieën gatekeepers per krant verschillend. De verwachting is dat de Duitse krant Die Welt meer oog heeft voor diepgaandere achtergronden dan de Nederlandse krant Trouw, omdat Oost-Europa en Duitsland een sterkere band hebben dan Oost-Europa en Nederland. Dit komt door de geografische ligging, het gedeelde verleden en ook huidige (economische) relaties. In deze zin is de onrust in Oekraïne voor Duitsland betekenisvoller dan voor Nederland. Hierdoor wordt verwacht dat er bij Duitse journalisten meer kennis en achtergrond over Oost-Europa en Oekraïne aanwezig is dan bij Nederlandse journalisten. Dit beperkt de Nederlandse journalisten in het geven van context en diepgang; achtergrondinformatie dus. De verwachting is daarom dat er in Trouw in mindere mate over de achtergrond van de onrust in Oekraïne wordt bericht dan in Die Welt.

2. In welke chronologische volgorde worden deze achtergronden behandeld?

Zoals uit de bovenstaande hypothese blijkt, wordt er vanuit gegaan dat in de berichten van Die Welt in grotere mate achtergrond wordt geboden dan in Trouw, omdat Duitsland letterlijk en figuurlijk dichterbij Oost-Europa en Oekraïne ligt. Volgens dezelfde redenering is de verwachting dat er in Die Welt eerder over de achtergronden wordt bericht dan in Trouw. Duitse journalisten zijn beter op de hoogte van situatie in Oekraïne en zullen daardoor minder tijd nodig hebben om te zoeken naar achtergrondinformatie. Daardoor is de verwachting dat er meer achtergronden in een eerder stadium aan bod zullen komen in Die Welt dan in Trouw.

3. In hoeverre komen de ‘Westerse’ en Russische perspectieven naar voren in de berichtgeving?

De verwachting is dat Die Welt meer oog heeft voor het Russische perspectief en dat dit in grotere mate aanwezig is in hun berichtgeving. Duitsland ligt in het conflict letterlijk en figuurlijk tussen het Westen en Rusland in. Hierbinnen proberen ze een neutrale en bemiddelende rol te spelen. Nieuws wordt mede bepaald door zulk soort achterliggende normen en waarden. Daarom wordt verwacht dat in Die Welt naast ‘Westerse’ ideeën en meningen meer ruimte is voor Russische perspectieven dan in Trouw.

4. In hoeverre is er sprake van othering en stereotypering in de artikelen?

Samenlevingen zijn etnocentrisch en dit werkt ook door in de media. Othering is het wij-tegen-zij gevoel waarbij landen zich moreel superieur achten tegenover andere landen die daarbij negatief worden gestereotypeerd. Bij othering en daarbij behorende stereotyperingen valt de denken aan tegenstelling als het democratische en verlichte West-Europa tegenover het grauwe en arme Oost-Europa. Verwacht wordt dat er in Duitsland een minder groot wij-tegen-zij gevoel bestaat dan in Nederland, omdat de verwachting is dat in Duitsland met een minder eenzijdige blik naar de onrust in Oekraïne wordt gekeken. Daardoor zal in Trouw in grotere mate othering en stereotyperingen aanwezig zijn dan in Die Welt.

5. In hoeverre is er kennis over Oekraïne of Oost-Europa aanwezig bij de correspondenten of binnen de redacties?

Journalisten kunnen niet overal van op de hoogte zijn. Net als de meeste mensen zijn ze 'outsiders' bij het merendeel van onderwerpen en thema's die ze benaderen. Zeker redacteuren hebben een beperkte voorkennis. Daarnaast hebben journalisten weinig tijd om zich in onderwerpen te verdiepen door de economische druk. Tot slot neemt het aantal vaste buitenlandcorrespondenten af, wat tot gevolg heeft dat er weinig expertise beschikbaar is over buitenlandse onderwerpen. De verwachting is dan ook dat over dit onderwerp een beperkte kennis aanwezig is bij correspondenten en binnen de redacties.

6. Welke bronnen gebruiken journalisten van de kranten?

Er wordt verwacht dat journalisten door economische druk en een tekort aan tijd voor een groot deel bezig zijn met het overnemen van berichten van andere nieuwsagentschappen. Digitalisering heeft het voor journalisten aan de ene kant eenvoudiger gemaakt om aan informatie te komen, maar dit gaat vermoedelijk wel ten koste van de diepgang van de berichtgeving. Daardoor zijn journalisten minder bezig met nieuwsproductie, maar meer met het verifiëren en controleren van andere nieuwsberichten.

Onderzoeksmethodes

Inhoudsanalyse

Voor het beantwoorden van de onderzoeksvragen zal ten eerste een inhoudsanalyse van de berichtgeving worden gedaan. Het is een geschikte methode om te analyseren hoe in bepaalde artikelen wordt geschreven over de onrust in Oekraïne. Het onderzoek zal op een kwalitatieve manier worden benaderd, zodat diep op de artikelen kan worden ingegaan en thema's en aspecten kunnen worden blootgelegd en op een kwantitatieve manier om cijfermatige uitspraken over de analyses te kunnen doen. Het kwalitatieve karakter van de inhoudsanalyse is meer interpreterend van aard waardoor gericht kan worden gezocht naar complexe elementen als perspectieven en stereotypen. Dit is tegelijkertijd een nadeel, omdat er een grote mate van interpretatie van de onderzoeker zal zijn. Om deze interpretaties te beperken en de betrouwbaarheid te vergroten moet gestructureerd te werk worden gegaan aan de hand van een gedetailleerd analyseschema. Voor de kwantitatieve kant van het onderzoek is het nodig om met een codeschema te werken. Deze schema's worden later in dit hoofdstuk uitgewerkt.

Naast de inhoudsanalyse wordt er in dit onderzoek ook gebruik gemaakt van interviews. Dit geeft de mogelijkheid om aan journalisten te vragen hoe de artikelen tot stand zijn gekomen. In deze interviews kan gesproken worden over werkwijzen, ervaringen en persoonlijke meningen. De interviews zijn semi-gestructureerd wat inhoudt dat er een aantal vaste thema's zijn opgesteld aan de hand van een topiclijst (bijlage 2) die met de respondenten worden besproken, maar er is ook de flexibiliteit om door te vragen en af te wijken van de topiclijst.

Selectie

Kranten

Allereerst is er gekozen voor de onrust in Oekraïne door persoonlijke interesse van de onderzoeker en de actualiteit van de gebeurtenissen.

Het onderzoek richt zich op twee kranten, namelijk de Nederlandse krant Trouw en de Duitse krant Die Welt. De verwachting is dat de verschillen tussen twee kranten uit verschillende landen groter zullen zijn dan die tussen twee nationale kranten, waardoor de resultaten minder op elkaar zullen lijken. De verwachting is dat een Duitse krant anders met de gebeurtenissen omgaat dan een Nederlandse krant, omdat het een geschiedkundige en culturele relatie heeft met Oost-Europa. Voor de val van de Berlijnse Muur maakte Oost-Duitsland nog deel uit van de Oostbloklanden onder Sovjetinvloed. En ook nu nog zijn de Oost-Europese banden met Duitsland sterker dan die met Nederland. Zo bedrijft Duitsland meer handel met deze landen dan Nederland. Daarnaast is er gekozen voor een Duitse krant en geen krant uit een voormalig Oostblokland vanwege de Duitse taal. De specifieke Duitse Krant Die Welt is gekozen om praktische redenen, omdat dit een van de weinige Duitse kwaliteitskranten is die beschikbaar is op krantenbank Lexisnexis. Die Welt heeft een oplagecijfer van ruim 260.000 (VoxEurop, 2013).

De Nederlandse krant Trouw is daarnaast geselecteerd, omdat de krant te kwalificeren is als kwaliteitskrant. Voor vergelijkbare onderzoeken wordt Trouw echter minder vaak als onderzoekssubject geselecteerd. Uit nieuwsgierigheid en voor de afwisseling is daarom gekozen om Trouw te analyseren. Trouw heeft een oplagecijfer van iets meer dan 100.000 en is daardoor overduidelijk kleiner dan Die Welt (VoxEurop, 2012). Van beide kwaliteitskranten wordt verwacht dat ze voldoende achtergrondinformatie bij hun krantenartikelen leveren die geanalyseerd kan worden.

Artikelen

Aangezien Viktor Janoekovitsj op 21 november 2013 besloot het associatieverdrag met de Europese Unie niet te tekenen is er voor gekozen om berichten te selecteren vanaf die datum, vooral omdat de berichtenstroom vanaf toen pas goed op gang is gekomen. De einddatum voor de berichtgeving is 20 maart 2014: twee dagen nadat Rusland en de Krim een verdrag tekenen waardoor het schiereiland bij de Russische Federatie wordt gevoegd. Op dat moment was de onrust in Oekraïne nog niet voorbij; in voornamelijk Oost-Oekraïne blijft het hierna onrustig. Maar om meerdere redenen is ervoor gekozen om dit moment toch als einddatum te nemen. Ten eerste om het aantal krantenartikelen met het oog op de tijdsplanning te beperken. Daarnaast omdat deze gebeurtenis de annexatie van de Krim voltooid en daarmee een einde maakt aan de onzekerheid rondom de Krim-crisis.

In LexisNexis is begonnen met het zoeken naar artikelen tussen deze datums die een lengte hebben van meer dan 500 woorden en het woord 'Oekraïne' (voor Trouw) of 'Ukraine' (voor Die Welt) bevatten in de tekst. In Lexisnexis is daarbij gebruik gemaakt van de optie om artikelen met veel overeenkomsten uit de lijst te verwijderen, zodat niet twee dezelfde artikelen worden weergegeven. Dit leverde de volgende resultaten op:

Trouw: 146

Die Welt: 313

Vervolgens zijn de artikelen verder gesorteerd door alleen de artikelen te selecteren op specifieke dagen (tabel 4.1). Dit zijn dagen van belangrijke gebeurtenissen die tijdens de onrust hebben plaatsgevonden (zie lijst gebeurtenissen). De dag van de gebeurtenis en de twee dagen erna zijn geselecteerd, omdat in de artikelen in de dagen erna waarschijnlijk meer diepgang zit, doordat journalisten meer tijd gehad hebben om de gebeurtenis te bestuderen. In de artikelen die op de dag van de gebeurtenis zelf geschreven zijn zitten vooral meer opsommingen van feiten.

De laatste relevante gebeurtenis voor dit onderzoek vindt plaats op 18 maart 2014. De artikelen uit de twee dagen erna worden ook geanalyseerd, zodat de einddatum gesteld wordt op 20 maart 2014. Door deze selectie zijn meerdere dagen niet in de analyse opgenomen. Deze dagen bevatten echter ook geen (bruikbare) krantenartikelen, zodat dit geen effect heeft op het onderzoek.

Dag	Maand	Jaar
21, 22, 23, 30	November	2013
1, 2, 3, 17, 18, 19	December	2013
16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 28, 29, 30, 31	Januari	2014
14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28	Februari	2014
1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20	Maart	2014

Tabel 4.1: Geselecteerde dagen voor eerste selectie krantenartikelen (Bron: Eigen onderzoek)

Doordat alleen het woord Oekraïne gebruikt is in deze fase van de selectie, staan in de lijst nog veel artikelen die eigenlijk niet over het thema gaan. Een voorbeeld is een artikel over de Amerikaanse president Obama die een bezoek brengt aan Aziatische bondgenoten. In dit artikel wordt aan het einde één keer gerefereerd aan de onrust in Oekraïne, maar het artikel gaat hier verder niet inhoudelijk op in. Deze artikelen zijn uit de lijst verwijderd wat de volgende resultaten opleverde (bijlage 1):

Trouw: 78
Die Welt: 195

Respondenten

Na de inhoudsanalyse is het interessant om met de auteurs van de artikelen in gesprek te gaan. Het voornemen was om voor beide kranten een buitenlandcorrespondent en redactielid te spreken, maar het is niet mogelijk gebleken om een afspraak te maken met journalisten van Die Welt. Deze waren niet bereikbaar, hadden geen tijd of waren niet geïnteresseerd. Het is wel voor elkaar gekregen om met een buitenlandcorrespondent en een redactielid van Trouw te spreken. De buitenlandcorrespondent waarmee gesproken is, is freelance journalist Fleur de Weerd, die gedurende de analyseperiode lange tijd in Oekraïne is verbleven en daarvandaan meerdere artikelen heeft geschreven. Daarnaast is met oud-chef van de buitenlandredactie Stevo Akkermans gesproken. Tot 1 mei 2014 was hij chef van de buitenlandredactie, dus tijdens de analyseperiode van dit onderzoek bekleedde hij die positie nog steeds.

Na het af- en opnemen van de interviews zijn deze getranscribeerd, waarbij spreektaal niet volledig is omgezet in schrijftaal; kleine aanpassingen zijn aangebracht ten behoeve van de leesbaarheid.

Analyseschema

Met een analyseschema (bijlage 1) zijn de krantenartikelen systematisch geanalyseerd, zodoende dient het analyseschema als waarnemingsinstrument. De gegevens zullen in deze analyse gecodeerd worden. De analyse maakt het mogelijk om uitspraken te doen over bepaalde thema's van één specifiek krantenartikel of over het totaal aantal artikelen. De analyse is dus zowel kwalitatief als kwantitatief.

Operationalisering

Een aantal begrippen uit het analyseschema zullen op de volgende pagina worden geoperationaliseerd, zodat het duidelijk is wat er bedoeld wordt en waar naar gezocht wordt.

Westers/Russisch perspectief: Wordt er alleen bericht over de ‘Westerse’ ideeën en meningen of is er ook ruimte voor Russische perspectieven? Dit heeft ook te maken met welke mensen er aan woord gelaten worden. Zijn dit alleen ‘westerlingen’ of komen er ook Russen aan het woord om hun kijk op de zaak te geven?

Othering: wij tegenover zij. Het versterken van de eigen identiteit door ‘de ander’ te definiëren als tegenovergestelde. Het Westen stelt zichzelf superieur aan het Oosten (Oekraïne en Rusland). Worden er verschillen genoemd tussen gedragingen, waarden of zienswijzen? En komen deze wij-zij-tegenstellingen letterlijk in de berichtgeving voor?

Stereotyperingen: Gesimplificeerde overtuigingen over groepen, zaken en gedragingen, waarbij één of meerdere eigenschappen veralgemeniseerd worden en onderlinge verschillen genegeerd worden. Over Oost-Europa en Oekraïne heerst een negatief gevoel en beeld van grauweheid, primitiviteit, irrationaliteit, enzovoorts. Terwijl het Westen wordt geportretteerd als rationeel, democratisch, rijk, et cetera.

Achtergronden: Achtergrondinformatie is van belang om een gebeurtenis in de context te plaatsen. Om te onrust in Oekraïne te kunnen begrijpen is het van belang om over onderstaande aspecten te berichten. Hiervoor is een achtergrondschemata geformuleerd om deze achtergronden overzichtelijk en analyseerbaar te maken (bijlage 1).

Hoofdstuk 5 Resultaten

In dit hoofdstuk worden de resultaten besproken die behaald zijn bij het analyseren van de geselecteerde krantenartikelen van Trouw en Die Welt. Eerst zal worden vergeleken wat voor soort artikelen er zijn geschreven, wie de auteurs zijn en op welke locatie de artikelen geschreven zijn. Daarna volgt een diepere analyse van de geselecteerde krantenartikelen.

Soort artikelen en auteurs

Het ene krantenartikel is het ander niet. Zo zijn er artikelen geschreven als achtergrondartikel, reportage, opiniestuk, interview of als scenario: een beschrijving van mogelijke toekomstscenario's. Daarnaast kunnen de locaties van schrijven verschillen en zullen er bij de kranten verschillende auteurs werkzaam zijn. In dit deel van het resultatenhoofdstuk wordt aangegeven hoe deze punten voor Trouw en Die Welt ingevuld zijn met betrekking tot de geselecteerde artikelen.

Ten eerste worden de soort artikelen behandeld (tabel 5.1 en 5.2). Wat bij deze analyse opvalt, is dat Die Welt meer artikelen produceert over de onrust in Oekraïne dan Trouw, 95 tegenover 78. Dit grotere aantal zien we vooral terug in de nieuwsartikelen. In Trouw zijn 11 nieuwsartikelen geschreven, wat 14 procent van het totale aantal artikelen over de onrust in Oekraïne is en in Die Welt zijn dit er 26, wat 27 procent van het totale aantal is. Daarnaast produceert Die Welt een aantal meer achtergrondartikelen, maar procentueel gezien ligt dit aantal niet aanzienlijk hoger. Dit is ook het geval met de reportages, waar Trouw er 19 van heeft geschreven en die Welt 25. In procenten is dit met 24 procent voor Trouw en 26 procent voor Die Welt echter nagenoeg gelijk. Bij de interviews zijn de verschillen groter; Trouw maakt in de periode ruim twee keer zoveel gebruik van interviews als Die Welt, 15 tegenover 7. Samen met het verschil in nieuwsartikelen is het verschil bij de interviews in procenten het grootst.

Soort artikel	Achtergrondartikel	Opinie	Reportage	Nieuwsartikel	Interview	Scenario's	Totaal
#							
Trouw	18	13	19	11	15	2	78
Die Welt	25	12	25	26	7	0	95

Tabel 5.1: Aantal artikelen per soort per krant over de onrust in Oekraïne

Soort artikel	Achtergrondartikel	Opinie	Reportage	Nieuwsartikel	Interview	Scenario's
%						
Trouw	23	17	24	14	19	3
Die Welt	26	14	26	27	7	0

Tabel 5.2: Percentage artikelen per soort per krant over de onrust in Oekraïne

Naast een verschil in de soorten artikelen zit er vanzelfsprekend een verschil tussen de auteurs van de twee kranten (tabel 5.3 en 5.4). Sommige artikelen zijn door meerdere auteurs samen geschreven, maar die zijn in deze tabel los opgenomen. Ten eerste valt op dat voor de artikelen van Die Welt meer verschillende auteurs actief zijn dan voor Trouw. Bij Die Welt hebben 40 verschillende auteurs in meer of mindere mate een bijdrage geleverd aan de artikelen over de onrust in Oekraïne en in Trouw zijn dit er 24. Daarnaast is het opvallend dat bij Trouw verreweg de

meeste artikelen geschreven zijn door Rusland-correspondent Geert Groot Koerkamp in Moskou. Voor Die Welt is het merendeel van de artikelen geschreven door Julia Smirnova, zij is Rusland-correspondent voor Die Welt. Haar artikelen zijn vooral geschreven in Oekraïne. Voor Trouw heeft freelancerjournalist Fleur de Weerd de meeste artikelen vanuit Oekraïne geschreven.

Auteur Trouw	#
Intern	
Geert Groot Koerkamp	23
Fleur de Weerd	10
Stevo Akkerman	7
Nicole Lucas	6
Michiel Driebergen	5
Janne Chaudron	3
Redactie buitenland (auteur onbekend)	3
Sylvain Ephimenco	3
Eric Brassem	2
Erik van Zwam	2
Rob de Wijk	2
Antoine Verbij	1
Bas den Hond	1
Ekke Overbeek	1
Gert Jan Rohmensen	1
Ghassan Dahhan	1
Jan Kleinnijenhuis	1
Martijn Roessingh	1
Stijn Tielemans	1
Victor Kuijpers	1
Wendelmoet Boersema	1
Extern	
Alfons Brüning	1
Jan Marinus Wiersema	1
Marie-Thérèse ter Haar	1
Robert van Voren	1

Tabel 5.3: Aantal artikelen per auteur Trouw (Bron: Eigen onderzoek)

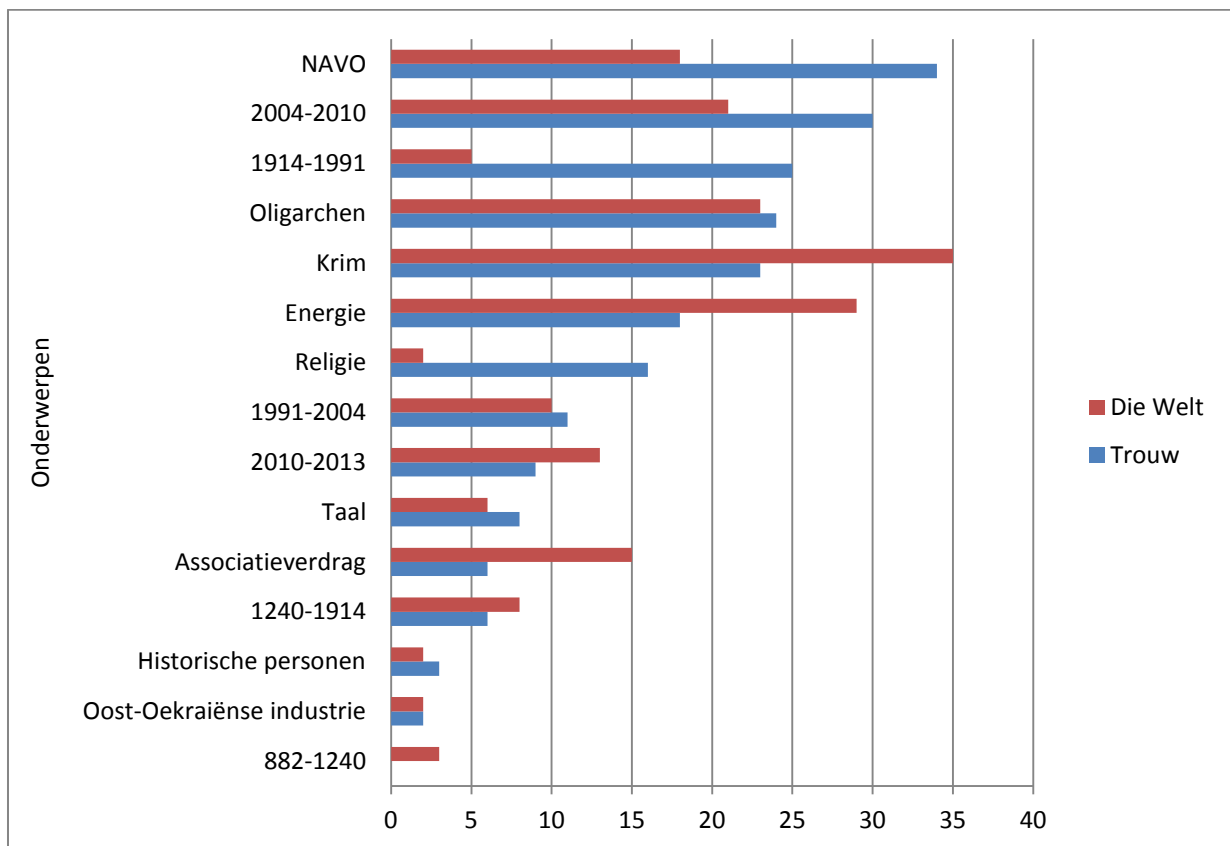
Auteur Die Welt	#
Intern	
Julia Smirnova	17
Auteur onbekend	12
Gerhard Gnauck	9
Christop B. Schilz	6
Jörg Eigendorf	6
Florian Eder	5
André Eichhofer	4
Florian Kellermann	4
Michael Sturmer	4
Eduard Steiner	3
Inga Pylypchuk	3
Robin Alexander	3
Alan Posener	2
Manfred Quiring	2
Richard Herzinger	2
Sascha Lehnartz	2
Torsten Krauel	2
Andre Seibel	1
Berthold Seewald	1
Clemens Wergin	1
Daniel Eckert	1
Daniel Wetzel	1
Dietrich Alexander	1
Kristian Frigelj	1
Holger Zschäpitz	1
Jacques Schuster	1
Jochim Stoltenberg	1
Krystyna Berdyskich	1
Manuel Bewarder	1
Michael Wolffsohn	1
Paulus Wagner	1
Silke Müllher	1
Thorsten Jungholt	1
Ulf Poschardt	1
Uwe Schmitt	1
Wladimir Kaminer	1
Wolf Lepenies	1
Extern	
Andrzej Stasiuk	
Elena Mazneva	1
Stephen Bierman	1

Tabel 5.4: Aantal artikelen per auteur Die Welt (Bron: Eigen onderzoek)

Achtergronden

Na het analyseren van de basiskennmerken van de artikelen is overgegaan tot een gedetailleerde analyse waarbij onder andere onderzoek is gedaan naar de behandelde achtergronden uit het achtergrondenschema (hoofdstuk 1 & bijlage 1) in de artikelen van Trouw en Die Welt. Ten eerste wordt er beschreven welke achtergronden behandeld zijn en hoe vaak deze in de berichtgeving terug te vinden zijn (grafiek 5.5). Uit deze analyse blijkt dat er bij Trouw en Die Welt een aantal onderwerpen vrijwel de zelfde gewogen score hebben, zoals bij de onderwerpen ‘Oligarchen’, ‘Oost-Oekraïense industrie’, ‘Taal’, ‘Historische personen’, ‘1240-1914’ en ‘1991-2004’ en in minder mate ‘2010-2013’.

Tussen andere achtergrondaspecten zit meer verschil; zo bericht Die Welt aanzienlijk meer over achtergronden met betrekking tot ‘Energie’, ‘Krim’ en ‘Associatieverdrag’. Daarentegen bericht Trouw meer over de onderwerpen ‘2004-2010’, ‘NAVO’, ‘1914-1991’ en ‘Religie’.

Grafiek 5.5: Gewogen scores bij de verschillende achtergronden in Trouw en Die Welt over de onrust in Oekraïne (Bron: Eigen onderzoek)

Hoewel het gecompliceerd is om voor deze verschillen te verklaren, liggen een aantal factoren meer voor de hand dan de ander. Zo is de hoge score voor ‘Religie’ verklaarbaar doordat Trouw ooit als christelijke krant is opgericht. Strikt genomen is Trouw geen christelijke krant meer, maar het blijft een krant met speciale aandacht voor religie. Zo heeft de krant een rubriek ‘Religie & Filosofie’ waar een deel van de achtergronden in behandeld zijn. Het *organization level* van Shoemaker & Reese (1996) lijkt hier een rol te spelen, omdat de berichtgeving gekenmerkt lijkt te worden door organisatorische aspecten van de nieuwsorganisatie Trouw. Dat geeft oud-chef van de buitenlandredactie Stevo Akkermans ook aan:

‘We hebben onze aandacht voor religie, we hebben onze christelijke traditie. Dat speelt allemaal een rol’ (Interview Stevo Akkermans).

Bovendien is het voor de hand liggend dat Die Welt meer bericht over het onderwerp ‘Energie’ dan Trouw. Zoals uit het theoretisch kader naar voren is gekomen is er sprake van ‘domesticatie’ van het nieuws: we krijgen nieuws te zien wanneer het met onszelf te maken heeft. De banden tussen Duitsland en Rusland op het gebied van energie zijn sterker dan die tussen Nederland en Rusland, vanwege de grote gasimport van Duitsland en de gaspijpleiding ‘Nord-stream’. Daardoor is het voor een Duitse krant als Die Welt relevanter om hierover te berichten dan voor de Nederlandse krant Trouw.

Wanneer vervolgens naar de totaalscore van de twee kranten wordt gekeken, is er een opvallend resultaat: Trouw scoort hoger dan Die Welt. Na het wegen van alle aanwezige achtergronden uit het achtergrondenschema in de artikelen van beide kranten blijkt dat Trouw met een score van 215 hoger scoort dan de 192 punten van Die Welt. Daarnaast heeft Trouw met 64 verschillende achtergronden over meer uiteenlopende elementen bericht dan Die Welt met 61 verschillende achtergronden. Een miniem verschil, maar desalniettemin een hogere score. Wanneer deze achtergronden gewogen worden, loopt Die Welt een aantal punten in op Trouw, maar blijft Trouw met een score van 94 tegenover 93 beter scoren. In de artikelen van Trouw zijn kortom in grotere mate achtergronden aanwezig dan in Die Welt. Fleur de Weerd geeft aan de dat dit de relatief hoge score van Trouw niet opvallend is, omdat er bij Trouw bovengemiddeld veel expertise en interesse voor Oost-Europa is:

‘In Trouw is het meeste en beste over Oekraïne geschreven van alle Nederlandse kranten en dat komt omdat ik er als enige zat toen het los ging en bovendien omdat in de hoofdredactie, de chef verdieping en buitenlandredactie allemaal voormalig Oostblok- of Rusland-correspondenten zitten. Verder is het een krant die graag over het Oostblok schrijft. Dus aan de ene kant is dat ook heel willekeurig [...] Trouw heeft eigenlijk drie vaste mensen die daar heel vaak zijn, namelijk ik, Geert Groot Koerkamp en Michiel Driebergen. En dan heb je nog allemaal andere kanten en andere specialismen waar ze bij Trouw heel erg geluk mee hebben. Het geeft aan hoe belangrijk kennis is, maar aan de andere kant ook hoe willekeurig het is’ (Interview Fleur de Weerd).

Bij deze verklaring plaatst Stevo Akkermans zijn kanttekeningen, omdat hij er niet van overtuigd is dat er meer kennis aanwezig is over Oost-Europa bij de redacties en correspondenten van Trouw dan bij die van andere Nederlandse kranten:

‘Ik geloof dat niet zo. In samenstelling scoren andere kranten zeker niet slechter dan wij. Ik heb bijvoorbeeld wel in Praag gezeten, dus we hebben zeker kennis in huis en belangstelling. Bovendien is ook de chef buitenland correspondent geweest en iemand die zich hiermee bezighoudt. Dus we hebben kennis van en belangstelling voor Oost-Europa, maar dat hebben andere kranten ook’ (Interview Stevo Akkermans).

Daarnaast zijn redactieleden, in tegenstelling tot correspondenten, geen specialisten van de verschillende regio’s. De wereld is zo groot dat redactieleden niet in staat zijn om zich op microniveau in elke regio te verdiepen. Redactieleden bekijken conflicten of gebeurtenissen vooral op macroniveau. Maar dat is volgens Stevo Akkermans nu eenmaal hoe de journalistiek werkt:

‘Wij kunnen schrijven over dingen waar we geen specialist van zijn. Dat is een verschil tussen de wetenschap en de journalistiek’ (Interview Stevo Akkermans).

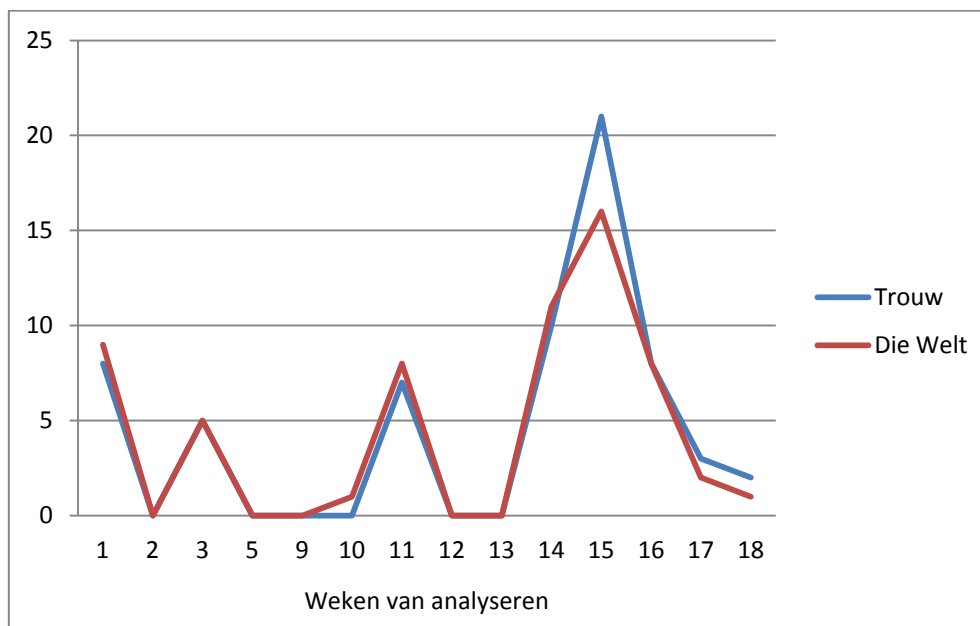
Wel is informatie volgens Stevo Akkermans door de digitalisering en internet beter beschikbaar gekomen, wat het raadplegen van bronnen voor journalisten steeds eenvoudiger maakt. Daardoor is het ook voor redactieleden mogelijk om zich te kunnen verdiepen in de regio en het conflict. Het is tegenwoordig eenvoudig om Oekraïense en Russische kranten, denktanks en

specialisten te raadplegen. Ook zo kan je er achter te komen wat er in Oekraïne speelt. Bovendien is de oud-chef van de buitenlandredactie van mening dat er een andere reden is dat Trouw goed scoort, namelijk dat Trouw überhaupt veel bericht over het buitenland en achtergronden:

‘Het is wel zo dat je kan afvragen bij het maken van de krant welke keuzes worden gemaakt en waar ze aandacht aan besteden. En voor Trouw is buitenland misschien wel belangrijker, dat we misschien in aantal woorden en pagina’s wel meer doen aan buitenland, ook omdat we elke dag De Verdieping hebben met achtergrondstukken’(Interview Stevo Akkermans).

Chronologische volgorde

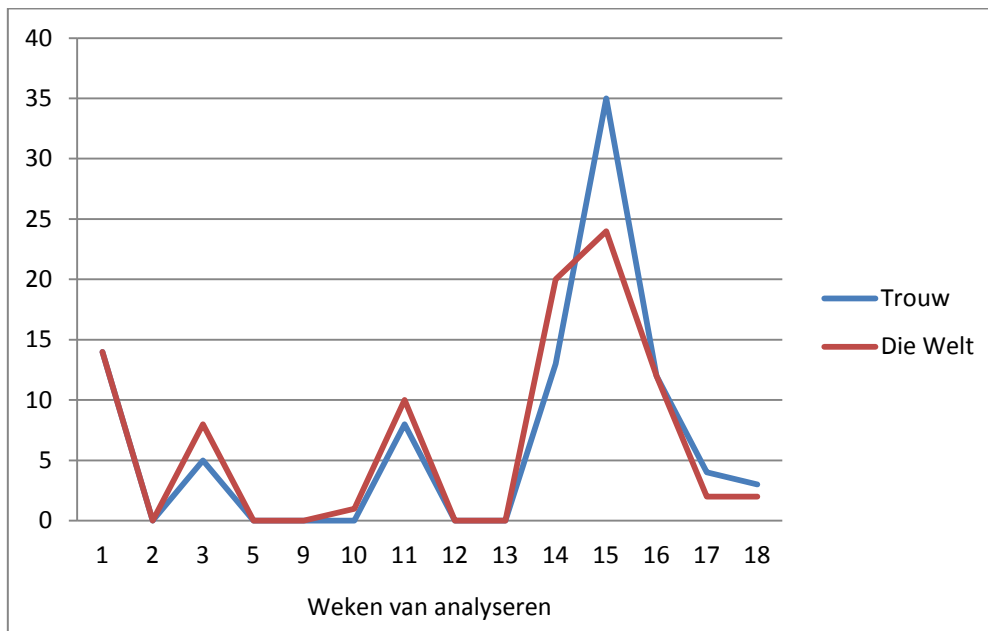
Naast de mate waarover de kranten berichten over de achtergronden van de onrust in Oekraïne is er geanalyseerd op welke momenten de kranten dit doen. Zo wordt er geanalyseerd in welke chronologische volgorde de Nederlandse en Duitse kranten over de achtergronden berichtten (grafiek 5.6). Hierbij is per achtergrond aangegeven in welke week van analyseren er voor het eerst over bericht werd. Uit deze analyse wordt duidelijk dat de chronologische volgorde van beide kranten vrijwel volledig parallel lopen. De pieken liggen op dezelfde momenten en zijn van ongeveer dezelfde grootte. Het is een opvallend identiek resultaat voor twee verschillende kranten uit twee verschillende landen.

Grafiek 5.6: Chronologische volgorde nieuwe achtergronden, ongewogen (Bron: Eigen onderzoek)

Vervolgens is bij deze achtergronden een weging aangebracht waarna aan de achtergronden een score wordt toegekend. Op die manier wordt er onderscheid gemaakt tussen relevantie en het belang van de achtergrond. Wanneer gekeken wordt naar de chronologische volgorde na weging worden de verschillen tussen de pieken ietwat beter zichtbaar (grafiek 5.7), maar deze blijven minimaal. Zo wordt het enigszins duidelijker zichtbaar dat Die Welt in een eerder stadium over meer en betere (zwaarder wegende) achtergronden bericht dan Trouw, door de hogere pieken in week 3 en week 11, maar deze verschillen blijven onbeduidend en de chronologische volgorden van de achtergronden in beide kranten blijven opmerkelijk gelijk. In week 14 (periode van 17 februari tot 24 februari) van analyseren gaat Trouw vervolgens over meer verschillende en zwaarder wegende achtergronden berichten dan Die Welt. In de weken hierna bericht Trouw in dusdanig grote hoeveelheid over de achtergronden uit het achtergrondenschema dat er aan het einde van de analyseperiode meer achtergronden behandeld zijn dan door Die Welt en dat de

score hoger uitvalt. Ondanks deze kleine verschillen is het verloop van de chronologische volgorde van beide kranten opvallend parallel.

Grafiek 5.7: Chronologische volgorde nieuwe achtergronden, gewogen (Bron: Eigen onderzoek)

Stevo Akkermans noemt deze gelijkenis niet opmerkelijk, want alle nieuwsorganisaties zullen iets met een onderwerp gaan doen wanneer het groot nieuws is. Alleen de invulling ervan zal enigszins verschillen, doordat er andere mensen werken met andere ideeën:

'[...] wat er gebeurt is natuurlijk ook wat er nu gebeurt rond Irak, de redactie gaat nadenken over wat kunnen wij nog toevoegen aan het nieuws en wat zijn interessante onderwerpen. Dus je krijgt achtergrondverhalen en die krijg je nu ook in NRC en de Volkskrant. Maar niet iedereen kiest voor dezelfde vragen om in ieder geval op dezelfde dagen te beantwoorden. Vanuit die verschillende brainstorms komen verschillende invalshoeken. Maar ze zullen allemaal achtergrondverhalen gaan uitspuwen op de momenten dat iets groot nieuws is' (Interview Stevo Akkermans).

Bovendien maken kranten over het algemeen gebruik van dezelfde basisbron: persbureaus. Volgens Stevo Akkermans is dit de bron van de krant waar het nieuwsproces vanuit de krant begint. Kranten hebben hier een abonnement waardoor de persbureaus het dagelijkse nieuws aan de kranten leveren. Het persbureau is dus de eerste bron van informatie. Vooral voor redactieleden, maar ook Fleur de Weerd geeft aan dat ze feitelijke gebeurtenissen altijd vanuit het persbureau geverifieerd wil hebben. Voor journalisten zijn de persbureaus dus dé bron om het nieuws te volgen en dat geeft een verklaring waarom de chronologische volgorde van de twee kranten zoveel op elkaar lijken. Het lijkt erop dat kranten het nieuws volgen vanuit de persbureaus, hun nieuwsaanbod hierop aansluiten, maar dat de invulling van de artikelen per krant kunnen verschillen door verschillen in het gatekeepingproces.

Zo geeft Stevo Akkermans aan dat de persbureaus de basisbronnen zijn, maar dat de krant wel een stap verder gaat in zijn berichtgeving en dat artikelen zelden rechtstreeks afkomstig zijn vanuit een persbureau:

'We zijn een krant die duiding wil geven. En dat gaat het persbureau je niet vertellen. Dus daarvoor moet je dan toch op zoek naar of wel externe bronnen of je gaat iemand bellen of je bent zo ingevoerd dat je daar zelf antwoord op kan geven. Als je gezaghebbend redacteur bent dan kan dat. Maar dat doen persbureaus niet, dat zijn startpunten die laten weten wat er is gebeurd. De

persbureaus zijn aan de andere kant ook weer niet de allerbelangrijkste bronnen voor hoe de krant eruit komt te zien. Dat is een combinatie van al die dingen' (Interview Stevo Akkermans).

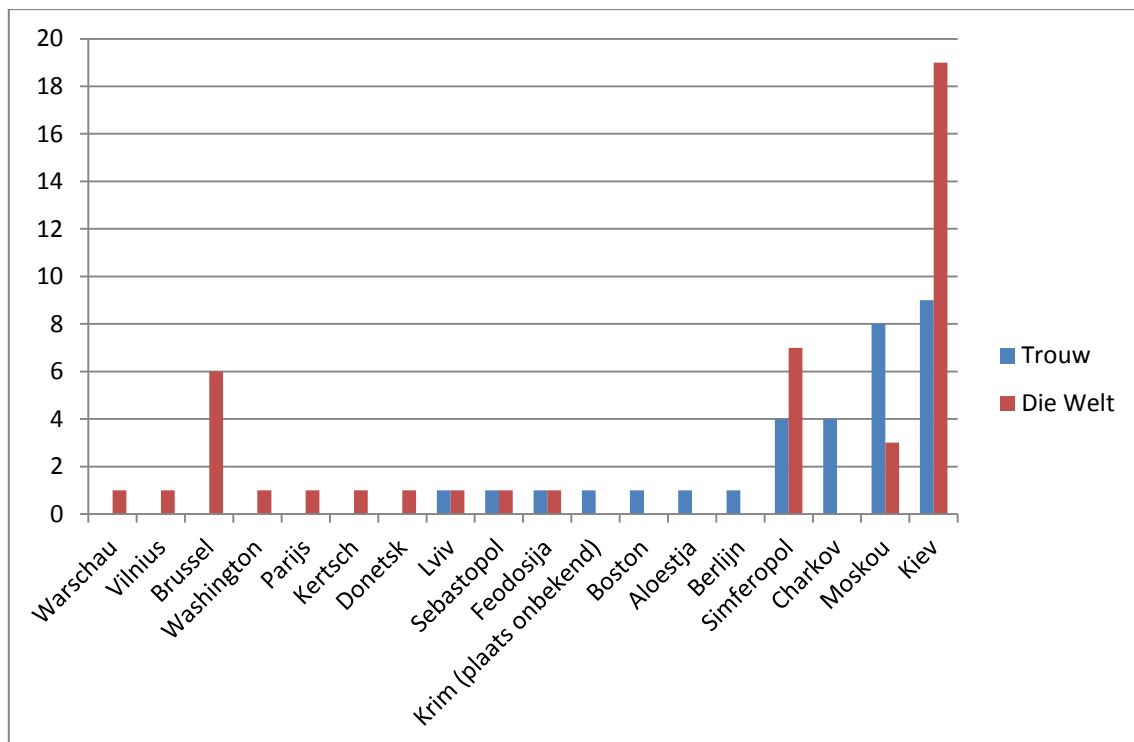
Persbureaus worden dus vooral gebruikt om het nieuws te volgen en vervolgens geven de kranten hier hun eigen invulling aan.

Buitenlandcorrespondent

Bij de invulling van de artikelen spelen buitenlandcorrespondenten op locatie een belangrijke rol. In dit deel van het resultatenhoofdstuk wordt dieper op de rol van de buitenlandcorrespondent ingegaan.

Wanneer gekeken wordt op welke buitenlandse locaties de artikelen geschreven zijn (grafiek 5.8) wordt duidelijk dat er bij Die Welt ten eerste meer artikelen vanuit het buitenland worden geschreven dan bij Trouw, 44 artikelen tegenover 32 artikelen, en ten tweede dat er bij Die Welt meer vanuit Oekraïne wordt geschreven. Zo wordt er bij Die Welt duidelijk meer vanuit Kiev en Simferopol geschreven dan bij Trouw. Alleen vanuit Charkov zijn er meer artikelen geschreven door Trouw geschreven dan door Die Welt. In totaal zijn er in Die Welt 30 artikelen in Oekraïne (inclusief de Krim) geschreven en in Trouw 21. Voor Die Welt komt dit aantal neer op 68 procent van de artikelen geschreven in het buitenland en 32 procent van het totale aantal artikelen. Bij Trouw liggen deze percentages een aantal procenten lager, want de artikelen die geschreven zijn in Oekraïne maken in Trouw 65 procent uit van de artikelen geschreven in het buitenland en 27 procent van het totale aantal artikelen.

Verder valt in deze tabel op dat er door Trouw meer vanuit Moskou wordt geschreven. Dit komt door het hoge aantal artikelen dat door Moskou-correspondent Geert Groot Koerkamp geschreven is, zoals eerder besproken. Bij Die Welt zijn veel artikelen geschreven vanuit Kiev door Julia Smirnova. Net als Geert Groot Koerkamp bij Trouw, heeft zij in de geanalyseerde periode de meeste artikelen geschreven voor de krant.

Grafiek 5.8: Locaties en aantallen van schrijven in buitenlandse locaties door auteurs van Trouw en Die Welt over de onrust in Oekraïne (Bron: Eigen onderzoek)

Het opvallende aan deze resultaten is dat ondanks het hogere aantal en percentage artikelen geschreven in Oekraïne door Die Welt, de score van Die Welt lager uitvalt. En dit terwijl Fleur de Weerd en Stevo Akkermans beide aangeven hoe belangrijk buitenlandcorrespondenten zijn voor het nieuwsproces, achtergronden en duiding:

‘Wat beweegt die mensen, hebben ze een verhaal? Zijn het allemaal gewelddadige separatisten? Of zijn het mensen die boos zijn over het verlies van hun baan en die zich tweederangsburgers voelen? Of is dat ook weer helemaal niet waar? Of is de regio eigenlijk veel rijker dan die in het westen? Het zijn vragen die heel interessant zijn en die wij altijd wel proberen te beantwoorden, via de mensen daar ter plekke’ (Interview Stevo Akkermans).

‘Hier borrelen vragen op die we neerleggen bij de mensen ter plekke. En die krijgen de opdracht om dat te beantwoorden’ (Interview Stevo Akkermans).

‘Ik denk dat er veel meer achtergronden zitten in de stukken van correspondenten’ (Interview Fleur de Weerd).

Uit de inhoudsanalyse is echter niet te zien dat in de stukken van de correspondenten meer achtergronden uit het achtergrondenschema behandeld worden. De stukken van de buitenlandcorrespondenten van Trouw en Die Welt zijn voornamelijk reportages, waarin de sfeer wordt weergegeven en burgers aan het woord worden gelaten. Fleur de Weerd geeft dan ook aan dat vooral het spreken van burgers en zelf zien wat er gebeurt voor haar de belangrijkste bronnen zijn:

‘Het hangt er heel erg vanaf wat voor verhaal je maakt, ik maak heel veel reportages en dan werk ik er helemaal niet mee. Maar als je een nieuwsverhaal schrijft dan wel. Ik schrijf 80 procent door wat ik zie en wat ik hoor en een paar regels van het persbureau erbij’ (Interview Fleur de Weerd).

Ook geeft zij het belang weer van vrienden en collega journalisten:

‘Dan heb ik heel veel Oekraïense vrienden en journalisten en Russische journalisten die ik dan bel met de vraag of zij weten hoe dit zit en hoe het werkt ... En dat is toch waar je meeste informatie vandaan komt’ (Interview Fleur de Weerd).

Een buitenlandcorrespondent maakt dus vooral gebruik van primaire bronnen en vrienden en collega’s voor het schrijven van zijn of haar artikelen, die voornamelijk bestaan uit reportages. In dit soort artikelen wordt echter in beperkte mate geschreven over de geanalyseerde achtergronden. Dit zijn vooral achtergronden op macroniveau, terwijl de buitenlandcorrespondent bericht vanuit microniveau; bijvoorbeeld het praten met Oekraïense burgers en het bekijken van de situatie op het Maidan. Maar het kan ook zijn dat de rol van de buitenlandcorrespondent groter is dan alleen het schrijven van dit soort artikelen. Dat de expertise van een buitenlandcorrespondent niet direct te meten is in de reportages, maar dat een belangrijke rol van de correspondenten is dat zij informatie leveren aan andere journalisten. Ook Stevo Akkermans geeft het belang van deze rol weer:

‘[...] dat is een van de leukste dingen van het werken met de correspondenten. Niet alleen omdat ze stukken voor je maken, maar je kan ook met hen van gedachte wisselen. Dat gaat automatisch, want als je met ze aan het overleggen bent over wat voor stuk we morgen willen doen, dan ga je natuurlijk praten over de inhoud en wat daar gaande is. Dan krijg je informatie, je reageert daarop, je stelt vragen, dus je hebt een gesprek wat vaak veel breder is en verder gaat dan wat uiteindelijk in de krant komt. Maar als ik ergens over twijfel of over hoe ik iets moet zien, dan kan ik ze daar natuurlijk ook over bellen. Ik zeg dan: ik ga daar een stuk over schrijven en of ik moet commentaar maken en

wat denk je als ik dit zeg, slaat het ergens op of niet? Dus dat is ook een nuttige functie die ze voor ons vervullen' (Interview Stevo Akkermans).

Zo kan het dus zijn, dat de invloedrijke rol van de buitenlandcorrespondent in dit onderzoek niet duidelijk naar voren komt, omdat deze niet direct terug te vinden is in de artikelen. Fleur de Weerd geeft echter ook aan dat de rol van de buitenlandcorrespondent steeds kleiner wordt en dat dit enkel en alleen te wijten is aan geldbezuinigingen. Door het verdwijnen van advertenties in de krant, het afnemen van het aantal lezers en door de economische crisis is er sterk bezuinigd de laatste paar jaren en vooral op buitenlandcorrespondenten die een nieuwsorganisatie veel geld kosten. Daarom maken kranten nu bijna alleen nog maar gebruik van freelance journalisten. Fleur de Weerd noemt de opbrengsten van een freelance journalist geen vetpot, waardoor vooral veel jonge avonturiers als freelance journalist werken. Dit heeft volgens haar invloed op de kwaliteit van de berichtgeving, omdat deze 'avonturiers' weinig ervaring hebben en daardoor voor minder diepgang kunnen zorgen. Daarnaast hebben de buitenlandcorrespondenten zo'n laag budget dat het hen onmogelijk wordt gemaakt om goede onderzoeksjournalistiek te bedrijven. De rol van de buitenlandcorrespondent kan dus nog steeds essentieel zijn voor het nieuwsproces, maar het belang van neemt wel af.

Westers of Russisch

Verder is onderzocht vanuit welk perspectief de artikelen geschreven zijn in hoeverre hier kanttekeningen bij worden geplaatst. De invalshoeken van waaruit een gebeurtenis wordt beschreven zijn namelijk van invloed op de daadwerkelijke berichtgevingen. Zoals uit het theoretisch kader naar voren is gekomen, wordt nieuws op die manier geframed vanuit een bepaald perspectief. In dit onderdeel van het resultatenhoofdstuk wordt aangetoond in hoeverre Trouw en Die Welt vanuit een 'Westers' of 'Russisch' perspectief berichten.

Trouw

Bij het analyseren van de achtergronden (grafiek 5.5) viel al op dat er in de artikelen van Trouw veel aandacht was voor de rol van de NAVO en daarom ook de Russische kijk hierop. In veel artikelen in de Nederlandse krant wordt verwezen naar de uitbreiding van de NAVO na de val van de Muur en de Russische reacties hierop:

Het geflirt van de Navo met een land in de achtertuin van Rusland is de oorzaak van het probleem, stelt de politicoloog: "Geen enkele grootmacht staat toe dat een concurrerende alliantie er met een land in zijn directe invloedssfeer van door gaat. De VS zouden ook nooit tolereren dat Canada of Mexico zich zou aansluiten bij een rivaliserende grootmacht. Het Russische optreden in Oekraïne is allerminst uniek" (Trouw, 8 maart 2014, Ghassan Dahhan, interview met Stephen Van Evera).

Als er eerder was ingezoomd op Ruslands ergernis, dan zouden de oorzaken van het narrig reageren van de Russen duidelijk zijn geworden. Dat bijvoorbeeld westerse regeringen asiel hebben verleend aan oligarchen die in Rusland terecht hadden moeten worden. Dat de Navo verder oostwaarts kon oprukken, terwijl Navo-secretaris-generaal Manfred Wörner Gorbatsjov ooit de garantie gaf dat dit niet zou gebeuren. Dat, toen Rusland ervoor openstond om bij de Navo te komen, de Russen van het Westen te horen kregen dat er voor hen geen plaats was. Dat de Europese Unie de afgelopen jaren meerdere afspraken, zoals onlangs het associatieverdrag van Oekraïne, niet is nagekomen (Trouw, 8 maart 2014, Marie-Thérèse ter Haar, opiniestuk)

Dat Oost en West 25 jaar na de val van de Muur zo tegenover elkaar staan, is intussen een desillusie van historisch formaat. Sommige experts voeren aan dat het Westen meer begrip had moeten hebben voor de Russische gevoeligheden; het Warschaupact werd opgeheven, de Navo bleef bestaan en Moskou zag het Westen almaar dichterbij naar zijn grenzen toekruipen. Wat daarvan zij, het verklaart hoe een nationalistische leider als Poetin naar voren kon komen, een leider die zijn volk voorhoudt dat Rusland niet meer met zich moet laten spotten en die ongevoelig is voor wat Washington en Brussel aan strafmaatregelen in voorraad hebben (Trouw, 3 maart 2014, Stevo Akkermans, achtergrondartikel).

Hun associaties zijn anders dan de onze, en ze zien andere dingen dan wij: voor ons betekent de Russische opstelling tegenover Oekraïne een terugkeer naar de Koude Oorlog, menig Rus en oost-Oekraïner gaat verder terug in de tijd en ziet de Tweede Wereldoorlog. "De fascistische rukken op", heet het in de Russische pers. Er hoeven niet eens extreem-rechtse bivakmutters aan te pas te komen om diepgewortelde angstbeelden tot leven te roepen; de uitbreiding van het Westen (EU, Navo) in oostelijke richting is al bedreigend genoeg (1 maart, 2014, Stevo Akkermans, opiniestuk).

"Wij betalen er de prijs voor dat de VS twee decennia lang het Kremlin hebben geëerd: de uitbreiding van de Navo, Washingtons unilaterale opzegging van het ABM-raketverdrag, het steunen van de omwentelingen in Oekraïne en Georgië, zonder rekening te houden met de belangen van het Kremlin. We moeten niet onze plicht verzaken om mensenrechten en democratie te bevorderen, maar we moeten wel subtiel te werk gaan. Erken Rusland als hoofdrolspeler, met een eigen invloedssfeer, die deels de onze overlapt. Geef, los van de Navo en de VS, een aantal veiligheids garanties waardoor Moskou minder geneigd zal zijn speldeprikken uit te delen aan de Baltische staten en andere Oost-Europese landen. Daardoor gaan die landen ook meer het belang inzien van een eigen solide Europees buitenland beleid" (Trouw, 22 februari 2014, Nicole Lucas en Eric Brassem, Interview met Jonathan Holslag).

In Trouw wordt in grote mate bericht over de uitbreiding van de NAVO en hoe Rusland hierop reageert. Er wordt echter minder aandacht besteed aan het historische of culturele belang van Oekraïne of de Krim voor Rusland. Dit zien we ook terug in de behandelde achtergronden. Zo is er in deze geanalyseerde artikelen geen één bericht over de gezamenlijke oorsprong van de Russen en Oekraïners in het Rijk Kiev-Rus, het verdrag van Perejaslav of de kerstening van Vladimir de Grote in 988 op de Krim.

Die Welt

Bij de berichtgeving van Die Welt ligt dit anders. In de achtergrondenanalyse is duidelijk te zien dat er door Die Welt meer wordt bericht over het culturele en historische belang van Rusland bij Oekraïne en de Krim; de scores bij de aspecten Kiev-Rus, Krim en in mindere mate "Verdeeld Oekraïne", liggen bij Die Welt hoger. Zo wordt er beschreven welke waarde de Russen hechten aan de 'heldenstad' Sebastopol of wat het belang is van de kerstening van Vladimir de Grote op de Krim voor de Russische Orthodoxe kerk.

Es ist eigentlich nicht begründbar, was die Gründungserzählung dieses Staates wäre, denn sie wäre immer eingewoben in der Gründungserzählung Russlands, den Kiewer Rus (Die Welt, 19 maart 2014, Andrea Seibel en Alan Posener interview met Herfried Münkler).

An der Krim entlang zogen die orthodoxen Mönche, die im Gefolge einer byzantinischen Prinzessin der Kiewer Rus das Christentum brachten. Von hier aus nahm der Mythos von Moskau als drittem Rom seinen Ausgang, der über Jahrhunderte den Weg zurück wies zum zweiten Rom, nach Konstantinopel. Bis in seine Vorstädte zogen die Heere der Zaren. Bis

hierher reichte über mehr als zwei Jahrhunderte das Glacis der russischen Großmacht. Daran hat sich bis heute nichts geändert (Die Welt, 1 maart 2014, Berthold Seewald, achtergrondartikel).

Die Krim und die Steppe, die ihr vorgelagert ist, wurden Ende des 18. Jahrhunderts das weithin sichtbare Zeichen dafür, dass das aus europäischer Perspektive so ferne russische Reich in den Kreis der kontinentalen Großmächte aufgestiegen war. Als Legitimation diente dabei das „Sammeln der Länder der Goldenen Horde“, zu denen auch das Khanat der Krimtataren gezählt wurde. Damit stellten sich die Zaren in die Tradition der Mongolischen Reiche, deren Herrschaft sie 300 Jahre zuvor abgeschüttelt hatten. 1783 nahm Fürst Grigori Potjomkin im Namen seiner Geliebten Katharina II. die Halbinsel „von nun an und für alle Zeiten“ in Besitz. Dafür verliehen schon die Zeitgenossen der Zarin den Titel „die Große“. Denn sie hatte ein Sprungbrett nach Süden gewonnen, von dem Peter der Große nur hatte träumen können, als er bis an die Mündung des Don vorstieß. Nicht umsonst gab Potjomkin dem neuen Verwaltungszentrum der Krim einen sprechenden Namen: Sewastopolis - Stadt der Majestät (Die Welt, 1 maart 2014, Berthold Seewald, achtergrondartikel).

Waren aus St. Petersburger oder Moskauer Perspektive Sewastopol und Krim bis dahin Synonyme für Opferbereitschaft und historische Größe des russischen Volkes gewesen, machte der Zweite Weltkrieg die „Heldenstadt“ zu Symbolen des Sieges (Die Welt, 1 maart 2014, Berthold Seewald, achtergrondartikel).

„Sewastopol ist nicht nur eine Stadt. Es ist Russlands Ruhm, der Stolz der Sowjetunion ... Sewastopol ergibt sich nicht“ (Die Welt, 1 maart 2014, Berthold Seewald, uitspraak van de Russische schrijver Ilja Ehrenburg).

Am 17. Januar 1954 inszenierte die Sowjetführung den 300. Jahrestag des Schwurs von Perejaslaw. Damals hatten die Führer der Kosaken dem russischen Zaren Alexei I. den Treueid geschworen. Von russischer Seite wird der Vorgang seitdem als unwiderrufliche Unterwerfung und „entscheidende Etappe der ‚Wiedervereinigung‘ der Ukraine mit Russland betrachtet“, wie der Historiker Andreas Kappeler ausführt. Die Kosaken der Ukraine sahen in dem Akt dagegen nur die Beedung eines temporären Beistandsabkommens (Die Welt, 1 maart 2014, Berthold Seewald, achtergrondartikel).

Over de NAVO wordt in Die Welt minder bericht dan in Trouw, maar er wordt ook in de Duitse krant bericht over de Russische kijk op de oostwaartse uitbreiding van de NAVO na de val van de Muur en de Russische gevoelens na de Koude Oorlog.

Der Nato-Erweiterung folgte die „Östliche Nachbarschaftspolitik“, ergänzt speziell an die russische Adresse durch das Angebot einer „Modernisierungspartnerschaft“, die aber bis heute wenig Substanz brachte. Die Ukraine wurde mit Rücksicht auf Russland, vor allem aber angesichts ihrer desolaten inneren Politik getröstet auf bessere Zeiten. Doch als Paris und Bonn den von US-Präsident George W. Bush 2008 vorgeschlagenen Membership Action Plan für Ukraine und Georgien blockierten, war das der Erkenntnis geschuldet, Russland keine weiteren Zudringlichkeiten zuzumuten: Realpolitik und wachsender Bedarf an russischer Kooperation führten zu Selbstbeschränkung, darin eingeschlossen das Verständnis, dass östlich der baltischen Staaten eine unsichtbare, historisch und strategisch aber bedeutsame rote Linie verläuft (Die Welt, 17 maart 2014, Michael Stürmer, opiniestuk).

Bei alledem ging die Ukraine leer aus. Für die EU-Annäherung war das Land viel zu rückständig, zu arm, zu sehr in den Händen der heimischen Oligarchen. Die Nato-Annäherung, die 2008 das Weiße Haus unter George W. Bush mit dem Vorschlag eines Membership-Action-Plan ins Spiel brachte, endete angesichts russischer Androhungen von Krise und Krieg: Das

Risiko war zu groß. Die EU bot nach jahrelangem Verhandeln den Ukrainern eine komplizierte und für weitere Integration offene Assoziation an, in Konkurrenz zu dem durch Kredite und günstige Energiepreise unterlegten Angebot aus Moskau, die Ukraine solle der eurasischen Freihandelszone beitreten: Das bedeutet für Russland den Unterschied zwischen dem Erbe der dahingeshiedenen Sowjetunion und der Aussicht auf ein neues Imperium. Es ging nicht allein um Reformen, Zolltarife, Subventionen: Es ging um Geopolitik (Die Welt, 24 februari 2014, Michael Stürmer, achtergrondartikel).

Othering en stereotypering

Uit de inhoudsanalyse blijkt dat in 9 artikelen van Trouw in meer of mindere mate sprake is van othering, 11 procent van de artikelen dus. In Die Welt is in 9 artikelen in een of andere vorm sprake van othering. Dit staat gelijk aan 9 procent van de artikelen, een aantal dat maar iets lager ligt dan bij Trouw. Maar van wat voor soort othering en bijbehorende stereotypering is er bij de kranten sprake? Op die vraag dient dit deel van het resultatenhoofdstuk antwoord te geven.

Trouw

In geen enkel geselecteerd artikel in Trouw wordt een letterlijke wij-zij-vergelijking gemaakt tussen Nederland en Oekraïne of Nederland en Rusland. Toch schemeren deze tegenstellingen in een aantal artikelen wel door. Othering was in deze artikelen dus niet expliciet, maar wel impliciet aanwezig. In deze artikelen komen stereotypering voor zoals hoe arm, corrupt, misdadig of ondemocratisch Oekraïne en Rusland zijn.

Dat is geen eenvoudige opgave. Oekraïne heeft een zwak bestuur, corruptie tiert er welig en traditioneel zijn de zakenwereld - de oligarchen - en de politiek nauw verbonden (Trouw, 28 februari 2014, Jan Marinus Wiersema, opiniestuk).

Ze is misschien niet eens zo mooi, deze prinses (Oekraïne), ... Als je goed kijkt, heeft ze zelfs nogal lelijke trekjes (Trouw, 23 november 2013, Stevo Akkermans, opiniestuk).

IMF en EU stellen voorwaarden. De vraag is of die voorwaarden acceptabel zijn voor de roofbaronnen van het wilde Oosten (Trouw, 15 maart 2014, Ekke Overbeek, achtergrondartikel).

Er bestaat niet zoiets als een beetje toegeven in een autoritaire staat. Dat betekent het einde van het regime. Poetin is met harde hand opgetreden. Voor een dictator is dat de effectiefste strategie (Trouw, 25 februari 2014, Nicole Lucas, interview met Masha Gessen).

Aan de andere kant komt meerdere keren naar voren hoe zeer wij de Oekraïners onze normen, waarden en cultuur gunnen:

Het kan haast niet anders of Poetin denkt er precies zo over. Het is geen geheim dat de democratie hem gestolen kan worden en dat hem een Russisch rijk voor ogen staat met zoveel mogelijk restanten van de Sovjet-Unie. Moskou beschouwt zich als de wettige echtgenoot van de prinses en heeft er de afgelopen tijd alles aan gedaan om de avances van de EU te pareren. Liefde kwam daar niet aan te pas: terwijl de EU Kiev wilde verleiden met het etaleren van de schoonheden van vrije handel, democratie en rechtsstaat, zette Rusland Oekraïne het mes op de keel. Terwijl het land op de rand van het bankroet staat, voerde Poetin de economische druk op: importbeperkingen voor Oekraïense goederen, boetes voor het te laat betalen van Russisch gas (Trouw, 23 november 2013, Stevo Akkermans, opiniestuk).

Natuurlijk gun je al die Oekraïners onze waarden en normen, democratie, vrede en welvaart (Trouw, 8 maart 2014, Marie-Thérèse ter Haar, opiniestuk).

...maar we mogen wel vragen om Europese creativiteit: doe de Oekraïners die dromen van een fatsoenlijke samenleving een serieuze handreiking. "Voor ons is Europa emotie," schreef de Oekraïense filosoof Volodimir Jermolenko. "Het is een ver gelegen ideaal waar we geloof aan hechten, een godin met wie we ons willen verenigen, en niet een reeks regels." Je zou hen met open armen binnen willen halen (Trouw, 1 maart 2014, Stevo Akkermans, opiniestuk).

Dat Polen ooit onderdeel zou worden van de EU leek begin jaren negentig nog een utopie. Toch bleek het Oost-Europese land in staat in sneltreinvaart een aantal belangrijke hervormingen door te voeren. De Poolse economie profiteerde en het inkomen per hoofd van de bevolking nam rap toe, terwijl de Oekraïeners er nauwelijks op vooruit gingen ondanks het feit dat ze zich los hadden geweekt van de Sovjet-Unie. In 2004 trad Polen toe tot de Europese Unie. Hoe kan het dat Polen zich ontwikkelde tot een succesvolle economie, terwijl Oekraïne doormodderde (Trouw, 27 februari 2014, Janne Chaudron, interview met Mykhailo Minakov).

Ook worden er verwijzingen gemaakt naar de Koude Oorlog, waarmee aangehaald wordt dat de verhoudingen tussen Rusland en het Westen hetzelfde zijn als toen. Dit blijkt bijvoorbeeld sterk uit de titel: Oude clichés over de Russen herleven (Trouw, 8 maart 2014, Marie-Thérèse ter Haar, opiniestuk) en onderstaande passage uit een andere opiniestuk:

Want de kwaadaardige inmenging van Rusland in Oekraïne is van een totaal andere orde en gaat ons allemaal aan. Een burgeroorlog in dat land, eventueel gevolgd door een Russische interventie, zou de spoken van de Koude Oorlog weer tot leven kunnen brengen. Een voorbeeld van deze Russische kwaadaardigheid gaf Poetins marionet premier Medvedev eergisteren. Terwijl de beelden van koelbloedig vermoorde Oekraïense demonstranten door nieuwszenders werden uitgezonden, probeerde Medvedev het boevenregime in Kiev tot nog meer repressie te bewegen. Hij zei: 'Alleen met legitieme en effectieve autoriteiten kunnen we zaken doen, met leiders waar het volk niet zijn voeten aan afveegt als aan een deurmat.' Schandelijke woorden van een machts politician voor wie een mensenleven nauwelijks telt (Trouw, 22 februari 2014, Sylvain Ephimenco, opiniestuk).

Toch worden bij deze aanhalingen bij Trouw ook kanttekeningen geplaatst en worden uitspraken genuanceerd:

In 2004 bij de Oranjerevolutie was het niet anders. Alleen zijn we tien jaar verder en tieren armoede, corruptie, misdaad en klassejustitie als vanouds. Rusland lijkt een onwaarschijnlijke partner om daar verandering in te brengen.

Armoede, corruptie en misdaad en de 'onwaarschijnlijke partner' Rusland zijn voorbeelden van stereotyperingen en negatieve ladingen omtrent Oekraïne en Rusland die eerder aan bod zijn gekomen. Er worden echter direct daarna wel kanttekeningen geplaatst bij de rol die het Westen kan spelen:

... Maar heeft het Westen op korte termijn betere papieren (Trouw, 15 maart 2014, Ekke Overbeek, achtergrondartikel)?

Ook wordt er aangegeven dat er rekening mee gehouden moet worden dat er een ander Rusland is. Ondanks dictator Poetin en zijn kwaadaardige boevenregime, wordt ook de nuance gelegd dat er veel Russen zijn die niet achter Poetin staan. Daarnaast wordt er kritisch gekeken naar de rol van Europa en dat Europa ook kritisch naar zichzelf moet kijken:

Ik twijfel er niet aan dat vroeg of laat het Russische volk zal opstaan. In een prachtig gebalanceerde toespraak op de Maidan riep de Russische oud-oligarch Michail Chodorkovski, politiek tegenstander van Poetin, de Oekraïners op niet te vergeten dat er ook een ander Rusland is. Uit de menigte klonk ten antwoord: 'Rossija, Vstava!' - Rusland, sta op!

Die dag zal komen. Rusland zal opstaan. Het zal het begin zijn van veel bloedvergieten, veel meer dan wat we hebben gezien in Oekraïne. Maar het zal het échte einde zijn van de Sovjet-Unie, en het begin van een nieuw en hopelijk hoopvoller hoofdstuk in de geschiedenis van Rusland. Tot die dag kunnen we twee dingen doen... Ten tweede: onthoudt dat Poetin niet Rusland is. Ja, hij scoort hoog in de peilingen, net als Hitler in 1938-1939. Maar zodra de bevolking een uitweg ziet, zal dat drastisch veranderen. Er zijn in Rusland moedige mensen die demonstreren en hun vrijheid riskeren ten behoeve van die van u en mij. Ze verdienen onze steun. We moeten achter ze staan, en zo Poetins ondergang bespoedigen (Trouw, 19 maart 2014, Robert van Voren, opiniestuk).

Westerse media staan weer in het teken van Russische agressie en anti-Russische gevoelens. Het gezegde 'waar twee vechten, hebben er twee schuld' lijkt voor het Westen niet op te gaan. Wij, de Europeanen, zijn ervan overtuigd het gelijk aan onze kant te hebben en zijn erop gebrand om onze waarden verder uit te dragen. We zullen en moeten democratie brengen en we willen de Oekraïners daarin per se steunen. Net als bijvoorbeeld in de koloniale tijd komt het niet in ons op dat we bij ons zendingswerk soms ook onze hand overspelen (Trouw, 8 maart 2014, Marie-Thérèse ter Haar, opiniestuk).

Die Welt

In tegenstelling tot de berichtgeving in Trouw bevatten de geanalyseerde artikelen van Die Welt één letterlijke wij-zij-tegenstellingen, waarmee Rusland en het Westen rechtstreeks met elkaar worden vergeleken:

Putins Russland setzt harte Machtpolitik gegen westliche Marktpolitik, „hard power“ gegen „soft power“. Putins ernstes Spiel ist Geopolitik; das der EU setzt auf Handel und Wandel. Seit zwei Jahrzehnten, nachdem die Russen Osteuropa geräumt, Panzer und Nuklearwaffen gen Osten verladen hatten, ist es üblich geworden, den Phantomschmerz des zerfallenden Imperiums zu ignorieren und den Anspruch auf Sonderbedingungen für das - in russischer Geografie - „nahe Ausland“ als unangemessen, unmoralisch und gestrig abzukanzeln. Der Westen dagegen nahm Beitrittswünsche aus dem östlichen Mitteleuropa gern entgegen, zumal sie dem westlichen Interesse an Sicherheitsabstand und Wirtschaftsaustausch entsprachen (Die Welt, 3 december 2013, Michael Stürmer, opiniestuk).

Deze tegenstelling komt in Die Welt echter vaker impliciet voor dan expliciet, evenals bij de artikelen van Trouw. In deze artikelen komen dezelfde stereotyperingen naar voren als in Trouw, waarbij vooral een negatieve teneur op te merken is wanneer er over Oekraïne en Rusland wordt geschreven en een positieve teneur wanneer er over het Westen wordt geschreven:

Doch der Traum vieler Menschen von einer Annäherung an die Europäische Union (EU) mit visafreien Reisen wäre dann wohl dennoch erst einmal vorbei. Dabei ist eine Mehrheit der Ukrainer für einen Westkurs. Viele Menschen haben genug von der massiven Korruption und

Vetternwirtschaft in ihrem Land... (Die Welt, 18 december 2013, Kristian Frigelj, nieuwsartikel)

Unter Wladimir Putin ist Russland nicht nur die letzte, beste Hoffnung der meisten Diktatoren dieser Welt. Wenn es gegen die Multikulti und Frauenemanzipation, gegen Muslime, Juden und Atheisten, Schwule und Umweltschützer, gegen Demokratie und Menschenrechte geht, bildet Russland die Speerspitze der Kräfte, die gegen die Moderne agieren (Die Welt, 23 januari 2014, Alan Posener, opiniestuk).

Am Sonntag sind alle meine Freunde und Bekannten auf die Straße gegangen. Natürlich bin auch ich nicht zu Hause geblieben. Das ist das Einzige, was wir jetzt tun können: hinausgehen und den Machthabern zeigen, dass wir in einem zivilisierten Land leben wollen, nicht in einem Polizeistaat (Die Welt, 2 december 2013, Krystyna Berdyskich, opiniestuk).

Die Regierung in Kiew ist auch noch demokratisch gewählt, im Gegensatz zu den Kommunisten damals. Das macht ihr Verhalten noch verachtungswürdiger. Killermentalität im Präsidentenpalast und Demokratie, das passt nicht zusammen und wird nie zusammenpassen. In Kiew teilt sich, was nicht zusammengehört - ein Mann wie Viktor Janukowitsch, und die europäische Zukunft (Die Welt, 21 februari 2014, Torsten Krauel, opiniestuk).

Die Menschen, die in Kiew und in anderen ukrainischen Städten auf die Straße gehen und sterben, tun das für Europa und seine Werte. Sie wollen die Freiheiten der EU, den Rechtsschutz der EU, die Toleranz der EU und die in der Europäischen Union entwickelten Methoden (Die Welt, 21 februari 2014, Torsten Krauel, opiniestuk).

Hier geht es um keinen Putsch. Die Menschen stehen für ihr Recht auf Freiheit ein und machen ihr Recht auf Widerstand gegen die versuchte Usurpation der Macht geltend (Die Welt, 22 februari 2014).

Über kurz oder lang wird man sich wohl an die EU annähern. Das hängt allein schon mit den Werten zusammen, wofür diese Revolution kämpft: Gleichheit vor dem Gesetz, eine von den Bürgern getragene Demokratie, eine liberale Gesellschaft oder Rechtssicherheit (Die Welt, 24 februari 2014, Manuel Bewarder, interview met Marina Weisband).

Die Ukraine ist ein europäisches Land, historisch und heute: Die Menschen gehen auf die Straße, um eine korrupte und kleptokratische Herrschaft loszuwerden, um frei wählen zu können und viele auch, um ihr Land an den Westen anzunähern, der ihnen Garant für Wünsche und Überzeugungen erscheint. Das darf den Europäern schmeicheln und auch einer EU, die von Mäklern und Nörglern, von Populisten, von Clowns und Extremisten links und rechts als Sinnbild der Bürokratenherrschaft verunglimpft wird. Auch der Schwung Richtung Europa in der Ukraine zeigt, dass das Modell des Zusammenlebens in Freiheit nicht gescheitert ist und attraktiv bleibt (Die Welt, 26 februari 2014, Florian Eder, opiniestuk).

Toch zijn er ook tegengeluiden op te merken in de berichtgeving van Die Welt, die de 'andere kant' van het verhaal laten zien, waarin begrip voor Rusland en een kritische zelfreflectie van het Westen gevraagd wordt:

Frühere Sowjetrepubliken wie die Ukraine sind selbstständige souveräne Staaten geworden. Sie müssen selbst entscheiden, welchen Weg sie gehen wollen. Dabei darf es keinen Druck von keiner Seite geben. Weder von der EU noch von Moskau. Aber die EU sollte trotzdem die besonderen Interessen Russlands nicht völlig außer Acht lassen. Die wirtschaftlichen

Verflechtungen zwischen der Ukraine und Russland sind nach wie vor sehr eng (Die Welt, 3 december 2013, Thorsten Jungholt en Jochim Stoltenberg, interview met Lothar de Maizière)

Der russische Weg, der russische Präsident, aber mehr noch das Russische an sich wird dämonisiert und entwertet. Spiegelbildlich dazu wird die eigene Position erhöht. Wir im Westen sind diejenigen, die eine wertegebundene Weltpolitik anstreben. Die Rollen sind eindeutig verteilt. Spätestens in diesem Moment könnte man innehalten (Die Welt, 4 maart 2014, Ulf Poschardt, opiniestuk).

Russland hat das Gefühl, vom Westen verachtet zu werden. Seit der meist friedlichen Entsowjetisierung herrscht das Gefühl eines besonderen antirussischen Ressentiments vor, das mit geopolitischen Differenzen nicht erklärt werden kann. Die Barbarisierung der „Russen“ durch den Westen trifft eine wunden Punkt, denn sie waren zwar rückständig, bukolisch und verarmt, in den Städten aber auch eine Avantgarde der westlichen Welt. Die russische Literatur des 19. Jahrhunderts ist die modernste, mutigste und eleganteste. Die Gegenwartskunst und -architektur, das Gegenwartstheater wäre ohne El Lissitzky, Tatlin oder Majakowski undenkbar, das Kino ohne Sergej Eisenstein rückständig. Kurzum: Wenn Russland in diesen Tagen auf ein unzivilisiertes Schwellenland reduziert wird, ignorieren wir einen Teil unserer Kultur, unserer Tradition, unseres Fortschritts (Die Welt, 4 maart 2014, Ulf Poschardt, opiniestuk).

„Die Menschen hier brauchen keine Freiheit, sie brauchen günstige Kredite und bezahlbare Wohnungen, das bekommen sie von Putin. Alles andere sind westliche Werte, die uns aufgedrängt werden, um schwache Geister zu verwirren. Niemand hier braucht Freiheit, außer Schwulen, Minderjährigen und ein paar Journalisten. Es war hier nie anders, und es wird nie anders werden. Nur so kann dieses Land funktionieren mit einem Tyrannen statt einer Regierung, mit einer korrupten Bürokratie, die darauf ausgerichtet ist, die Schwachen zu treten und die Starken zu lecken, und mit einem nachdenklichen Volk, das alles sieht, aber nichts dagegen sagt. Nicht alle Staaten sollen sich gleich entwickeln. Ist doch auch eine Variante oder?“ (Die Welt, 6 maart 2014, Wladimir Kaminer, opiniestuk)

„Ich freue mich, dass Russland jetzt stärker wird“, betont auch der 40-jährige Unternehmer Iwan Nikolajew, der am Sonntag auch für den Anschluss an das Nachbarland abstimmte. „Vielleicht gibt es in Russland auch Korruption, aber es gibt den starken Anführer Putin, und das ist mir wichtig.“ Er sei viel gereist, war in Russland und in Europa und halte den russischen Staat für ein besseres Modell. „Wir brauchen diese Freiheiten und die Pseudodemokratie nicht“, betont er. „Wir wollen nicht demonstrieren, wir brauchen Stabilität.“ Er ist sicher, dass er sich im russischen politischen System besser fühlen würde (Die Welt, 17 maart 2014, Julia Smirnova, reportage met woorden van Iwan Nikolajew).

Aber auch in Deutschland und anderen westlichen Demokratien verfangen die Argumente: Wer will schon ukrainische Nazis unterstützen? Wer das glaubt, fällt auf russische Propaganda sowjetischer Machart rein. Der russische Präsident Wladimir Putin appelliert an unsere demokratischen Urinstinkte, die er selbst in seinem eigenen Land nie einhalten würde. Der russische Staat basiert nicht auf einem demokratischen Grundverständnis mit Gewaltenteilung und Bürgerrechten, sondern auf der Tradition, dass ein starker Mann es richten muss (Die Welt, 13 maart 2014, Jörg Eigendorf, opiniestuk).

Kortom kan gesteld worden dat er in beide kranten in beperkte mate sprake is van othering, met respectievelijk 11 (Trouw) en 9 (Die Welt) procent. Wel worden er in beide kranten in grotere mate stereotyperingen over het Westen, Oekraïne en Rusland behandeld (tabel 5.9), waarbij over het Westen vooral positief geschreven wordt en over Oekraïne en Rusland negatief. In een aantal

gevallen worden hier wel kanttekeningen bij geplaatst en opvallend is dat Trouw daarbij eerder de nuance lijkt te leggen dan Die Welt, in tegenstelling tot de verwachtingen.

Regio	Oekraïne/Rusland	Westen
Stereotyperingen	Corrupt, autoritair, onbetrouwbaar, lelijk, gewelddadig, agressief en arm, hard power	Vrije handel, democratie, rechtstaat, welvarend, vrede, mensenrechten, economische groei en schoonheden, soft power

Tabel 5.9: Stereotyperingen in Trouw en Die welt (Bron: Eigen onderzoek)

Zo wordt in Die Welt in een latere fase de nuance gelegd met betrekking tot de aard van het protest. Beide kranten presenteren het protest eerst enkel en alleen als een pro-Europees of pro-Westers protest. De Oekraïners zouden protesteren voor aansluiting bij de Europese Unie. Ook aan het begin van de analyseperiode in Trouw komt dit naar voren. Trouw geeft echter eerder dan Die Welt aan dat de Oekraïners in ieder geval niet alleen voor ‘Westerse’ waarden de straat op gaan, maar dat ze ook genoeg hebben van het huidige regime:

Sinds eind november is Kiev in de greep van massale demonstraties voor toenadering tot de Europese Unie en, na diens weigering een associatieverdrag met de EU te tekenen, ook steeds meer tegen het bewind van Janoekovitsj (Trouw, 20 januari, Geert Groot Koerkamp, nieuwsartikel).

In Die Welt blijft daarentegen langer het simplistische ‘Westerse’ beeld bestaan dat het protest enkel ontstaan is vanuit de droom om bij de Europese Unie te horen:

Die Menschen, die in Kiew und in anderen ukrainischen Städten auf die Straße gehen und sterben, tun das für Europa und seine Werte. Sie wollen die Freiheiten der EU, den Rechtsschutz der EU, die Toleranz der EU und die in der Europäischen Union entwickelten Methoden, ohne Blutvergießen oder Gesinnungszwang zu poli-tischen Kompromissen zu kommen. Sie haben dafür demonstriert, und jetzt setzen sie nicht nur ihre Stimme, sondern ihr Leben dafür ein, der Ukraine den Weg zur EU offenzuhalten. ... Die große Mehrzahl von ihnen glaubt an Europas Freiheit, an seine Stärke, seine Kraft und seine Zukunft (Die Welt, 21 februari 2014, Torsten Krauel, opiniestuk).

Pas later volgt ook in Die Welt de nuance dat de bevolking, naast het pro-westerse protest, ook de straat op is gegaan om hun onvrede te uiten tegen het oude regime:

Die Ukraine ist ein europäisches Land, historisch und heute: Die Menschen gehen auf die Straße, um eine korrupte und kleptokratische Herrschaft loszuwerden, um frei wählen zu können und viele auch, um ihr Land an den Westen anzunähern, der ihnen Garant für Wünsche und Überzeugungen erscheint (Die Welt, 26 februari, Florian Eder, opiniestuk).

Interviews

Uit het theoretisch kader is gebleken dat bij het ontstaan van de berichtgeving de eigen normen, waarden en cultuur een rol spelen en dat kranten geneigd te schrijven vanuit hun eigen ethnocentrische perspectief. In de geanalyseerde artikelen van Die Welt en in Trouw is dit ook in meer of mindere mate waargenomen. Trouwjournalisten Fleur de Weerd en Stevo Akkermans zijn

zich er bewust van dat ze vanuit een ‘Westers’ perspectief naar de situatie kijken en geven tegelijkertijd aan dat dit onontkoombaar is:

‘Je schrijft wel voor Nederland, dus je moet wel daarmee beginnen. Je kan niet vanuit een Oekraïens perspectief beginnen’ (Interview Fleur de Weerd).

‘Natuurlijk vind je in de berichtgeving terug hoe er gedacht wordt. Door de auteurs, door de kranten en die weerspiegelen weer deels wat er in heel Nederland wordt gedacht over Rusland en als afgeleide daarvan misschien Oekraïne. Of dat betekent dat je je moreel verheven voelt boven de ander weet ik niet. Ik zou het niet zo formuleren, omdat ik denk dat bij alles wat er in de wereld gebeurt, je zelf ook positie inneemt: je denkt na over wat er gebeurt. Als je dingen afkeurt, betekent dat dat je je moreel verheven voelt? Of betekent dat dat je gewoon een opinie hebt over datgene wat gebeurt en dat je voorkeuren hebt? En natuurlijk zijn die voorkeuren weer geworteld in de samenleving waar je zelf uit voort komt. Dus laten we zeggen dat je, in Nederland is de kans vrij groot dat het medium wordt bevolkt door journalisten die vinden dat homoseksuelen gelijke rechten moeten hebben. Dat heeft ook te maken met waar ze zelf vandaan komen. En in Rusland is dat anders en dat heeft te maken met waar de Russen vandaan komen. Ik denk niet dat ik, omdat ik weet dat dat te maken heeft met waar ik vandaan kom en dat het deels een beetje toevallig is, bereid ben om een standpunt op te geven. En dat kleurt ook de berichtgeving over Rusland, maar dat vind ik niet erg, want we zijn wie we zijn en dat is ook precies wat Trouw als krant wil. Het is niet onze bedoeling om bloot af en toe wat feiten rond te strooien, we proberen er chocola van te maken. En daar hoort ook bij dat we iets vinden’ (Interview Stevo Akkermans).

‘Je proeft op de buitenlandpagina ook in de stukken van de redacteurs en die van de correspondenten vaak wel hoe erover gedacht wordt, in perspectieven en woordkeus. Dat vind ik ergens ook onontkoombaar, dat is niet erg’ (Interview Stevo Akkermans).

Er wordt aangegeven dat het van belang is om vanuit een ‘Westers’ perspectief te schrijven, omdat dat het publiek is waarvoor je schrijft. Bovendien komt in de berichtgeving terug hoe de samenleving en hoe persoonlijkheden denken over Rusland en Oekraïne. Naast het eerder genoemde *organization level* spelen ook het *individual level* en het *ideological level* van Shoemaker en Reese (1996) dus een belangrijke rol in het selectieproces. Het is van belang om op te merken dat de Trouwjournalisten zich hier wel van bewust zijn en dat ze vinden dat de berichtgeving niet te gekleurd moet raken. Ze zien het beiden als de taak van de journalist om het verhaal vanuit een andere kantte laten zien; het publiek te laten begrijpen waarom mensen er ook anders over kunnen denken en het proces niet te versimplificeren met stereotypes:

‘[...] het is ook wel goed dat je er als vertaler bent natuurlijk. Want het is heel makkelijk om Oekraïne als heel radicaal en raar neer te zetten, want als je iedereen interviewt en laat zien op tv dan denkt iedereen wat een debielen. En ik kan dan gewoon als vertaler optreden en zeggen: dit klinkt heel raar, maar je kunt het ook zo zien of je moet het zo zien want hier komt het vandaan. Als iemand zegt ik ben een nazi of alle Russen moeten dood, dan denken wij nou nou nou. Maar waar komt dat vandaan? Hij zegt dat ie een nazi is en dat komt doordat nazicollaborateurs zoals Stepan Bandera zijn held zijn. Dan denk je wat ben jij een extremist, maar dan moet je zien dat Stalin daarvoor ongeveer het halve land uitgeroeid heeft, dus dan is het nog niet zo goed dat mensen samenwerken met de Duitsers. En bovendien zijn er amper helden in dat land, dus je moet wat. Dan praat je het niet goed, maar leg je het wel uit’ (Interview Fleur de Weerd).

‘Ik wil altijd dat mensen Oekraïners altijd wel een beetje gaan begrijpen. We mogen best wel denken dat het allemaal gekken zijn, maar dan wel weten waar dat gekke vandaan komt’ (Interview Fleur de Weerd).

'[...] je moet het simpel maken, maar niet simplificeren, want dan wordt het eendimensionaal. En dat is bij het schrijven van een lesboek net zo, als je in twee zinnen een politieke partij moet beschrijven of neerzetten, dan ga je heel snel stereotyperen. En dat is niet altijd eerlijk, maar je moet wat' (Interview Fleur de Weerd).

'Maar ik vind wel dat je journalistiek belangstelling moet hebben voor de andere kant, die in dit geval laten we zeggen de Russische kant is. Als je dat verhaal goed wil vertellen en goed wil begrijpen wat er gebeurt wat er gebeurt, moet je ook de beweegredenen van de andere partij begrijpen, dat is misschien wel lastig, maar we proberen die in ieder geval recht aan te doen. Dus je moet eerst begrijpen wat die zijn en ze zo weergeven dat ze ook worden weergegeven zoals ze zijn' (Interview Stevo Akkermans).

'Dus wij hebben wel, omdat we het allemaal weten van elkaar, hebben we tegen elkaar gezegd, we moeten er ook voor zorgen dat we de Russische kant van het verhaal, de Poetin-kant en dat is niet per se heel Rusland, dat we die wel goed in de krant krijgen, dat we die wel recht doen. We hebben er soms echt op in gezet om dat voor elkaar te krijgen' (Interview Stevo Akkermans).

'Maar het is zeker zo dat de stereotypes, clichés altijd ergens vandaan komen en bijna altijd iets zeggen over de werkelijkheid, maar ze zijn natuurlijk ook altijd te snel en te oppervlakkig. Dus het is altijd interessant om te kijken wat daar weer tegenin gaat' (Interview Stevo Akkermans).

'In Oekraïne is het zo, er zat al een vervelend spiegelbeeld in het geweld zoals het gepleegd is. Eerst in het geweld van de pro-Europese oppositie, laten we het zo maar even noemen, is door de radicale elementen ook zeker geweld toegepast, die niet de goedkeuring van onze groepering kan wegdragen. En dat zul je in het commentaar ook lezen en het is ook goed dat te erkennen. Als Poetin nou zegt het zijn allemaal fascisten, antisemieten, is het ook onze taak om te kijken: wie zijn dat dan. We hebben daar ook stukken over geschreven, Pravi Sector, Svoboda, bijna fascistische partijen. Dat hebben we zeker gedaan, ze niet heilig willen verklaren. Ik kan me herinneren dat ik daar zelf ook een column over geschreven heb, met vragen als zijn dit nou werkelijk de helden waarmee jullie Europa binnen willen gaan, want het is tegen het fascistische aan' (Interview Stevo Akkermans).

Tegelijkertijd geven beide journalisten aan dat het niet eenvoudig is om vanuit beide perspectieven te schrijven. Fleur de Weerd geeft aan dat je als Nederlandse journalist toch 'Westerser' bent dan je denkt en Stevo Akkermans beweert dat het vooral voor buitenlandcorrespondenten mentaal en zelfs fysiek moeite kost om te schrijven vanuit een ander perspectief. Ook dan draag je de eigen waarden met je mee en een 'Westerse' journalist zal gewoonweg meer sympathie kunnen opbrengen voor een democratische beweging dan voor bijvoorbeeld het ondemocratische bewind van Poetin. En een correspondent kan zelfs fysiek worden bedreigd waardoor het werk in praktische zin onmogelijk wordt gemaakt, maar het maakt het vooral lastig om door te dringen tot het denken van de andere partij en om je in die partij te kunnen verplaatsen. Dit soort factoren zijn volgens Stevo Akkermans allemaal van invloed en dat zie je direct terug in de berichtgeving.

Omdat er geen interviews zijn afgenomen met journalisten van Die Welt is het niet mogelijk om te beschrijven hoe zij tegen dit proces aankijken. Fleur de Weerd en Stevo Akkermans geven in hun interviews echter een aantal toelichtingen die het noemen waard zijn en een mogelijke verklaring geven voor de behaalde resultaten. Zo was de verwachting dat een Duitse krant als Die Welt meer vanuit een 'Russisch' perspectief zou schrijven en dat de artikelen minder othering en stereotypering zouden bevatten dan die van Trouw. De Trouwjournalisten geven deze verwachting ook beiden weer:

'Er zijn andere Duitse kranten die misschien wel veel hoger scoren, dat denk ik wel. Dat is ook logisch, omdat voor Duitsland het oosten dichterbij is dan voor ons' (Interview Stevo Akkermans).

'De belangstelling vanuit Duitsland voor Oekraïne was ook vele malen groter dan hier' (Interview Stevo Akkermans).

'Duitsland is ten eerste wat anti-Amerikaanser, dus mensen zijn geneigd de kant van Rusland eerder te kiezen en het heeft ermee te maken dat ze veel meer Russen en Oost-Europeanen in het land hebben, omdat de DDR natuurlijk deel is geweest van het Warschaupact. Dus ze zeggen daar inderdaad ook: we moeten ook begrip hebben voor Poetin. En juist geen begrip voor Amerika. En ten tweede waren er natuurlijk best wel wat radicalen op Maidan, daar kun je over twisten, maar die waren er natuurlijk wel: Svoboda en Privata Sector, die zijn ook wel echt heel radicaal en dan denken de Duitsers heel snel: het zijn nazi's die moeten we niet steunen. Dus dan zeggen ze: dan maar Poetin' (Interview Fleur de Weerd).

De resultaten komen in dit opzicht echter ook zeer overeen: Die Welt bericht vanuit ongeveer hetzelfde 'Westerse' perspectief als Trouw en in de artikelen van de Duitse krant is in min of meer dezelfde mate spraken van othering.

'Dat is dan toch meer de ideologische hoek waarin die krant zit denk ik' (Interview Fleur de Weerd).

Ik denk dat dat door Die Welt komt, want die is volgens mij best wel prima. Als je Der Spiegel had genomen, af en toe viel ik gewoon van mijn stoel door wat ze opschreven. Zo van what the fuck: hoe kun je in hemelsnaam die propaganda als uitgangspunt nemen' (Interview Fleur de Weerd).

Het is echter moeilijk om uitspraken te doen over waarom Die Welt zoveel 'Westerser' bericht dan verwacht mag worden van een Duitse krant. Hiervoor zou een vergelijkend onderzoek moeten worden gedaan naar andere Duitse kranten.

Hoofdstuk 6   Conclusie

In dit onderzoek stond de volgende hoofdvraag centraal: Hoe is in de kranten Trouw en Die Welt tussen 21 november 2013 en 20 maart 2014 bericht over de achtergronden van de onrust in Oekraïne en hoe kunnen de verschillen tussen de kranten worden verklaard? In hoofdstuk 6 wordt een antwoord gegeven op deze vraag.

Achtergronden

Een ideale krant schept een objectief beeld, bevat geen stereotypering en gaat clichés uit de weg. De verwachting was dat Die Welt als Duitse krant meer aan dit ideaal beeld zou voldoen dan de Nederlandse krant Trouw. Zo werd verwacht dat Die Welt betere nuances aanbrengt in de vorm van achtergrondverhalen. Uit de inhoudsanalyse blijkt echter dat de behandelde achtergronden in Trouw en Die Welt over de onrust in Oekraïne in de periode tussen 21 november 2013 en 20 maart 2014 sterk overeenkomen. Op de meeste onderwerpen behalen de twee kranten nagenoeg dezelfde scores. En ook de totaal score loopt niet ver uiteen: 215 voor Trouw en 192 voor die Welt. Daarnaast berichten beide kranten over ongeveer hetzelfde aantal verschillende achtergronden: 94 bij Trouw en 93 bij Die Welt. Er zitten wel een aantal kleine verschillen tussen de beschreven achtergronden, zoals bijvoorbeeld de hogere score van Trouw bij het onderwerp ‘Religie’ en de hogere score van Die Welt bij het onderwerp ‘Energie’. Dit toont aan dat er tussen kranten wel degelijk verschil zit tussen hun berichtgeving, omdat er bij de vorming van het nieuws een selectieproces aan vooraf gaat: gatekeeping. Door middel van dit proces bepalen kranten – bewust en onbewust – welke informatie aan het publiek wordt geleverd. Zo ligt het voor de hand dat het religieuze karakter van Trouw een invloed heeft op de berichtgeving en dat er daarom meer aandacht voor het onderwerp ‘Religie’ is dan bij de seculiere krant Die Welt. Bovendien bericht Die Welt meer over het onderwerp ‘Energie’, omdat de energiebelangen tussen Rusland en Duitsland groter zijn dan die tussen Rusland en Nederland. Hier is sprake van ‘domesticatie’ van het nieuws. Ondanks deze verschillen komt de hoeveelheid beschreven achtergronden in beide kranten echter sterk overeen.

Naast de beschreven achtergronden is onderzocht in welke chronologische volgorde de achtergronden behandeld worden. Ook dit geeft een opvallend parallel beeld. De kranten berichten op bijna exact dezelfde momenten in dezelfde hoeveelheid over de onrust in Oekraïne. Die Welt bericht in een vroeger stadium over een klein aantal achtergronden meer, maar dit levert geen noemenswaardig verschil op. Tot slot berichten beide kranten in de periode tussen 24 februari en 2 maart het meest over Oekraïne. Trouw doet dit in dusdanig grote mate dat de uiteindelijke score van Trouw hoger uitvalt dan die van Die Welt.

De oud-buitenlandchef van Trouw Stevo Akkermans vindt dit geen opvallend resultaat, omdat kranten ‘allemaal achtergrondverhalen gaan uitspuwen op de momenten dat iets groot nieuws is’. Een ander belangrijk punt is dat kranten allemaal met dezelfde basisbron werken, namelijk persbureaus. De persbureaus worden gebruikt om de nieuwsstroom te volgen en is het startpunt van een krant. Trouw en Die Welt sluiten hun nieuws beide aan op de nieuwsstroom van de persbureaus, waardoor de tijdlijn zo overeenkomt. De krantenartikelen verschillen uiteindelijk wel in hun berichtgeving, omdat de kranten een verschillende invulling geven aan de uiteindelijke totstandkoming. In dit proces hebben verschillende factoren een invloed, zoals de persoonlijkheden van de schrijvers, mediaroutines, de doelgroep, de cultuur van de samenleving en het karakter van de organisatie. Hierdoor wordt in de ene krant het ene stukje informatie weggelaten, terwijl het in de andere krant juist wordt toegevoegd. Zo wordt zichtbaar dat het proces van gatekeeping wel degelijk van invloed is op de berichtgeving en dat verschillen in het selectieproces ook leiden tot verschillen in de berichtgeving.

Kennis en bronnen

Persbureaus zijn voor krantenorganisaties het startpunt van het nieuwsproces. Vooral redactieleden gebruiken deze informatie, omdat zij vaak geen specialisten zijn met betrekking tot een regio. Zij moeten over wereldwijde gebeurtenissen berichten en zijn daarom niet gespecialiseerd in één regio. Dit beperkt de invalshoeken van waaruit een gebeurtenis of conflict beschreven kan worden, omdat brede achtergrondkennis hiervoor noodzakelijk is. Voor een verdiepende kijk spelen de buitenlandcorrespondenten daarom een belangrijke rol. Ten eerste zorgen ze voor primaire informatie, omdat zij vanaf locatie verslag kunnen doen; ze kunnen praten met burgers, sfeer proeven en observeren. Stevo Akkermans geeft daarnaast aan dat buitenlandcorrespondenten zeer belangrijk zijn voor de berichtgeving, omdat de vragen waar de redactie mee zit, vooral door de buitenlandcorrespondenten moeten worden beantwoord. Op die manier zorgen buitenlandcorrespondenten voor de noodzakelijke achtergrondkennis om gebeurtenissen in een bredere context te kunnen plaatsen. Zij zijn voor de redactie dus één van de belangrijkste bronnen van informatie. Freelance journalist Fleur de Weerd geeft aan dat voor buitenlandcorrespondenten zelf vooral vrienden en collega's belangrijke bronnen zijn en dat ook het observeren van de situatie en het praten met mensen een groot deel uitmaakt van hun informatievoorziening. Bij hun werkwijze spelen de persbureaus een kleinere rol, waardoor er meer ruimte ontstaat voor het geven van duiding en achtergrondanalyses. Fleur de Weerd beweert wel dat de belangrijke rol van de buitenlandcorrespondent aan het afnemen is, omdat er door bezuinigingen alleen nog maar jonge freelancers in dienst zijn en die door gebrek aan ervaring en middelen minder kwaliteit leveren dan vaste buitenlandcorrespondenten. Toch lijken buitenlandcorrespondenten, vast of op freelance basis, nog steeds een belangrijke rol te spelen in het nieuwsproces.

Naast het gebruik van betrouwbare bronnen wordt het belang van kennis en belangstelling van een gebied onderstreept. Zonder kennis van een regio is het niet mogelijk om context en achtergrondinformatie te bieden. Bij de buitenlandredactie van Trouw zijn meerdere mensen in dienst die vroeger als correspondent in de Oostbloklanden verbleven en daar veel kennis hebben opgedaan. Fleur de Weerd stelt dat het kennisniveau over Oost-Europa en Oekraïne bovengemiddeld hoog is bij Trouw, door de oud-correspondenten Oost-Europa in de redacties van Trouw en de drie huidige correspondenten van Trouw in Polen, Rusland en Oekraïne. Stevo Akkermans geeft ook het belang van kennis en context weer, maar stelt anders dan Fleur de Weerd dat bij Trouw niet meer kennis aanwezig is over de regio dan bij andere kranten het geval is. Die zouden namelijk ook veel voormalig Oostblok-correspondenten in dienst hebben. Er is in ieder geval meer kennis over Oost-Europa en Oekraïne aanwezig binnen de redacties en bij de journalisten dan verwacht.

Othering

Verder is aangetoond dat in de geanalyseerde artikelen van Trouw en Die Welt in dezelfde geringe mate sprake is van othering: het proces waarbij de 'other' negatief wordt neergezet tegenover normale en positieve 'eigen'. De verwachting was dat in de artikelen van Die Welt in mindere mate sprake zou zijn van othering en daarbij behorende stereotypering, omdat in Duitsland neutraler naar de onrust in Oekraïne gekeken wordt. Ook in dit opzicht zit er echter nauwelijks verschil tussen de twee kranten: in Trouw is in 11 procent van de artikelen enige vorm van othering geconstateerd en in Die Welt in 9 procent van de artikelen. Ook op dit gebied tonen beide kranten dus veel gelijkens. Ondanks dat er weinig othering is aangetoond, berichten beide kranten in grote mate vanuit een 'Westers' perspectief, waarbij vooral de eigen normen en waarden worden geloofd en de negatieve stereotyperingen rondom Oekraïne en Rusland aan bod komen. Zo wordt er vooral positief gesproken over democratie, de rechtstaat, vrije handel en

mensenrechten: Westerse waarden. Oekraïne en Rusland worden in beiden kranten daarentegen vooral in een kwaad daglicht gesteld. Deze landen zijn lelijk, autoritair, arm en gewelddadig. Aan de andere kant geven beide landen wel uitleg over de ‘Russische’ kant van het verhaal. Trouw doet dit vooral door te berichten over het effect die de uitbreiding van de NAVO heeft gehad voor Rusland en hoe de Russen deze uitbreiding interpreteren. Bij Trouw wordt hier ook bewust over gesproken, zodat ook de Russische kant van het verhaal verteld wordt. De Trouwjournisten geven wel aan dat dit moeite kost, omdat je als ‘Westerse’ journalist vanuit je eigen normen en waarden meer sympathie voelt voor de Westerse kant van het verhaal dan voor de Russische. Bovendien wordt de krant geschreven voor een Westers publiek waar de krant zich op moet richten.

Die Welt doet dit in mindere mate ook, maar de Duitse krant besteedt in tegenstelling tot Trouw ook aandacht aan de historische band die Oekraïne en Rusland hebben. Toch is de berichtgeving overwegend ‘Westers’ en dit is opvallend, omdat de verwachting was dat een Duitse krant meer oog zou hebben voor het Russische perspectief dan een Nederlandse krant. Ook de journalisten van Trouw geven aan dat er in Duitsland meer begrip is voor Rusland en dat dit in andere Duitse kranten ook duidelijk naar voren komt. Er is niet gesproken met journalisten van Die Welt, waardoor het niet mogelijk is om hier heldere uitspraken over te doen. Stevo Akkermans en Fleur de Weerd geven beide aan dat dit vooral komt door de ideologische hoek van waaruit Die Welt schrijft. Andere Duitse kranten zijn volgens hen minder ‘Westers’. Het geeft wel aan dat het te simpel is om te zeggen dat alle Duitse kranten in grotere mate berichten over het Russische perspectief doordat het land geografisch en cultureel dichterbij Rusland staat. Er zijn meerdere factoren in het gatekeeping proces die van invloed zijn op de uiteindelijke berichtgeving.

Kortom, er kan worden gesteld dat de berichtgeving in Trouw en Die Welt in grote mate overeenkomen ten aanzien van behandelde achtergronden, chronologische volgorde, ‘Westerse’ of Russische perspectieven, othering en stereotyperingen. Er zijn kleine verschillen zichtbaar in de berichtgeving van de Nederlandse en Duitse krant, maar in grote lijnen komen ze opvallend veel overeen. Trouw bericht als relatief kleine krant ronduit goed over de onrust in Oekraïne en van Die Welt werd juist verwacht dat de berichtgeving van een hoger niveau zou zijn. Doordat kranten persbureaus als startpunt gebruiken, vaste buitenlandcorrespondenten verdwijnen en informatie door digitalisering en internet eenvoudiger beschikbaar komt, lijkt de berichtgeving identieker te worden, zelfs die van twee kranten uit verschillende landen.

Hoofdstuk 7   Discussie

Aan het begin van het onderzoek had ik eigenlijk geen voorkennis over Oekraïne. En ik had mij voorafgaand aan dit onderzoek nog niet eerder in het onderwerp verdiept of er speciale belangstelling voor gehad. Wel vond en vind ik geopolitiek interessant en de onrust in Oekraïne heeft natuurlijk een hele grote geopolitieke betekenis. Daarom heb ik vanaf het begin af aan alles met veel aandacht gelezen en raakte ik gaandeweg steeds meer geïnteresseerd in dit specifieke onderwerp. Vandaar de keuze om mij in deze scriptie op deze regio te richten.

Dit onderwerp was dus nieuw voor mij, omdat ik nog geen kennis had over de regio. Maar ook het onderzoek omdat ik nog niet eerder een inhoudsanalyse had uitgevoerd. Het opstellen van een analyseschema en het systematisch onderzoeken van krantenartikelen was daarom een uitdaging. Uiteindelijk is dit soepel verlopen en ben ik niet tegen grote problemen aangelopen. Achteraf gezien was het wel lastig om te werken met het achtergrondschema. Vooraf leek dit juist een geschikte methode om systematiek aan te brengen en een kwantitatieve meting mogelijk te maken, maar uiteindelijk bleek dit (in ieder geval met dit schema) subjectiever dan ik had verwacht. Neem bijvoorbeeld achtergrond 55 'Na nieuwe verkiezingen wint Joetsjenko, oranjerevolutie een feit'. Moet dan bij elk bericht waar het woord oranjerevolutie valt de achtergrond worden aangevinkt of moet dit alleen wanneer er in bredere context over wordt bericht en zo ja, wat is dan die bredere context? De analyse was daardoor subjectiever dan gehoopt. Bij het merendeel van de achtergronden deden deze afwegingen zich echter niet voor, waardoor het grootste deel van de analyse wel objectief en systematisch kon worden uitgevoerd. Daarnaast zijn er alleen interviews afgenomen met journalisten van Trouw en niet met journalisten die schrijven en werken voor Die Welt. Er is meerdere keren geprobeerd (telefonisch en e-mail) contact te zoeken met journalisten, maar ik kreeg elke keer nul op het rekest. Helaas is het daardoor niet goed mogelijk geweest om uitspraken te doen over de resultaten van Die Welt. Gebruiken zij ook persbureaus als starpunt? Werken hun buitenlandcorrespondenten ook bijna alleen op freelance basis? Wat voor organisatie is Die Welt? Op zulk soort vragen heb ik geen antwoord kunnen krijgen en daardoor is het niet mogelijk geweest om heldere verklaringen te geven over de behaalde resultaten met betrekking tot de berichtgeving van Die Welt. Tot slot is het onderzoek door tijdsgebrek beperkt gebleven tot twee kranten. Met meer tijd hadden meer artikelen van verschillende kranten kunnen worden onderzocht, waardoor een completer beeld was ontstaan en toevalligheden hadden kunnen worden uitgesloten. Nu is het namelijk de vraag of het 'Westerse' karakter van Die Welt typerend is voor die krant of voor Duitse kranten in het algemeen. En of Trouw als Nederlandse krant bovengemiddeld hoog scoort of dat andere Nederlandse kranten een even hoog resultaat zouden behalen. Naar aanleiding van deze vragen volgen een tweetal aanbevelingen voor vervolgonderzoek:

1. Dit onderzoek vond plaats op basis van twee kranten. De verwachting was dat een Duitse krant volgens het ideaal beeld beter zou berichten dan een Nederlandse krant. Uit dit onderzoek is dat niet gebleken. In een vervolgonderzoek zouden meer Nederlandse en Duitse kranten onderzocht kunnen worden om erachter te komen of andere Nederlandse kranten in mindere mate berichten over de onrust in Oekraïne dan Trouw en andere Duitse kranten in grotere mate dan Die Welt of dat dit een algemene trend is.
2. Uit dit onderzoek blijkt dat de chronologische volgorde van de twee kranten nagenoeg parallel lopen. Verder onderzoek kan aantonen of kranten in hun berichtgeving steeds meer op elkaar gaan lijken, doordat zij bijvoorbeeld van dezelfde bronnen gebruikmaken. Op die manier kan herleid worden wat de oorsprong van de informatie is en of er in de journalistiek steeds meer sprake is van het overnemen van elkaars berichtgeving.

Literatuurlijst

Al Jazeera (2014). Timeline: Ukraine's political crisis. Te vinden op het World Wide Web: <http://www.aljazeera.com/news/europe/2014/03/timeline-ukraine-political-crisis-201431143722854652.html> (Geciteerd op 17 april 2014).

All-Ukrainian population census, 2001. Te vinden op het World Wide Web: <http://www.ukrcensus.gov.ua/eng/> (Geciteerd op 10 april 2014).

Barzilai-Nahon, K. (2008). Toward a theory of network gatekeeping: A framework for exploring information control. *Journal of the American society for information science and technology*, 59(9), 1493-1512.

BBC (2014). Ukraine crisis timeline. Te vinden op het World Wide Web: <http://www.bbc.com/news/world-middle-east-26248275> (Geciteerd op 17 april 2014).

Berinsky A.J. & D.R. Kinder (2006). Making sense of issues through frames: understanding the Kosovo crisis. *The Journal of Politics*, Vol. 68 (3), 640–656.

Bizumic, B. (2014). Who Coined the Concept of Ethnocentrism? A Brief Report. *Journal of Social and Political Psychology*, 2(1), 3-10.

Bremmer, I., & Taras, R. (Eds.). (1993). *Nation and politics in the Soviet successor states*. Cambridge University Press, Cambridge.

Cloke, P., Crang, P., & Goodwin, M. (Eds.). (2005). *Introducing human geographies*. Routledge, New York.

Cohen, A. (2007). *Europe's Strategic Dependence on Russian Energy*. The Heritage Foundation, Backgrounder, 2083.

Davies, N. (2008), *Flat Earth News: an award-winning reporter exposes falsehood, distortion and propaganda in the global media*. London: Chatto & Windus.

De Kort, J., & Spanjer, A. (2008). Kengetallen-Russische energiewetgeving: bedreiging voor Europa?. *Kwartaalschrift Economie*, 5(3), 341.

De Pater, B., Peter Groote, Kees Terlouw e.a. (2005). *Denken over regio's. Geografische perspectieven*. Coutinho, Bussum.

Dervin, F. (2011). Cultural identity, representation and Othering. In Jackson, J. (ed.). *Routledge Handbook of Intercultural Communication*. Routledge, London & New York.

Devereux, E. (2007). *Understanding the Media*. Sage Publications Ltd, London.

Devroe, I. (2007). *Gekleurd nieuws? De voorstelling van etnische minderheden in het nieuws in Vlaanderen*. Context, methodologische aspecten en onderzoeksresultaten.

Entman, R. M. (1993). Framing: Toward clarification of a fractured paradigm. *Journal of Communication* 43(4), 51-58.

- Entman, R.M. (2007). Framing Bias: Media in the Distribution of Power. *Journal of Communication* 57, 163–173.
- Gans, H. J. (1980). *Deciding what's news: A study of CBS evening news, NBC nightly news, Newsweek, and Time*. Vintage Books, New York.
- Ginneken, J. van (1996), *De schepping van de wereld in het nieuws. De 101 vertekeningen die elk 1 procent verschil maken*. Bohn Stafleu Van Loghum, Houten.
- Hermans, L. (2000). *Beroepsmatig handelen van journalisten: Een kwalitatief onderzoek bij een televisienieuwsredactie*. Proefschrift, Katholieke Universiteit Nijmegen.
- Hoeks, L. (2014). IJzige tsaar droomt van een verbeterde Sovjet-Unie. In: *Het Financieele Dagblad*, 7 maart 2014, p. 12.
- Hudabiunigg, I. (2004). The Otherness of Eastern Europe. *Journal of Multilingual and Multicultural development*, 25(5-6), 369-388.
- Jansen, M. (2011). Janoekovytsj als president: heeft een 'poetinisering' van Oekraïne kans van slagen? *Internationale Spectator* 65 (6), 321-324.
- Jansen, M. (2014) *Grensland Oekraïne*. Uitgeverij van Oorschot, Amsterdam
- Johnson-Cartee, K.S. (2004). *News Narratives and News Framing. Constructing Political Reality*. Rowman & Littlefield Publishers Inc, Oxford.
- Karatnycky, A. (2005). Ukraine's orange revolution. *Foreign affairs*, 84 (2), 35-52.
- Kolodzy, J. (2007). *Convergence journalism: writing and reporting across the news media*. Maryland: Rowman & Littlefield.
- Koziński, A. (2013). Kiev op een kruispunt. Te vinden op het World Wide Web: <http://www.presseurop.eu/nl/content/article/4096011-kiev-op-een-kruispunt> (Geciteerd op 16 mei 2014).
- Kramer, M. (2007). Kleurenrevoluties in de voormalige Sovjetunie: ontluikende democratieen of Westerse Realpolitik?. *Internationale Spectator* 61 (10), 492.
- Kubicek, P. (2009). Problems of post-post-communism: Ukraine after the Orange Revolution. *Democratization* 16(2), 323-343.
- Kuzio, T. (2002). *Ukraine: State and nation building*. Routledge, London.
- Kuzio, T. (2005). From Kuchma to Yushchenko Ukraine's 2004 Presidential Elections and the Orange Revolution. *Problems of Post-Communism* 52(2), 29-44.
- Kuzio, T. (2005). Regime type and politics in Ukraine under Kuchma. *Communist and Post-Communist Studies*, 38(2), 167-190.
- Kuzio, T. (2008). Oligarchs wield power in Ukrainian politics. *Eurasia Daily Monitor*, 5 (125)

- Kuzio, T. (2012). Ukraine's relations with the West since the Orange Revolution. *European Security*, 21(3), 395-413.
- Landenweb, 2014a. Oekraïne. Te vinden op het World Wide Web: <http://www.landenweb.net/oekraïne/> (Geciteerd op 3 april 2014)
- Landenweb, 2014b. Oekraïne, Economie. Te vinden op het World Wide Web: <http://www.landenweb.net/oekraïne/economie/> (Geciteerd op 3 april 2014).
- Luyendijk, J. (2006). *Het zijn net mensen; beelden uit het Midden-Oosten*. Uitgeverij Podium, Amsterdam.
- Manheim, J.B. & R.B. Albritton (1984). Changing National Images: International Public Relations and Media Agenda Setting. *The American Political Science Review*, Vol. 78 (3), 641- 657.
- Manning, P. (2001). *News and news sources. A critical introduction*. Sage Publications, London.
- McCombs, M.E. & D.L. Shaw (1972). The Agenda-Setting Function of Mass Media. *The Public Opinion Quarterly*, vol. 36 (2), 176-187.
- McManus, J. H. (1994). *Market-driven journalism: Let the citizen beware?* Sage Publications, Thousand Oaks.
- Meijers, J. (2006). *Ontwikkeling in de journalistiek. Een exploratief onderzoek naar opvattingen over ontwikkelingssamenwerking op Nederlandse nieuwsredacties*. Doctoraalscriptie, Radboud Universiteit Nijmegen.
- Meraz, S. (2009). Is there an elite hold? Traditional media to social media agenda setting influence in blog networks. *Journal of Computer-Mediated Communication*, 14(3), 682-707.
- Morozov, V. & B. Rumelili (2012), The external constitution of European identity: Russia and Turkey as Europe-makers. In: *Cooperation and conflict*, 47:1, pp. 28-48.
- NRC Handelsblad (2014). Hoe de Krim in korte tijd werd losgekweekt. Van Oekraïne – een tijdlijn. Te vinden op het World Wide Web: <http://www.nrc.nl/nieuws/2014/03/17/tijdlijn-de-krim/> (Geciteerd op 17 april 2014).
- NU.nl (2014). Chronologie: Onrust in Oekraïne. Te vinden op het World Wide Web: <http://www.nu.nl/buitenland/3706934/chronologie-onrust-in-oekraïne.html> (Geciteerd op 17 april 2014).
- Onwijn, K. (2005). *Oekraïne*. KIT Publishers, Amsterdam.
- Parker, W. H. (1969). *An historical geography of Russia*. University of London Press Ltd, Londen.
- Rijk, G., de, J. de Vries (1975). *Sowjet Unie*. Unieboek b.v., Bussum.
- Rywkin, M. (2014). Ukraine: Between Russia and the West. *American Foreign Policy Interests*, 36(2), 119-126.

- Schuck, A.R.T. & C.H. de Vreese (2006). Between Risk and Opportunity: News Framing and its Effects on Public Support for EU Enlargement. *European Journal of Communication*, Vol. 21 (5), 5-32.
- Servaes, J. & C. Tonnaer (1992), *De Nieuwsmarkt, vorm en inhoud van de internationale berichtgeving*. Wolters-Noordhoff, Groningen.
- Shoemaker, P. J. & T. Vos (2009). *Gatekeeping theory*. Routledge, New York.
- Shoemaker, P. J., & Reese, S. D. (1996). *Mediating the message*. Longman, New York.
- Shoemaker, P. J., Vos, T. P., & Reese, S. D. (2008). Journalists as gatekeepers. *The handbook of journalism studies*, Routledge, New York, p. 73-87.
- Shulman, S. (2014) Nation versus class in Ukraine. *Nations and nationalism* 20 (1),154 -171.
- Smelik, A., R. Buikema & M. Meijer (1999), *Effectief beeldvormen. Theorie, analyse en praktijk van beeldvormingsprocessen*. Van Gorcum, Assen.
- Smith, G. (1996). *The nationalities question in the post-Soviet states*. Longman Publishing Group, New York.
- Subtelny, O. (2009). *Ukraine: a history*. University of Toronto Press, Toronto.
- Tekin, B. Ç. (2010). *Representations and othering in discourse: the construction of Turkey in the EU context*. John Benjamins Publishing, Amsterdam.
- Tönjes, C. (2007). Duits energiebeleid in 2007. *Internationale Spectator*, 61(1), 30-3.
- Trenin, D. (2007). Russia's Threat Perception and Strategic Posture. *Russian security strategy under Putin: US and Russian perspectives*, 47.
- Tuathail, G. O., & Agnew, J. (1992). Geopolitics and discourse: practical geopolitical reasoning in American foreign policy. *Political geography*, 11(2), 190-204.
- Tucker, J. A. (2007). Enough! Electoral fraud, collective action problems, and post-communist colored revolutions. *Perspectives on Politics*, 5(03), 535-551.
- Tudoroiu, T. (2007). Rose, orange, and tulip: The failed post-Soviet revolutions. *Communist and Post-Communist Studies*, 40(3), 315-342.
- USA Today (2014). Timeline: Key events in Ukraine. Te vinden op het World Wide Web: <http://www.usatoday.com/story/news/nation-now/2014/03/06/ukraine-russia-timeline-obama/6127545/> (Geciteerd op 17 april 2014).
- Van der Loo, G. (2011). Europese Unie en Oekraïne onder Viktor Janoekovitsj: een onverwachte meevaller?. *Internationale Spectator* 65(2), 79-82.
- Van der Vaart, R. (1998), Toeristische beelden van Parijs: de veranderende blik van reisgidsen. In: J. Hauer, B. de Pater, L. Paul & K. Terlouw, red. (1998), *Steden en Streken. Geografische opstellen voor Gerard Hoekveld*, p.193-210 . Van Gorcum, Assen.

Vermaas, K. & Janssen, F. (2009), Het persbureau in perspectief. Rol, functies en kernwaarden van Nederlandse persbureaus. Uitgeverij AMB, Diemen.

Vossestein, J. (2006). Werken met Oost-Europa. KIT Publishers, Amsterdam.

VoxEurop (2012). Trouw. Te vinden op het World Wide Web: <http://www.voxeurop.eu/nl/content/source-information/1421-trouw> (Geciteerd op 8 augustus 2014).

VoxEurop (2013). Die Welt. Te vinden op het World Wide Web: <http://www.voxeurop.eu/nl/content/source-information/36021-die-welt> (Geciteerd op 8 augustus 2014).

Wanta, W., Golan, G., & Lee, C. (2004). Agenda setting and international news: Media influence on public perceptions of foreign nations. *Journalism & Mass Communication Quarterly*, 81(2), 364-377.

White, S., & I. McAllister (2009). Rethinking the 'Orange Revolution'. *Journal of Communist Studies and Transition Politics* 25(2-3), 227-254.

Wikimedia Commons (2005). Map of Ukraine. Te vinden op het World Wide Web: http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Map_of_Ukraine_en.svg (Geciteerd op 8 april 2014).

Wikimedia Commons (2010a). Kievan Rus. Te vinden op het World Wide Web: http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Kievan_Rus_en.jpg (Geciteerd op 8 april).

Wikimedia Commons (2010b). Historical map of Polish–Lithuanian–Ruthenian Commonwealth or Commonwealth of Three Nations (1658). Te vinden op het World Wide Web: http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Polish_Lithuanian_Ruthenian_Commonwealth_1658_historical_map.jpg (Geciteerd op 8 april 2014).

Wikimedia Commons (2011). The territorial growth of the modern Ukraine. Te vinden op het World Wide Web: <http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Ukraine-growth.png> (Geciteerd op 8 april 2014).

Wikipedia (2014a). Ukrainian presidential election, 1994. Te vinden op het World Wide Web: http://en.wikipedia.org/wiki/File:Ukraine_presidential_elections_1994,_second_round.png (Geciteerd op 8 april 2014).

Wikipedia (2014b). 2001 census map of native languages. Te vinden op het World Wide Web: <http://en.wikipedia.org/wiki/File:UkraineNativeLanguagesCensus2001detailed-en.png> (Geciteerd op 10 april 2014).

Wikipedia (2014c). Percentage of people with Ukrainian as their native language according to 2001 census (by region). Te vinden op het World Wide Web: http://en.wikipedia.org/wiki/File:Ukraine_census_2001_Ukrainian.svg (Geciteerd op 10 april 2014).

Wolczuk, K. (2014). Ukraine and the EU: turning the Association Agreement into a success story. *European Policy Centre Policy Brief*, 23.

Zandstra, P. (2013). Regering Oekraïne schort voorbereidingen verdrag met EU op. Te vinden op het World Wide Web: <http://www.nrc.nl/nieuws/2013/11/21/regering-oekraïne-schort-voorbereidingen-verdrag-met-eu-op/> (Geciteerd op 16 mei 2014).

Bijlage 1 Krantenartikelen

Lijst van geanalyseerde artikelen

Trouw

Nr.	Titel, krant, datum, dag, rubriek, pagina, lengte, auteur(s)
1.	Obama, zet de gaskraan maar open! Trouw, 19 maart 2014 woensdag, De Verdieping; Blz. 5, 845 woorden, tekst Erik van Zwam
2.	Poetin graaft eigen graf, Rusland zal opstaan Trouw, 19 maart 2014 woensdag, Opinie; Blz. 21, 691 woorden
3.	'De Krim-crisis is geen onbeheersbare veenbrand' Trouw, 18 maart 2014 dinsdag, Binnenland; Blz. 6, 565 woorden, Antoine Verbij
4.	Ephimenco Krim en Kosovo Trouw, 18 maart 2014 dinsdag, De Verdieping; Blz. 20, 516 woorden
5.	Poetin verliest door te winnen Trouw, 17 maart 2014 maandag, Vandaag; Blz. 1, 693 woorden, Stevo Akkerman
6.	'We willen geen fascisme hier' Trouw, 17 maart 2014 maandag, Vandaag; Blz. 4, 540 woorden, Geert Groot Koerkamp
7.	'In Kiev leeft een nieuw patriottisme' Trouw, 17 maart 2014 maandag, Vandaag; Blz. 5, 513 woorden, Michiel Driebergen
8.	Kleindochter Joelia verdient het in een beter land te leven Trouw, 17 maart 2014 maandag, Vandaag; Blz. 5, 943 woorden
9.	Wat krijgt Russen de straat op? Trouw, 15 maart 2014 zaterdag, De Verdieping; Blz. 6, 1520 woorden, Tekst Geert Groot Koerkamp
10.	De Krim, naar Rusland of niet? Trouw, 15 maart 2014 zaterdag, Vandaag; Blz. 1, 616 woorden, Geert Groot Koerkamp
11.	Bij het verlies van een schiereiland Trouw, 15 maart 2014 zaterdag, Buitenland; Blz. 17, 559 woorden
12.	[Voor Oekraïne's oligarchen (superrijken) geldt: di...]* Trouw, 15 maart 2014 zaterdag, Letter en Geest; Blz. 7, 574 woorden, Eric Brassem
13.	Oekraïne: It's the economy, stupid! ; Oekraïne Essay Trouw, 15 maart 2014 zaterdag, Letter en Geest; Blz. 4, 1500 woorden, Ekke Overbeek
14.	Op donderdag was ook voor Merkel de maat vol Trouw, 15 maart 2014 zaterdag, Vandaag; Blz. 4, 653 woorden, Janne Chaudron redactie buitenland
15.	'Meer zeggenschap over onze eigen stad' Trouw, 14 maart 2014 vrijdag, Vandaag; Blz. 4, 648 woorden, Michiel Driebergen
16.	Rijke Russen leven tussen hoop en vrees Trouw, 13 maart 2014 donderdag, Vandaag; Blz. 5, 558 woorden, Geert Groot Koerkamp
17.	Respect, daar gaat het telkens weer om Trouw, 13 maart 2014 donderdag, De Verdieping; Blz. 2, 2032 woorden, tekst Bas den Hond, Boston
18.	Benoeming van Krim-premier kwam voor vriend en vijand als een verrassing Trouw, 11 maart 2014 dinsdag, Vandaag; Blz. 4, 544 woorden, Geert Groot Koerkamp
19.	Ephimenco Positief over Poetin Trouw, 11 maart 2014 dinsdag, De Verdieping; Blz. 20, 514 woorden
20.	'Een referendum is niet iets waarover je zomaar beslist' Trouw, 10 maart 2014 maandag, Vandaag; Blz. 5, 569 woorden, Nicole Lucas Redactie buitenland
21.	'Sebastopol is altijd Russisch geweest' Trouw, 10 maart 2014 maandag, Vandaag; Blz. 4, 694 woorden, Geert Groot Koerkamp
22.	'Jaag Moskou niet op de kast' Trouw, 8 maart 2014 zaterdag, Vandaag; Blz. 5, 600 woorden, Ghassan Dahhan

23.	Gij zult geen andere landen binnenvallen	Trouw, 8 maart 2014 zaterdag, Buitenland; Blz. 17, 563 woorden
24.	Benauwd kijkt Europa naar de gasmeter	Trouw, 8 maart 2014 zaterdag, De Verdieping; Blz. 6, 1414 woorden, tekst Erik van Zwam
25.	Meeleven met haar familie op de Krim	Trouw, 8 maart 2014 zaterdag, Vandaag; Blz. 6, 582 woorden, Stijn Tielemans
26.	Oude clichés over de Russen herleven	Trouw, 8 maart 2014 zaterdag, Opinie; Blz. 26, 887 woorden
27.	'Façade van het Russische verhaal stort in'	Trouw, 7 maart 2014 vrijdag, Vandaag; Blz. 7, 529 woorden, Victor Kuijpers
28.	Op scherp na afscheiding Krim	Trouw, 7 maart 2014 vrijdag, Vandaag; Blz. 1, 673 woorden, Martijn Roessingh en Stevo Akkerman
29.	Europa betaalt nu de prijs voor politieke verdeeldheid	Trouw, 7 maart 2014 vrijdag, Opinie; Blz. 25, 556 woorden
30.	Rusland kan niet zonder Europese investeringen	Trouw, 6 maart 2014 donderdag, Binnenland; Blz. 7, 619 woorden, Jan Kleinnijenhuis redactie economie
31.	Onrust blijft, niet alleen op de Krim	Trouw, 6 maart 2014 donderdag, Binnenland; Blz. 6, 598 woorden, Geert Groot Koerkamp
32.	'Kiezen zou voor Oekraïne het einde zijn'	Trouw, 5 maart 2014 woensdag, Binnenland; Blz. 6, 813 woorden, Nicole Lucas
33.	'Wij hebben altijd vredig samengeleefd, dat blijft zo' 'Niemand staat er bij stil dat je Rus bent of Oekraïner' 'De spanning is de laatste tijd wel toegenomen'	Trouw, 5 maart 2014 woensdag, Binnenland; Blz. 7, 664 woorden
34.	Wie zijn die 'fascisten' uit West-Oekraïne?	Trouw, 4 maart 2014 dinsdag, De Verdieping; Blz. 2, 1952 woorden, tekst Michiel Driebergen
35.	'Die boeven in Kiev willen we niet'	Trouw, 4 maart 2014 dinsdag, Vandaag; Blz. 4, 756 woorden, Gert Jan Rohmsen
36.	Nee tegen de oorlog in Oekraïne, klinkt het in Moskou	Trouw, 3 maart 2014 maandag, Binnenland; Blz. 6, 535 woorden, Geert Groot Koerkamp
37.	Hoe het Westen ook blaft, Poetin gaat zijn eigen gang	Trouw, 3 maart 2014 maandag, Vandaag; Blz. 1, 656 woorden, Stevo Akkerman redactie buitenland
38.	'De straf van de historie'	Trouw, 3 maart 2014 maandag, Vandaag; Blz. 4, 530 woorden, Nicole Lucas
39.	De Krim wil gewoon de Krim blijven	Trouw, 1 maart 2014 zaterdag, Vandaag; Blz. 4, 813 woorden, Fleur de Weerd
40.	Moskou 'weet niets' van geheimzinnige militairen	Trouw, 1 maart 2014 zaterdag, Vandaag; Blz. 5, 618 woorden, Geert Groot Koerkamp
41.	Sovjet-heimwee, extreem-rechts en Europa als godin	Trouw, 1 maart 2014 zaterdag, Buitenland; Blz. 19, 553 woorden
42.	Leger Rusland heerst op de Krim	Trouw, 1 maart 2014 zaterdag, Vandaag; Blz. 1, 575 woorden, Van onze redactie buitenland
43.	'Tataren zullen vluchten als de Krim zich afscheidt'	Trouw, 28 februari 2014 vrijdag, Vandaag; Blz. 5, 728 woorden, Fleur de Weerd
44.	Echte oplossing voor Oekraïne is er niet	Trouw, 28 februari 2014 vrijdag, Opinie; Blz. 25, 551 woorden
45.	Rusland laat de Krim nooit los	Trouw, 28 februari 2014 vrijdag, Vandaag; Blz. 1, 626 woorden, Nicole Lucas redactie buitenland
46.	Steun voor Oekraïne? Ja, maar pas op je tellen	Trouw, 28 februari 2014 vrijdag, Opinie; Blz. 23, 660 woorden
47.	Rusland in de bres voor Janoekovitsj	Trouw, 28 februari 2014 vrijdag, Vandaag; Blz. 4, 503

	woorden, Van onze redactie buitenland
48.	Van vijand tot vriend en voorbeeld Trouw, 27 februari 2014 donderdag, De Verdieping; Blz. 4, 1464 woorden, tekst Janne Chaudron
49.	'Europa is logische partner voor Svoboda' Trouw, 27 februari 2014 donderdag, Buitenland; Blz. 12, 651 woorden, Fleur de Weerd
50.	In Charkov staat Lenin nog steeds voor het verleden, het heden en de toekomst Trouw, 26 februari 2014 woensdag, Vandaag; Blz. 6, 598 woorden, Fleur de Weerd
51.	Een oecumenisch laboratorium Trouw, 26 februari 2014 woensdag, Religie en Filosofie; Blz. 10, 1242 woorden, tekst Wendelmoet Boersema
52.	Rusland na Sotsji: meer repressie Trouw, 25 februari 2014 dinsdag, De Verdieping; Blz. 2, 1674 woorden, interview Nicole Lucas
53.	Wie overbrugt de diepe kloof in Oekraïne? Trouw, 25 februari 2014 dinsdag, Opinie; Blz. 17, 592 woorden
54.	Moskou maakt geen haast met erkenning van wie of wat dan ook Trouw, 25 februari 2014 dinsdag, Vandaag; Blz. 5, 572 woorden, Geert Groot Koerkamp
55.	Niemand is blij met de comeback van Timosjenko Trouw, 24 februari 2014 maandag, Vandaag; Blz. 5, 555 woorden, Geert Groot Koerkamp
56.	De barricaden staan nog overeind Trouw, 24 februari 2014 maandag, Vandaag; Blz. 4, 675 woorden, Fleur de Weerd
57.	'Voor jullie westerlingen is een akkoord een heilig woord' Trouw, 22 februari 2014 zaterdag, Binnenland; Blz. 6, 633 woorden, Fleur de Weerd
58.	Ephimenco Kiev Trouw, 22 februari 2014 zaterdag, De Verdieping; Blz. 28, 517 woorden
59.	'De Europeanen zijn niet bang genoeg' ; Interview Jonathan HolslagWie is Jonathan Holslag? Trouw, 22 februari 2014 zaterdag, Letter en Geest; Blz. 10, 2189 woorden, Nicole lucas, eric Brassem
60.	'Te laat, de Europese Unie is te laat. Zoals gewoonlijk.' Trouw, 21 februari 2014 vrijdag, Vandaag; Blz. 5, 543 woorden, Janne Chaudron REDACTIE BUITENLAND
61.	Sancties EU tegen Oekraïne na dag met tientallen doden Trouw, 21 februari 2014 vrijdag, Vandaag; Blz. 1, 569 woorden, Van onze redactie buitenland
62.	Genoeg van het graaien Trouw, 21 februari 2014 vrijdag, De Verdieping; Blz. 2, 1527 woorden, Tekst Fleur de Weerd, Kiev
63.	Voor Janoekovitsj was er nog slechts één weg: die van geweld Trouw, 20 februari 2014 donderdag, Vandaag; Blz. 5, 733 woorden, Geert Groot Koerkamp
64.	Kathedraal van Kiev is één grote ziekenboeg Trouw, 20 februari 2014 donderdag, Vandaag; Blz. 1, 618 woorden, Fleur de Weerd
65.	Slagveld in Kiev: zeker veertien doden Trouw, 19 februari 2014 woensdag, Vandaag; Blz. 6, 572 woorden, Fleur de Weerd
66.	Valt Oekraïne uit elkaar? Dat is erg onwaarschijnlijk Trouw, 17 februari 2014 maandag, Buitenland; Blz. 14, 996 woorden, Fleur de Weerd
67.	Welkom in Lviv, stad van de revolte Trouw, 30 januari 2014 donderdag, De Verdieping; Blz. 2, 1989 woorden, reportage Michiel Driebergen, Lviv (Oekraïne)
68.	Pas naar huis als ook de president dat doet Trouw, 29 januari 2014 woensdag, Vandaag; Blz. 4, 568 woorden, Geert Groot Koerkamp
69.	Bidden tussen de barricaden Trouw, 27 januari 2014 maandag, Vandaag; Blz. 4, 614 woorden, Geert Groot Koerkamp
70.	Geweld verhardt in Oekraïne Trouw, 23 januari 2014 donderdag, Vandaag; Blz. 1, 633 woorden, Geert Groot Koerkamp
71.	Ook in de politieke ring schuwt hij de strijd niet Trouw, 22 januari 2014 woensdag, Binnenland; Blz. 11, 548 woorden, Geert Groot Koerkamp
72.	'Ze sturen troepen naar Kiev, maar wij zijn in de meerderheid' Trouw, 21 januari 2014 dinsdag,

	Buitenland; Blz. 10, 664 woorden, Geert Groot Koerkamp
73.	'Oekraïne is nu dictatuur' Trouw, 20 januari 2014 maandag, Buitenland; Blz. 10, 606 woorden, Geert Groot Koerkamp
74.	Rusland palmt Oekraïne in Trouw, 19 december 2013 donderdag, Buitenland; Blz. 12, 554 woorden, Geert Groot Koerkamp
75.	Een hechte oppositie, zonder leiders Trouw, 18 december 2013 woensdag, Buitenland; Blz. 13, 711 woorden, Geert Groot Koerkamp
76.	Zakenelite trekt aan de touwtjes Trouw, 3 december 2013 dinsdag, Vandaag; Blz. 4, 605 woorden, Geert Groot Koerkamp
77.	Keiharde confrontatie in Kiev Trouw, 2 december 2013 maandag, Vandaag; Blz. 1, 848 woorden, Geert Groot Koerkamp
78.	Het gevecht om de prinses aan de grens Trouw, 23 november 2013 zaterdag, Buitenland; Blz. 17, 549 woorden

Die Welt

Nr.	Titel, krant, dag, datum, rubriek, lengte, pagina, auteur(s)
1.	Viele weiße Flecken in der Gipfelerklärung; EU-Länder uneins beim Umgang mit Russland Die Welt, Donnerstag 20. März 2014 , POLITIK; S. 4, 681 Wörter, Florian Eder; Silke Mülherr; Christoph B. Schiltz
2.	Putin feiert Annexion der Krim; Prunkvolle Vertragsunterzeichnung mit patriotischen Tönen im Kreml. Der Westen ist entsetzt. Obama schlägt Krisentreffen der G 8 ohne Russland vor. Ukraine meldet Schießerei aus Simferopol Die Welt, Mittwoch 19. März 2014 , TITEL; S. 1, 701 Wörter
3.	Wladimir Putin und wie er die Welt sieht; Bei seiner Rede im Kreml stilisiert sich der Präsident zum Erneuerer des sowjetischen Imperiums. Seine Worte klingen wie eine Kampfansage an andersdenkende Russen und den Westen Die Welt, Mittwoch 19. März 2014 , POLITIK; S. 8, 970 Wörter, Julia Smirnova
4.	[#x201e]Russland will mehr als die Krim"; Ukraines Sicherheitschef Parubij über die Ziele Moskaus und die Erwartungen an den Westen Die Welt, Mittwoch 19. März 2014 , POLITIK; S. 8, 1152 Wörter, Jörg Eigendorf
5.	[#x201e]Brüssel und Berlin waren blauäugig"; Nicht nur Wohlstand verwalten: Der Politologe Herfried Münkler meint, dass die EU lernen muss, in den Kategorien von Geopolitik und Imperien zu denken Die Welt, Mittwoch 19. März 2014 , KULTUR; S. 21, 1639 Wörter, Andrea Seibel; Alan Posener
6.	Brüssel tut sich schwer; Die EU verhängt Sanktionen gegen 13 Russen und acht Krim-Politiker. Wirklich schmerzhaft Maßnahmen sehen viele Mitgliedsländer aber äußerst kritisch - aus Angst vor Einbußen Die Welt, Dienstag 18. März 2014 , POLITIK; S. 4, 1051 Wörter, Christoph B. Schiltz
7.	[#x201e]Was sind wir nur für eine verfluchte Generation"; Kiew macht mobil und befiehlt seinen Soldaten, auf der Krim zu bleiben. Die sind verunsichert und arrangieren sich mit den Russen Die Welt, Dienstag 18. März 2014 , POLITIK; S. 5, 1527 Wörter, Julia Smirnova
8.	Zurück zur Wehrpflicht!; Viele Jahre hat der Westen jegliche Bedrohung aus dem Osten ausgeschlossen. Die fatale Folge ist, dass die Nato ihr Abschreckungspotenzial in Europa geschwächt hat Die Welt, Montag 17. März 2014 , FORUM; Essay; S. 2, 1058 Wörter, Michael Wolffsohn
9.	Mitte und Mäßigung; Gerade nach der Abstimmung auf der Krim heißt es, Abstand von den verschiedenen Eskalationsstufen zu nehmen. Jede Seite sollte die Interessen der jeweils anderen berücksichtigen. Sonst droht eine Weltkrise Die Welt, Montag 17. März 2014 , FORUM; Leitartikel; S. 3, 1016 Wörter, Michael Stürmer
10.	Sehnsucht nach der guten alten Sowjetunion; Die Älteren auf der Krim schwelgen in

	Erinnerungen, die Jüngeren hoffen auf wirtschaftlichen Aufschwung Die Welt, Montag 17. März 2014 , POLITIK; S. 4, 1466 Wörter, Julia Smirnova
11.	Der Kampf um den Donbass am Leninplatz; Tausende Demonstranten fordern in Donezk den Anschluss der Ost-Ukraine an Russland Die Welt, Montag 17. März 2014 , POLITIK; S. 4, 1105 Wörter, André Eichhofer
12.	Krim-Annexion wird zur Milliardenlast für Russland; Nach einer Abspaltung wäre die Halbinsel allein nicht überlebensfähig. Moskau müsste tief in die Tasche greifen Die Welt, Montag 17. März 2014 , POLITIK; S. 5, 747 Wörter, Eduard Steiner
13.	Kreml-Herrscher mit Verfolgungswahn; Wladimir Putin igelt sich zunehmend ein: DDR-ähnliches Parteiensystem, eingeschränkte Pressefreiheit, antiwestliche Propaganda. Verliert der Ex-KGBler den Kontakt zur Wirklichkeit? Die Welt, Montag 17. März 2014 , POLITIK; S. 5, 1518 Wörter, Manfred Quiring
14.	[#x201e]Wir werden hier nicht weggehen"; Das bevorstehende Referendum auf der Krim weckt bei den Tataren Erinnerungen an Deportationen Die Welt, Samstag 15. März 2014 , POLITIK; S. 8, 1517 Wörter, Julia Smirnova
15.	Spielball der Mächte; Zwischen Russland und Europa: Energieriese Gazprom gerät in Krim-Krise zwischen die Fronten Die Welt, Samstag 15. März 2014 , WIRTSCHAFT; S. 10, 1009 Wörter, Eduard Steiner
16.	Nervenstärke ist jetzt alles; Im Konflikt um die Krim stehen die Zeichen auf Konfrontation. Putin antwortet nicht auf die Signale des Westens. Merkel und Steinmeier wollen vermitteln - aber die Durststrecke bis zum Durchbruch kann lang werden Die Welt, Freitag 14. März 2014 , FORUM; Leitartikel; S. 3, 1046 Wörter, Torsten Krauel
17.	Balance bewahren; Die Ukraine ist ein Vielvölkerstaat. Ihre Zukunft liegt in der Mittlerrolle zwischen der EU und Russland, sagt der Historiker Andrij Portnov. Eine Begegnung Die Welt, Freitag 14. März 2014 , KULTUR; S. 25, 1465 Wörter, Wolf Lepenies
18.	Europas Verpflichtung; Die Europäische Union muss der Ukraine entschieden Beistand leisten. Das Land kämpft tapfer und entschlossen für die Werte der Freiheit Die Welt, Donnerstag 13. März 2014 , FORUM; Essay; S. 2, 1033 Wörter, Jörg Eigendorf
19.	So abhängig ist Europa wirklich von russischem Gas; Die Energieversorgung liegt zum ganz großen Teil in der Hand von politisch instabilen Ländern Die Welt, Donnerstag 13. März 2014 , POLITIK; S. 8, 694 Wörter, Florian Eder
20.	Mehr Gauck wagen; Deutschland hat bisher verhindert, dass Europa mit deutlichen Sanktionen auf die völkerrechtswidrige Besetzung der Krim reagiert. Putin aber setzte die Eskalation fort. So kann es nicht weitergehen Die Welt, Dienstag 11. März 2014 , FORUM; Leitartikel; S. 3, 1047 Wörter, Alexander; Robin
21.	[#x201e]Friedensstifter" mit krimineller Vergangenheit; Sergej Aksjonows Aufstieg zum Krim-Premier Die Welt, Dienstag 11. März 2014 , POLITIK; S. 7, 620 Wörter
22.	Chodorkowski lobt die Ukraine als Vorbild; Bei einem Auftritt in Kiew kritisiert der russische Ex-Oligarch die Politik Wladimir Putins auf der Halbinsel Krim scharf Die Welt, Dienstag 11. März 2014 , POLITIK; S. 7, 1254 Wörter, Andre Eichhofer; Jörg Eigendorf
23.	So funktioniert der Maidan; Die Revolution ist vorbei, doch der Platz der Unabhängigkeit in Kiew bleibt ein Dorf in der Stadt. Für Aktivisten wie Olga Godowanez ist nur die erste Etappe geschafft Die Welt, Montag 10. März 2014 , POLITIK; S. 6, 1851 Wörter, Jörg Eigendorf
24.	Oettinger hält nichts von Wirtschaftssanktionen; Über die South-Stream-Pipeline aus Russland will der EU-Energiekommissar aber zurzeit nicht verhandeln Die Welt, Montag 10. März 2014 , WIRTSCHAFT; S. 9, 902 Wörter, Florian Eder
25.	[#x201e]Hier haben Menschen für Europas Werte gekämpft"; Vizekanzler Sigmar Gabriel will dem Land schnell Kredite geben. Der Besuch auf dem Maidan in Kiew bewegt ihn sichtlich Die Welt, Samstag 8. März 2014 , POLITIK; S. 6, 979 Wörter, Jörg Eigendorf
26.	Deutsche Russophilie; In den Beschwichtigungen der Putin-Versther lebt die alte Tradition einesschwärmerischen Russland-Bildes fort Die Welt, Samstag 8. März 2014 , KULTUR; S. 23, 1350

	Wörter, Richard Herzinger
27.	Osteuropa fordert Härte, doch der Westen zögert; Kontroverse Debatte über Russland-Politik beim EU-Gipfel Die Welt, Freitag 7. März 2014 , POLITIK; S. 4, 947 Wörter, Florian Eder; Christoph B. Schiltz
28.	Brüssel auf der Suche nach den verschwundenen Millionen; EU friert Vermögen von Ex-Präsident Viktor Janukowitsch, seinen Söhnen und Mitgliedern der Machtelite ein Die Welt, Freitag 7. März 2014 , POLITIK; S. 4, 870 Wörter, André Eichhofer; Christoph B. Schiltz
29.	OSZE-Mission auf der Krim endet vorzeitig; Wichtige Vorhaben ohne Russen unmöglich Die Welt, Freitag 7. März 2014 , POLITIK; S. 4, 693 Wörter, Jörg Eigendorf
30.	Brüssel hilft bedrängter Ukraine mit elf Milliarden Euro; Kommissionspräsident Barroso: EU wird zu einer friedlichen Lösung der Krise beitragen". US-Außenminister Kerry und sein russischer Kollege Lawrow treffen sich in Paris Die Welt, Donnerstag 6. März 2014 , TITEL; S. 1, 656 Wörter
31.	Ich schäme mich ...; ... aber ich kämpfe für die Russen. Ein Volk darf seine Freiheit niemals opfern Die Welt, Donnerstag 6. März 2014 , FORUM; Gastkommentar; S. 2, 561 Wörter, Wladimir Kaminer
32.	Putin-Berater droht den USA; Sanktionen des Westens würden mit Währungskrieg beantwortet Die Welt, Donnerstag 6. März 2014 , POLITIK; S. 4, 626 Wörter, Daniel Eckert
33.	"Vor wem wollen die Russen uns denn schützen?"; Russischsprachige Ukrainer wollen Wladimir Putin nicht als Begründung für ein militärisches Eingreifen dienen Die Welt, Donnerstag 6. März 2014 , POLITIK; S. 5, 828 Wörter, Inga Pylypchuk
34.	Putin lässt Ukraine zittern; Präsident hält Absetzung von Janukowitsch für einen verfassungswidrigen Staatsstreich", bestreitet Besetzung der Krim und behält sich alle Mittel" für Militärschläge im Nachbarland vor Die Welt, Mittwoch 5. März 2014 , TITEL; S. 1, 719 Wörter
35.	Kalter Krieg am Kasernentor; Auf der Krim belauern sich Ukrainer und Russen. Beide wollen nicht aufeinander schießen. Doch Bürgerwehren heizen die Stimmung auf Die Welt, Mittwoch 5. März 2014 , POLITIK; S. 4, 1303 Wörter, Julia Smirnova
36.	"Was Russland in der Ukraine getan hat, ist falsch"; Die Moderatorin des staatlichen Senders "Russia Today" übt im Fernsehen Kritik am Vorgehen Moskaus - eine Ungeheuerlichkeit in Putins Reich Die Welt, Mittwoch 5. März 2014 , POLITIK; S. 4, 1163 Wörter, Eduard Steiner; Dietrich Alexander
37.	Deutschland hat die größten Erdgasspeicher Europas; Gazprom kürzt Ukraine die Rabatte. Lieferengpässe aus Russland können ausgeglichen werden Die Welt, Mittwoch 5. März 2014 , WIRTSCHAFT; S. 10, 629 Wörter, Elena Mazneva; Stephen Bierman; Daniel Wetzel
38.	Steinmeier: Europa befindet sich in der schärfsten Krise seit 1989; Außenminister warnt vor einer neuen Spaltung. EU droht mit Konsequenzen, falls Russland nicht zu einer Deeskalation" beiträgt. Börse in Moskau bricht um zwölf Prozent ein Die Welt, Dienstag 4. März 2014 , TITEL; S. 1, 670 Wörter
39.	Umarmt Putin!; Die Kritik an Russland im Zuge der Ukraine-Krise wird bestimmt von Herabsetzung und Dämonisierung. Bei allem berechtigten Missmut über das Verhalten des Landes: Wer Russland nicht respektiert, wird diplomatisch nichts erreichen Die Welt, Dienstag 4. März 2014 , FORUM; Leitartikel; S. 3, 1056 Wörter, Ulf Poschardt
40.	Drahtseilakt: Merkel zwischen Putin und Obama; Die Kanzlerin verurteilt die Besetzung der Krim scharf. Aber Berlin glaubt nicht, dass der Westen den Russen drohen kann Die Welt, Dienstag 4. März 2014 , POLITIK; S. 4, 1289 Wörter, Robin Alexander
41.	Gerhard Schröder zeigt Verständnis für den Kremlchef; Bei einem Auftritt in Paris kritisiert der Altkanzler aber die EU für angebliche Fehler im Umgang mit der Ukraine Die Welt, Dienstag 4. März 2014 , POLITIK; S. 4, 766 Wörter, Sascha Lehnartz
42.	Der Kampf um die Krim ist in vollem Gange; Während Politiker weltweit vor einem Einmarsch russischer Truppen warnen, schaffen die Soldaten auf der Halbinsel längst Fakten und belagern ukrainische Einheiten. Moskau treibt Brückenprojekt zwischen beiden Ländern voran Die Welt,

	Dienstag 4. März 2014 , POLITIK; S. 5, 923 Wörter, Julia Smirnova
43.	Ist die Invasion nur ein Vorspiel?; Experten in den USA fühlen sich an das Versagen des Westens gegenüber Hitler 1938 erinnert. Republikaner kritisieren Obama als naiv Die Welt, Dienstag 4. März 2014 , POLITIK; S. 5, 1005 Wörter, Uwe Schmitt
44.	Wenn Moskau seine Landsleute [x201e]schützt"; Nachbarstaaten blicken skeptisch auf ihre russischen Minderheiten Die Welt, Dienstag 4. März 2014 , POLITIK; S. 6, 987 Wörter, Quiring; Manfred
45.	[x201e]Wir wollen nicht in dieses Schwuleneuropa"; Längst sind russische Truppen auf der Krim, wo sie ukrainische Soldaten umstellen. Unterstützung bekommen die Männer von Anhängern der Politik Putins Die Welt, Montag 3. März 2014 , POLITIK; S. 4, 1010 Wörter, Julia Smirnova
46.	Hätte die Ukraine ihre Atomwaffen besser behalten?; Sicherheitsgarantie von 1994 ist nichts mehr wert Die Welt, Montag 3. März 2014 , POLITIK; S. 5, 688 Wörter, Clemens Wergin
47.	Die Menschen in Kiew bereiten sich auf Krieg vor; In der Ukraine demonstrieren Zehntausende für die Einheit des Landes. Maidan-Aktivisten wollen gegen Russland kämpfen Die Welt, Montag 3. März 2014 , POLITIK; S. 5, 946 Wörter, André Eichhofer
48.	Janukowitsch gibt dem Westen Schuld an Terror in der Ukraine; Ex-Präsident bittet Russland um Hilfe. Putin will keine weitere Gewalt [x201e]erlauben" und schickt Hubschrauber. Stimmung auf der Krim heizt sich auf, Bewaffnete kontrollieren Flughafenzufahrt Die Welt, Samstag 1. März 2014 , TITEL; S. 1, 679 Wörter
49.	Jetzt nur nicht einknicken; Die Furchtlosigkeit der ukrainischen Aufstandsbewegung hat Putins Gewaltpolitik die Grenzen aufgezeigt. Der Westen muss daraus die Lehre ziehen, Moskau überall mit mehr Festigkeit zu begegnen - auch in Syrien Die Welt, Samstag 1. März 2014 , FORUM; Leitartikel; S. 3, 1050 Wörter, Richard Herzinger
50.	[x201e]Ich bekämpfe Faschismus!"; Prorussische Aktivisten besetzen den Flughafen in Sewastopol - mit Panzerwesten und Maschinenpistolen. Ein Stimmungsbericht Die Welt, Samstag 1. März 2014 , POLITIK; S. 4, 1025 Wörter, Julia Smirnova
51.	Warum Wladimir Putin an der Krim hängt; In dem Konflikt geht es nicht nur um Strategie. Die Halbinsel hat sich zu tief in die russische Geschichte eingepägt, um auf sie zu verzichten Die Welt, Samstag 1. März 2014 , POLITIK; S. 5, 1329 Wörter, Berthold Seewald
52.	Zündeln am Pulverfass; Moskautreue Demonstranten haben das Parlament in Simferopol auf der Krim besetzt. Die Regionalregierung wurde entlassen. Im Mai soll das Volk über den Status bestimmen Die Welt, Freitag 28. Februar 2014 , POLITIK; S. 6, 962 Wörter, Florian Kellermann
53.	Ukraine löst verhasste Sondereinheit auf; Polizeitruppe [x201e]Berkut" wird für Übergriffe verantwortlich gemacht. Auf der Krim protestieren Freunde und Gegner Russlands Die Welt, Donnerstag 27. Februar 2014 , POLITIK; S. 7, 1086 Wörter
54.	Die [x201e]jüdische Karte" beim Umsturz in Kiew; Wie antisemitisch waren die Demonstranten? Die Welt, Donnerstag 27. Februar 2014 , POLITIK; S. 7, 978 Wörter, Florian Kellermann
55.	Klitschko fordert Timoschenko heraus; Boxweltmeister will bei der Präsidentenwahl in der Ukraine antreten. Janukowitsch soll vor Internationalen Strafgerichtshof gestellt werden Die Welt, Mittwoch 26. Februar 2014 , TITEL; S. 1, 529 Wörter
56.	Illusion EU-Beitritt; Viele Ukrainer träumen von einer Mitgliedschaft ihres Landes in der Europäischen Union. Aber schon Bulgarien und Rumänien haben gezeigt: Ein zu früher Beitritt schadet beiden Seiten - der EU und den Ländern selbst Die Welt, Mittwoch 26. Februar 2014 , FORUM; Leitartikel; S. 3, 1045 Wörter, Florian Eder
57.	Russische Umarmung; Moskau hält den Umsturz in der Ukraine für ein westliches Komplott. Nun will Putin vor allem den Osten des Landes im Griff behalten Die Welt, Mittwoch 26. Februar 2014 , POLITIK; S. 7, 1061 Wörter, Julia Smirnova
58.	Museum der Korruption; Viktor Janukowitschs Residenz erzählt von den Fantasien eines Diktators und zeigt, wie wenig der Ex-Präsident sein Land verstand Die Welt, Mittwoch 26. Februar 2014 , KULTUR; S. 21, 1022 Wörter, Inga Pylypchuk
59.	Neue Führung in Kiew jagt Janukowitsch wegen Massenmord; Abgesetzter Präsident soll sich auf

	der Krim verstecken. Die wirtschaftliche Lage in der Ukraine ist katastrophal, es fehlen 35 Milliarden Dollar. Bundesregierung warnt vor Spaltung des Landes Die Welt, Dienstag 25. Februar 2014 , TITEL; S. 1, 709 Wörter
60.	Blick nach vorn; Das Machtgefüge in Kiew verschiebt sich - doch wer hat die besten Karten? Regierungspartei verliert Dutzende Abgeordnete Die Welt, Dienstag 25. Februar 2014 , POLITIK; S. 8, 1047 Wörter, Julia Smirnova
61.	Der Ukraine droht ein Staatsbankrott; 35 Milliarden Dollar an Finanzhilfen benötigt Die Welt, Dienstag 25. Februar 2014 , POLITIK; S. 8, 618 Wörter, Zschäpitz; Holger
62.	Timoschenko übernimmt das Kommando in Kiew; Ihr Vertrauter wird Übergangspräsident. Großer Auftritt auf dem Maidan. Telefonat mit Bundeskanzlerin Merkel. Janukowitsch verschwunden Die Welt, Montag 24. Februar 2014 , TITEL; S. 1, 538 Wörter
63.	Im Falle der Ukraine hat sich Putin verrechnet Die Welt, Montag 24. Februar 2014 , TITEL; Kommentar; S. 1, 801 Wörter, Gerhard Gnauck; Andraseibel
64.	Nach der Revolte ist vor der Reform; Die EU und Russland müssen finanziell und diplomatisch zusammenarbeiten, um die Ukraine aus dem nachsowjetischen Schwebestand zu retten Die Welt, Montag 24. Februar 2014 , POLITIK; S. 6, 1134 Wörter, Michael Stürmer
65.	"Ich denke nicht, dass eine Spaltung des Landes droht"; Marina Weisband über die Zukunft der Ukraine Die Welt, Montag 24. Februar 2014 , POLITIK; S. 6, 523 Wörter, Manuel Bewarder
66.	Die Menschen auf dem Maidan wollen mehr; Große Skepsis gegenüber Abkommen von Präsident und Opposition. Zu oft hat Janukowitsch auf Zeit gespielt und getäuscht Die Welt, Samstag 22. Februar 2014 , POLITIK; S. 6, 1065 Wörter, Julia Smirnova
67.	"Der Krieg ist mein Leben"; Der russische Schriftsteller und Reporter Arkadi Babtschenko berichtet von den Kämpfen auf dem Kiewer Maidan. Im Interview spricht er über seine Arbeit, die Gewalt und die Krisen im Osten Die Welt, Samstag 22. Februar 2014 , KULTUR; S. 25, 1641 Wörter, Paulus Wagner
68.	Scharfschützen in Kiew machen Jagd auf Demonstranten; Viele Opfer jeweils mit einer einzigen Kugel" getötet, berichtet ein Arzt. Regimegegner verschleppen Polizisten. EU-Außenminister fordern Neuwahlen und beschließen Sanktionen Die Welt, Freitag 21. Februar 2014 , TITEL; S. 1, 683 Wörter
69.	Tod auf dem Maidan; In Kiew sterben die Menschen für unsere europäischen Werte. Die EU muss mit Russland einen Weg für Neuwahlen finden und für Minderheitenrechte - und Viktor Janukowitsch muss vor die Richter in Den Haag Die Welt, Freitag 21. Februar 2014 , FORUM; Leitartikel; S. 3, 1041 Wörter, Torsten Krauel
70.	Proteste: Die Ukraine droht zu zerbrechen. Im Zentrum von Kiew herrschen Zustände wie in einem Bürgerkrieg; Krieg bis Janukowitsch zurücktritt"; Bis zu 100 Menschen sollen bei Kämpfen zwischen Opposition und Polizei in Kiew gestorben sein. Der Widerstand gibt sich unbeugsam Die Welt, Freitag 21. Februar 2014 , POLITIK; S. 6, 1051 Wörter, Julia Smirnova
71.	Europa will Blutvergießen in der Ukraine ein Ende bereiten; Außenminister von Deutschland, Frankreich und Polen reisen zur Vermittlung nach Kiew. Merkel und Hollande drohen mit Sanktionen. Janukowitsch kündigt noch größere Härte an Die Welt, Donnerstag 20. Februar 2014 , TITEL; S. 1, 651 Wörter
72.	Eine Frage von Krieg und Frieden; Warum Moskau im Streit über die zukünftige Ausrichtung der Ukraine unter keinen Umständen nachgeben kann Die Welt, Donnerstag 20. Februar 2014 , POLITIK; S. 8, 1125 Wörter, Michael Stürmer
73.	"Bereit, mein Leben zu opfern"; Die ukrainische Opposition rüstet sich gegen eine "Anti-Terror-Operation" von Geheimdienst und Spezialeinheiten. Einen Weg zurück gibt es für die meisten nicht Die Welt, Donnerstag 20. Februar 2014 , POLITIK; S. 8, 1008 Wörter, Julia Smirnova
74.	Blutiger Tag im Kampf um die Ukraine; Demonstranten zünden Lastwagen an und werfen Steine auf Polizisten. Die schießen scharf zurück. Opposition berichtet von mehreren Toten Die Welt,

	Mittwoch 19. Februar 2014 , POLITIK; S. 6, 1069 Wörter
75.	Die neue Ukraine; Noch ist nicht entschieden,wer in Kiew siegen wird. Aber schon jetzt haben sich das Land und seine Gesellschaft nachhaltig verändert. Und dieser Wandel ist nicht mehr rückgängig zu machen Die Welt, Dienstag 18. Februar 2014 , FORUM; Leitartikel; S. 3, 1021 Wörter, Gerhard Gnauck
76.	In Revolutionslaune; Ukraines Opposition ist weniger vertrauenerweckend, als die Europäer glauben. Doch die EU stellt sich auf ihre Seite. Wenn das Land modern werden will, sind Reformen nötig. Es ist fraglich, ob die Demonstranten sie wollen Die Welt, Freitag 31. Januar 2014 , FORUM; Leitartikel; S. 3, 1032 Wörter, Jacques Schuster
77.	Europa stirbt aus Angst um seinen Wohlstand; Keine Landkarte kann die Einsamkeit abbilden, in der sich die Ukraine befindet. Auch in Polen verblasst die einst allgegenwärtige Farbe der Orangenen Revolution. Der Schriftsteller Andrzej Stasiuk wundert sich Die Welt, Freitag 31. Januar 2014 , KULTUR; S. 22, 1405 Wörter, Andrzej Stasiuk; Gerhard Gnauck
78.	Ukraine am Rande eines Bürgerkriegs; Streit zwischen Regierung und Opposition hat sich von der Straße ins Parlament verlagert. Putin legt Hilfen auf Eis Die Welt, Donnerstag 30. Januar 2014 , POLITIK; S. 8, 939 Wörter, Gerhard Gnauck
79.	[#x201e]Wir hoffen, das ist keine Falle"; Parlament nimmt umstrittene Gesetze zurück, die Regierung dankt ab. Aber die Demonstranten trauen Präsident Janukowitsch nicht und protestieren weiter Die Welt, Mittwoch 29. Januar 2014 , POLITIK; S. 8, 961 Wörter, Julia Smirnova
80.	Achtung, Russen Die Welt, Mittwoch 29. Januar 2014 , KULTUR; J'accuse; S. 22, 663 Wörter, Alan Posener
81.	Land am Abgrund; Die Fronten zwischen Opposition und Staatsmacht in der Ukraine sind verhärtet. Ein Ultimatum soll Janukowitsch zum Einlenken bewegen. Der Autokrat spielt auf Zeit Die Welt, Freitag 24. Januar 2014 , POLITIK; S. 6, 988 Wörter, Julia Smirnova
82.	Mit den ersten Opfern in Kiew ändert sich alles; Bislang galt die Ukraine als Beispiel für friedlichen Machtwechsel. Timoschenko ruft Landsleute zum Aufstand auf Die Welt, Donnerstag 23. Januar 2014 , POLITIK; S. 7, 1047 Wörter, Julia Smirnowa
83.	Ukrainischer Präsident Janukowitsch lässt Klitschko abblitzen; Erwartetes Krisentreffen mit Opposition abgesagt. Welche Rolle spielen radikale Fußballfans und Rechter Block? Die Welt, Mittwoch 22. Januar 2014 , POLITIK; S. 6, 888 Wörter, Florian Kellermann
84.	Furcht vor dem Bürgerkrieg; Die Regierung in der Ukraine geht härter denn je gegen Demonstranten vor - Die Eskalation könnte Strategie sein Die Welt, Dienstag 21. Januar 2014 , POLITIK; S. 7, 1322 Wörter, Florian Kellermann
85.	[#x201e]Man muss die andere Seite begreifen"; Gernot Eler ist der neue Mann für die Beziehungen mit Russland. Er setzt auf kritischen Dialog mit Moskau Die Welt, Samstag 18. Januar 2014 , POLITIK; S. 6, 1351 Wörter, Gerhard Gnauck
86.	Machthaber in Kiew wollen das Demonstrieren unmöglich machen; Teilnehmer dürfen keine Bühnen aufbauen, keine Gebäude blockieren, keinen Autokorso veranstalten. Steinmeier spricht von Repression Die Welt, Samstag 18. Januar 2014 , POLITIK; S. 6, 878 Wörter, Inga Pylypchuk
87.	Putin stärkt Janukowitsch mit russischen Milliarden; Moskau sichert Hilfen und Rabatt auf Erdgas zu Die Welt, Mittwoch 18. Dezember 2013 , WIRTSCHAFT; S. 11, 577 Wörter, Frigelj
88.	Stimmung zwischen EU und Moskau heizt sich auf; Europas Außenminister streiten in Brüssel, während Russland Angebote an Ukraine plant Die Welt, Dienstag 17. Dezember 2013 , POLITIK; S. 7, 520 Wörter, Christoph B. Schiltz
89.	Russlands Macht; Nach der Absage der Ukraine an das EU-Assoziierungsabkommen sieht die Landkarte des östlichen Europa so russisch aus wie seit 1989 nicht mehr. Doch der Westen hat an [#x201e]soft power" mehr zu bieten als Putins Imperium Die Welt, Dienstag 3. Dezember 2013 , FORUM; Leitartikel; S. 3, 1039 Wörter, Michael Stürmer
90.	[#x201e]Die Russen fühlen sich wie eine verschmähte Geliebte"; Lothar de Maizière fordert Respekt vor Moskau Die Welt, Dienstag 3. Dezember 2013 , POLITIK; S. 6, 1197 Wörter, Thorsten

	Jungholt; Jochim Stoltenberg
91.	In Kiew stehen die Zeichen auf Sturm; Mehr als 100.000 Ukrainer protestieren gegen die Regierung. Timoschenko ruft zum Widerstand auf Die Welt, Montag 2. Dezember 2013 , TITEL; S. 1, 668 Wörter, Gerhard Gnauck
92.	[#x201e]Ich habe die ewigen Lügen satt"; Blick zurück im Zorn - und nach vorn: Eine junge Ukrainerin über europäische Hoffnungen und gebrochene Versprechen Die Welt, Montag 2. Dezember 2013 , POLITIK; S. 6, 917 Wörter, Krystyna Berdyskich
93.	Ukraine fühlt sich alleingelassen von Europa; Beim EU-Gipfel in Vilnius sickert das ganze Ausmaß des russischen Drucks gegen Kiew durch. Abkommen nur mit Moldau und Georgien Die Welt, Samstag 30. November 2013 , POLITIK; S. 6, 1103 Wörter, Robin Alexander; Gerhard Gnauck
94.	[#x201e]Die Ukraine wird zu Europa gehören"; Proteste gegen Abwendung von der EU, weitere Demonstrationen geplant. Diplomaten in Brüssel von Moskaus Druck überrascht Die Welt, Samstag 23. November 2013 , POLITIK; S. 7, 948 Wörter, Gerhard Gnauck; Christoph B. Schiltz; Julia Smirnova
95.	Ukraine stoppt Annäherung an die EU; Dramatischer Kurswechsel, offenbar nach Drohungen aus Moskau. Ex-Premier Julia Timoschenko bleibt in Haft Die Welt, Freitag 22. November 2013 , POLITIK; S. 6, 919 Wörter, Gerhard Gnauck

Analyseschema

In het analyseschema zijn de krantenartikelen systematisch geanalyseerd, volgens onderstaande stappen. De markeringen zijn gebruikt om in de tekst aan te geven welke passages bij welk onderdeel horen.

1. Krant:
2. Titel:
3. Woorden:
4. Datum:
5. Auteur:

6. Wat is het onderwerp van het artikel?
7. Om wat voor soort artikel gaat het? Is het een nieuwsbericht, achtergrondartikel, reportage, interview of opiniestuk?
8. Op welke locatie is het artikel geschreven? Is het artikel in Oekraïne zelf geschreven of door journalisten in Nederland of Duitsland?

9. Welke achtergronden uit de catalogus worden er in het artikel gegeven?
10. Hoeveel verschillende achtergronden?

11. In welke mate bericht het artikel over het 'Westerse' of Russische perspectief?
12. Wie worden er in het artikel aan het woord gelaten? Nederlanders, Duitsers, Russen, Oekraïners of anderen?
13. Wat is hun aandeel in het interview? Uitgebreid interview of formulering van één zin?

14. Is er sprake van othering? Is dit expliciet of impliciet?
15. Over welk onderwerp gaat dit?
16. Van welke stereotypelingen is hierbij sprake?
17. Over welk gebied gaan de tegenstellingen? Oekraïne, Oost-Europa, Rusland?

Achtergrondenschema

In het achtergrondenschema wordt aangegeven welke achtergronden van belang zijn om de situatie in Oekraïne te kunnen begrijpen. De ene achtergrond is belangrijker dan de ander, daarom leveren de belangrijkste (dikgedrukte) achtergronden twee punten op en de andere één punt.

Kiev-Rus (882 – 1240)

- 1. Stichting eerste Oekraïense/Russische staat door Vikingen in negende eeuw**
- 2. Zelfde oorsprong Russen en Oekraïners**
3. Uiteenvallen van Kiev-Rus na inval Mongolen
- 4. Claim op historie Kiev-Rus van Russen en Oekraïners**

Verdeeld Oekraïne (1240-1914)

- 5. Westen onder Pools-Litouwse Gemeenebest**
- 6. Oosten onder Russische staat Moskovië**
7. Ontstaan Kozakken gemeenschap in zuidelijke steppegebieden
8. Verdrag van Perejaslav tussen Hetman Chmelnitzki en Moskovië
9. Moskovië ziet verdrag als hereniging
10. Kozakken zien verdrag als laatste redmiddel
11. Oorlog tussen Polen en Moskovië (1605-1618)
12. Ruïna (1657-1687) en ondergang Kozakkenstaat
- 13. Uiteenvallen Pools-Litouwse Rijk en overname Habsburgse Rijk in westen Oekraïne (ongeveer 20% bevolking).**
- 14. Andere 80 procent onder Russisch bewind waar een sterke Russificering werd doorgezet**
- 15. Stichting nieuwe gouvernement Nieuw-Rusland in zuiden van Oekraïne**

Sovjetrepubliek (1914-1991)

- 16. Oekraïne in Eerste Wereldoorlog strijdtoneel van Oost-Europese machten**
17. Oostenrijk-Hongaarse Rijk tegenover het Russische Rijk in Oekraïne
- 18. Russische revolutie in 1917**
- 19. Onafhankelijke Oekraïense staten: Oekraïense Nationale Republiek (1917-1921) in Centraal- en Oost-Oekraïne en West-Oekraïense Nationale Republiek (1918) in West-Oekraïne**
- 20. Na veel getouwtrek Oekraïense Nationale republiek bij Rusland**
- 21. West-Oekraïense Nationale Republiek bij Polen.**
- 22. Oprichting Sovjetrepubliek Oekraïne 1922**
- 23. Stalin zorgt met Sovjetpubliek voor eerste ruimtelijke geheel Oekraïense gebieden**
24. Beleid van Lenin was nationaliseren (korenizatsiya), dit leidde tot een Oekraïënisering.
25. Na de dood van Lenin (1924) kwam Stalin aan de macht wat leidde tot russificatie
26. Holomor, de bewuste hongersnood van 1932-1933 (trauma voor Oekraïne)
27. In West-Oekraïne (onder Pools gezag) meer sprake van Oekraïënisering.
28. Molotov-Ribbentroppact in 1939 voegde Oost-Polen toe aan Rusland en dus ook het westelijke deel van Oekraïne.
- 29. Nazi's veroveren Oekraïne in 1941**
- 30. In West-Oekraïne worden nazi's welwillend ontvangen voor het verjagen van de sovjets**
31. Zes miljoen doden in Oekraïne t.g.v. Tweede Wereldoorlog
- 32. Na Tweede Wereldoorlog viel Oekraïne weer helemaal in handen van Sovjet-Unie**
33. Veel 'collaborateurs' worden na strafkampen gestuurd
34. Onder Chroesjtsjov meer plaats voor Oekraïënisering
- 35. Belangrijke economische tak van de Sovjet Unie: Sovjetrepubliek Oekraïne produceerde 25 tot 30 procent van het BNP**

36. Breznjev-jaren de jaren met hoogste welvaart in Sovjet-Unie, hier wordt met nostalgie naar teruggekeken

37. Ommekeer door Gorbatsjov zijn perestrojka en glasnost en faillissement Sovjet economie

38. Weinig anticommunistische protesten in Oekraïne

39. Opheffing Sovjet-Unie in 1991

Onafhankelijkheid (1991-2004)

40. Negentig procent van bevolking stemt voor onafhankelijkheid in 1991

41. Onafhankelijke Oekraïense staat in 1991

42. Leonid Kravtsoek, oud-communist, wordt eerste Oekraïense leider

43. Nadruk op staat- en natievorming en niet op economische hervormingen

44. Akkoorden met Westen (NAVO, VS en EU) en Rusland

45. Leonid Koetsjma aan de macht, verkiezingen leggen verdeeldheid oost en west bloot

46. In het westen stemmen Oekrainers op Kravtsoek en in het oosten op Koetsjma

47. Viktor Joetsjenko benoemd tot premier en Joelija Timosjenko als energieminister

48. Parlement stemt Joetsjenko en Timosjenko weg

49. Koetsjma-gate

50. Besprekingen met Westen op laag pitje

51. Banden met Rusland worden aangehaald

52. Viktor Janoekovitsj benoemd tot premier

Oranjerevolutie (2004-2010)

53. Na uitroeping van Viktor Janoekovitsj als winnaar in presidentsverkiezingen 2004 breken rellen uit.

54. OVSE verklaart dat er sprake was van fraude

55. Na nieuwe verkiezingen wint Joetsjenko, oranjerevolutie een feit

56. Volgens Westen een fluwelenrevolutie en volgens Rusland een staatsgreep

57. Russische angst voor revolutie in eigen land

58. Blijvende ruzies tussen Joetsjenko en Timosjenko

59. Blijvende corruptie en machtsmisbruik

60. Niet geleid tot democratie

61. Mislukte revolutie

Tussen twee revoluties in (2010-2013)

62. 'Pro-Russische' Janoekovitsj wint presidentsverkiezingen in 2010

63. Probeert Europese en Russische relaties optimaal te benutten

64. Positiever dan verwacht voor EU

65. Janoekovitsj blijft EU-lidmaatschap ambiëren

66. Joelija Timosjenko wordt in 2011 gearresteerd en veroordeeld tot zeven jaar cel

67. Janoekovitsj wordt autoritairder

68. Stagnatie Oekraïense economie

69. Controversiële taalwet maakt Russisch tot 'regionale taal'

Krim

70. Komst Mongolen rond 1240

71. Uiteenvallen Mongoolse Rijk en stichting Krimse Khanaat het schiereiland de Krim in 1340

72. Russische verovering Krim in 1783

73. Krim Oorlog in 1853-1856

74. Zware gevechten om 'heldenstad' Sebastopol in de Tweede Wereldoorlog

75. Na de Tweede Wereldoorlog werden 182.000 Krim-Tataren naar Centraal-Azië gedeporteerd voor collaboratie met de Nazi's

76. Krim wordt geschonken aan Oekraïne in 1954 door Chroesjtsjov

77. Terugkeer Krim-Tataren onder Gorbatsjov

- 78. **Compromis over Zwarte-Zeevloot in 1997; Oekraïne en Rusland eens dat de haven in Sebastopol tot 2017 gehuurd mag worden**
- 79. **Nieuw akkoord over Zwarte Zeevloot in 2010 onder Janoekovitsj, Russen mogen haven huren tot 2042**
- 80. **Korting op de gasprijs door bovenstaand akkoord**

Energie

- 81. **Rusland afhankelijk van Oekraïne door leidingen naar afzetmarkt EU**
- 82. **Aanleg 'Nord-Stream' voor verminderde afhankelijkheid Oost-Europese landen**
- 83. **Oekraïne sterk afhankelijk van Rusland voor energie**
- 84. **Europese gas voor dertig procent uit Rusland**
- 85. **Gascrisis Oekraïne en Rusland in 2009**
- 86. **Oekraïense gas door Rusland gesubsidieerd**

NAVO

- 87. **Rusland ziet uitbreiding NAVO als bedreiging**
- 88. **NAVO oorspronkelijk opgericht tegen Rusland**
- 89. **Steeds meer ex-Sovjetstaten als NAVO-lidstaat**
- 90. **NAVO-lidmaatschap Oekraïne stap te ver voor Rusland**

Oligarchen

- 91. **Rijk door dubieuze privatiseringen**
- 92. **Grote rol in politiek**
- 93. **Wisselende belangen in Oekraïne**
- 94. **Corrupt en veel sprake van vriendjespolitiek**
- 95. **Verwijzing naar oligarch en Gasprinses Joelija Timosjenko**
- 96. **Verwijzing naar oligarch Viktor Janoekovitsj**
- 97. **Verwijzing naar specifieke oligarch**
- 98. **Belang van Russische oligarchen in Oekraïne**

Taal

- 99. **67,53 procent spreekt Oekraïens en 29,59 procent Russisch**
- 100. **In grote steden in het oosten, zoals Charkov, spreekt een groter deel van de bevolking Russisch**
- 101. **Op de Krim spreekt het merendeel van de bevolking Russisch**
- 102. **Het merendeel van de Oekraïense bevolking is tweetalig en spreekt Oekraïens en Russisch**

Historische personen

- 103. **Taras Sjevtsjenko, dé nationale volksheld voor Oekraïners. Belangrijkste uitspraak: 'dit land van ons dat niet van ons is'**
- 104. **Ivan Franko als oprichter van eerste Oekraïense politieke partij**
- 105. **Stepan Bandera als volksheld en nazi-collaborateur**

Oost-Oekraïense industrie

- 106. **Industriële ontwikkeling in de jaren tachtig van de negentiende eeuw had russificatie tot gevolg door komst Russische kolonisten**
- 107. **Gebied 'de Donbass' geschikt door aanwezigheid grondstoffen**
- 108. **In Sovjet-Unie uitgegroeid tot belangrijkste tak van de Sovjetindustrie en economie**

Religie

- 109. **Kerstening Vladimir de Grote in 988**

- 110. Oekraïense-orthodoxe kerk
- 111. Grootste deel onder Patriarchaat van Kiev
- 112. Kleiner deel onder Patriarchaat van Moskou
- 113. Oekraïense autocefale Kerk met voornamelijk aanhang in westelijke delen
- 114. Grieks-Katholieke of Uniatenkerk
- 115. Islamitische Krim-Tataren

Associatieverdrag EU

- 116. EU biedt nog geen zicht op EU-lidmaatschap
- 117. Voorbode voor vrijhandelsakkoord
- 118. EU stelt voorwaarden en eist hervormingen
- 119. Rusland biedt aansluiting bij Douane-Unie
- 120. Rusland stelt geen eisen
- 121. Rusland chanteert Oekraïne (door bijvoorbeeld importrestricties)

Voorbeelden inhoudsanalyse artikelen

Trouw

6 maart 2014 donderdag

Rusland kan niet zonder Europese investeringen

BYLINE: Jan Kleinnijenhuis redactie economie

SECTION: Binnenland; Blz. 7

LENGTH: 619 woorden

Fonds met opbrengst olie- en gasverkoop is leeg; IMF waarschuwt voor sociale onrust

Jan Kleinnijenhuis
redactie economie

Wat kan Europa nog doen om Rusland te laten bewegen in het conflict op de Krim? **Volkomen afhankelijk van Russisch gas** en niet bereid tot militair ingrijpen, rest de verdeelde Europese Unie weinig anders dan tandeloze sancties of dreigementen waarvan Poetin weet dat ze niet waargemaakt worden, zo luidt de analyse. Maar wie de Russische economie goed bekijkt, komt tot de conclusie dat Rusland minder sterk staat dan Poetin wil doen voorkomen.

Ja, **Europa betreft ruim een kwart van zijn gas uit Rusland**. Maar dat is al een stuk lager dan bijvoorbeeld in 2009, toen tijdens het conflict tussen Rusland en de **Oekraïne de gasstroom korte tijd stilviel**. In plaats van een energiemarkt waar tekorten de norm waren en alternatieven voor gas duur, is er nu sprake van flinke overcapaciteit en ruime voorraden van goedkope vervangers voor Russisch gas, zoals bruin- en steenkool en lng dat niet via de pijp maar per schip is aan te voeren.

Omgekeerd is Rusland juist enorm afhankelijk van de verkoop van fossiele brandstoffen, vooral aan Europa. Van alle export uit Rusland bestaat 70 procent uit olie, gas en afgeleide producten. Met de opbrengsten financiert Poetin de helft van de staatsbegroting. Reserves zijn er nauwelijks. Een fonds dat olie- en gasinkomsten moest beheeren voor toekomstige nood, is de afgelopen jaren consequent leeggehaald door de regering om tekorten te dichten.

Recente analyses van de Russische economie door het Internationaal Monetair Fonds en de Wereldbank schetsen een beeld van een totaal vastgelopen land. De economie groeide in 2013 met 1,3 procent, veel te weinig om de toenemende armoede in het land te laten dalen. De werkloosheid is weliswaar laag, maar de lonen ook. Dat is het gevolg van de zeer lage arbeidsproductiviteit, een uitdrukking van een jarenlang gebrek aan investeringen in het land.

Voor investeringen heeft Rusland zichzelf afhankelijk gemaakt van het buitenland - lees: Europa. Het met olie- en gasbedrijven verdiende geld, verlaat het land op vaak dubieuze wijze, in de zakken van oligarchen die dichtbij Poetin staan. De Russische centrale bank zelf schatte onlangs dat ruim twee derde van al het geld dat het land uitgaat - tientallen miljarden per jaar - is verdiend met fraude en corruptie. Oppositieleiders in het land claimen dat van de ruim 50 miljard dollar die de Olympische Winterspelen in Sotsji hebben gekost 30 miljard in de zakken van Poetins vrienden verdween.

De investeringsbereidheid van westerse beleggers in Rusland is de afgelopen jaren sterk afgenomen. De gebrekkige rechtsstaat, de onduidelijke manier van zakendoen en het inzetten van plotselinge belastingen als strafmiddel tegen bedrijven die niet doen wat het Kremlin wil, hebben het investeringsklimaat in Rusland verpest. Aandelen op de beurs van Moskou gaan voor ongeveer 4,5

keer de verwachte winst van de hand. In het westen ligt dat gemiddeld op 14. Los van enkele hedgefondsen die leven van hoge risico's, brandt geen belegger zijn handen aan Rusland.

Zowel de Wereldbank als het IMF stellen dat de Russische economie de komende jaren tot stilstand komt als het Kremlin de buitenlandse investeringen niet weet te verhogen. Het IMF waarschuwt zelfs expliciet voor binnenlandse sociale onrust als de regering er niet in slaagt de groei te verhogen, en de huidige welvaart beter te verdelen. **Op korte termijn kan Poetin nog wel leven met sancties, op lange termijn heeft hij Europa veel te hard nodig om de Russische economie op gang te houden.**

Recente analyses van de Russische economie door IMF en Wereldbank schetsen een beeld van een totaal vastgelopen land

Analyse

Artikel 30

1. Trouw
2. Russische afhankelijkheid van energieverkoop
3. 619
4. 6 maart (week 16)
5. Jan Kleinnijenhuis, redactie economie
6. Europese markt van groot belang voor Rusland
7. Achtergrondartikel
8. Nederland
9. 84, 81, 85
10. 3
11. Legt uit dat EU niet alleen afhankelijk is van Rusland, maar Rusland ook van EU.
12. Nee
13. Nee
14. Nee
15. Nee
16. Nee
17. Geen

„Wir werden hier nicht weggehen“; Das bevorstehende Referendum auf der Krim weckt bei den Tataren Erinnerungen an Deportationen

AUTOR: Julia Smirnova

RUBRIK: POLITIK; S. 8 Ausg. 63

LÄNGE: 1517 Wörter

Simferopol

Seit Tagen lässt Emine Kalatajewa ihre sechsjährige Enkeltochter nur noch im umzäunten Hof vor dem Haus spielen. Sie selbst steht immer in der Nähe und schaut zu, wie das Mädchen auf einen Sandhaufen klettert oder über die grüne Wiese läuft. Noch vor einem Monat tobten Dutzende Kinder auf den Straßen des kleinen Dorfes unweit von Simferopol auf der Krim - heute erlauben das die Eltern ihnen nicht mehr. Zu gefährlich. Andrusowo heißt der Ort seit den 40er-Jahren offiziell auf Russisch. Auf Tatarisch heißt es Tachta Dschami, schon seit dem 18. Jahrhundert. Hier leben rund 800 Krim-Tataren, die Anfang der 90er-Jahre aus Zentralasien in ihre verlorene Heimat zurückgekehrt sind. Seit grüne Laster mit russischen Soldaten und Schützenpanzer am Dorf vorbei in Richtung Simferopol fahren, haben Menschen hier Angst.

„Es ist ein echter Kriegszustand“, sagt Kalatajewa. Ihr Sohn hält nachts zusammen mit anderen Männern Wache, „damit keine Fremden kommen“. Ein anderer Sohn hat in der Nachbarsiedlung einen Minibus mit Mitgliedern der Selbstverteidigung der Krim gesehen, erzählt sie. Junge Männer in Sportanzügen mit unfreundlichem Gesichtsausdruck. Das macht die energische Frau mit den kurzen grauen Haaren nervös. Bei ihr werden schmerzhaft Erinnerungen wach. 1989 war Kalatajewa 36 Jahre alt und lebte in Usbekistan, am Rande des Ferganatal, als in der Region Usbeken und Türken begannen, gegeneinander zu kämpfen. Ihr Mann, ein Türke, war mit den Kindern gerade zu Besuch bei seiner Verwandtschaft dort. Irgendwann kamen die Verwandten aus dem Ferganatal, das in Teilen zu Usbekistan, Tadschikistan und Kirgistan liegt, nachts einer nach dem anderen zu Kalatajewa und erzählten von Morden und Plünderungen, von Häusern, die zusammen mit Besitzern verbrannt wurden. Der elfjährige Sohn von Kalatajewa galt zwei Wochen lang als vermisst. „In diesen zwei Wochen bin ich komplett ergraut“, sagt sie. Er war von Behörden nach Russland evakuiert worden und tauchte in Smolensk wieder auf.

Die Geschichte der muslimischen Minderheit der Krim-Tataren auf der Halbinsel, die Russland nun für sich beansprucht, ist geprägt von traumatischen Erlebnissen. 1944 wurde das ganze Volk pauschal zu Nazi-Kollaborateuren erklärt und nach Zentralasien deportiert, die Hälfte soll dabei ums Leben gekommen sein. Erst 1989 durften die Tataren auf die Krim zurückkehren, jetzt machen sie etwa zwölf Prozent der Bevölkerung der Halbinsel aus. Mittlerweile ist auf der Krim der prorussische Premierminister Sergej Aksjonow an die Macht gekommen. Das Parlament erklärte sich von der Ukraine unabhängig und gab den Anschluss an Russland bekannt. Das Referendum am kommenden Sonntag dient nur noch als Feigenblatt und entscheidet nichts mehr. Die Krim-Tataren machen sich große Sorgen um ihr Leben in einer Republik, die bald entweder zu Russland gehören wird und in einem Übergangszustand der Isolation erstarrt, wie die abtrünnigen georgischen Republiken Abchasien und Südossetien.

Moskau versucht nun, um die Gunst von Krim-Tataren zu werben - bislang vergeblich. Direkt neben der neuen Moschee in Tachta Dschami steht eine große Plakatwand in den Farben der russischen Fahne, Weiß, Rot und Blau. „Zusammen mit Russland“ steht darauf. Es ist Werbung für das Referendum, das die Krim-Tataren boykottieren wollen. Der Unmut darüber, dass die neue Regierung in Kiew nichts tun kann, ist oft zu hören. „Wir glauben, dass man uns bereits wie Vieh an Russland

übergeben hat", sagt Sarema Alijewa. Ihr Gesicht ist von tiefen Falten durchzogen. Sie ist 78 Jahre alt und erlebte noch die Deportation von der Krim. Wenn sie jetzt russisches Militär auf der Straße oder im Fernsehen sieht, erinnert sie sich an die Soldaten, die am frühen Morgen im Mai 1944 ins Haus ihrer Familie klopfen. „Sie fluchten und schrien, meine Mutter zog schnell mir und meinen Geschwistern drei Kleidungsschichten an und in nur 15 Minuten standen wir auf der Straße“, erzählt sie. Ihr Elternhaus hat sie seitdem nie mehr gesehen.

Das Dorf nahe der Hafenstadt Kertsch, in dem ihre Familie lebte, wurde plattgemacht, heute ist dort ein Stausee. Die Familie von Alijewa und ihre Nachbarn wurden zu einem Eisenbahnwaggon gebracht, in dem Vieh transportiert wurde. Die Soldaten stopften ihn voll mit Menschen, schlugen sie mit Gewehrkolben. Die lange Reise nach Usbekistan begann. „Manchmal öffnete sich die Tür des Wagens, und man warf uns wie Hunden einen halben Sack Brot rein“, erzählt Alijewa. „Oder sie fragten, ob es Tote gebe.“ Die Leichen wurden neben die Gleise gelegt und der Zug fuhr weiter. Im Juni kamen sie im usbekischen Samarkand an und wurden in Dörfer gebracht. Mit dem braunen schmutzigen Wasser, das in einer Rinne durch das Dorf floss, kamen bald Epidemien. „Menschen starben und starben“, erzählt Alijewa. Ihr Vater starb drei Monate nach der Ankunft, die Mutter ein halbes Jahr später, die Schwester und der Bruder im darauf folgenden Jahr.

Alijewa überlebte und wuchs in Usbekistan auf. „Aber als wir hörten, dass man auf die Krim zurückkehren darf, packten wir alles und kamen hierher“, sagt sie. „Wir haben so lange von unserer Heimat geträumt.“ Ihr Sohn baute ein kleines Haus für seine Familie. Alle Grundstücke im Dorf, auf denen sich Krim-Tataren ansiedelten, galten lange als illegal besetzt, das führte auch zu den Spannungen zwischen Russen und Tataren. Erst im Jahr 2000 haben die Alijewas die Eigentumsrechte für ihr Grundstück bekommen. Viele Häuser im Dorf sind noch nicht zu Ende gebaut, Gas gibt es erst seit einem Jahr. Doch langsam hatten die Tataren das Gefühl, in der alten Heimat wieder angekommen zu sein. Jetzt machen sie sich Sorgen um die Sicherheit und die wirtschaftliche Zukunft. Der Sohn von Alijewa arbeitet als Fernfahrer, zwischen Simferopol und anderen ukrainischen Städten. Als die Mutter ihn verabschiedet, weint sie und tropft sich Beruhigungsmittel in ein Glas. Sollten die Grenzen zwischen der Krim und dem Festland geschlossen werden, wird ihr Sohn nicht so bald zurückkehren können und seine Arbeit verlieren.

Russland verspricht der Bevölkerung der Krim einen Geldregen, doch die Krim-Tataren glauben nicht daran. „Wenn man von Moskau weiter wegfährt, sieht man in Russland auch Elend“, sagt Alijewa. „Russland hat eigene Problemregionen, warum sollte es so viel Geld für die Krim ausgeben?“ Ihre Rente in der Ukraine beträgt zurzeit etwa 75 Euro pro Monat. Moskau wirbt derzeit mit höheren Renten und Gehältern, doch Alijewa sagt, die Krim-Tataren wollen das Geld von Russland nicht. „Unsere Freiheit, die wir in der Ukraine haben, ist uns wichtig“, sagt sie. „Hier lief auch nicht alles gut, aber wir konnten zumindest für unsere Rechte auf die Straße gehen. In Russland wird es nicht möglich sein.“

Als der 21-jährige Enkel von Alijewa, Enver Abdulmedschitow, das Haus betritt, küsst er die Hand seiner Oma und ihrer älteren Nachbarin, die gerade zu Besuch ist, und berührt sie mit der Stirn. Die Traditionen und der Respekt vor Hierarchien sind bei den Krim-Tataren sehr stark ausgeprägt. Die Wurzeln seiner Familie ist für den Studenten, der Ingenieur werden will, wichtig. „Wir werden von der Krim nicht weggehen, dafür ist meine Familie nicht auf die Krim zurückgekehrt“, sagt Enver. „Meine Heimat ist die Ukraine und seine Heimat wählt man nicht aus.“ Er runzelt die Stirn und schaut ernst. Seit dem 1. März patrouilliert er mit seinem Bruder und anderen Männern im Dorf, zwei bis drei Stunden geht er durch die Straßen. Die Männer sind nur mit Schlagstöcken bewaffnet.

Seit es bei einer Demonstration in Simferopol am 26. Februar zu Zusammenstößen zwischen Russen und Krim-Tataren gekommen ist, will der Medschlis, das Verwaltungsorgan der Tataren, weitere Gewalt vermeiden. Die Mehrheit der Volksgruppe hört auf die Entscheidungen des Medschlis. Es gibt allerdings eine kleine prorussische Gruppe mit Verbindungen zum Kreml sowie eine kleine Gruppe von radikalen Islamisten, die sich auf keinen Fall vorstellen kann, Teil von Russland zu sein. Wie sie auf einen Anschluss an Russland reagieren werden, kann niemand vorhersagen. Tatarische Politiker aus dem Medschlis-Kreis setzen auf Diplomatie: Der ehemalige Medschlis-Vorsitzende Mustafa Dschemilew reiste nach Brüssel und hatte vor, sich am Freitag mit dem stellvertretenden Nato-Generalsekretär Alexander Vershbow zu treffen. Am Mittwoch telefonierte Dschemiljew eine halbe Stunde lang mit dem russischen Präsidenten Wladimir Putin. Der versprach den Krim-Tataren Sicherheitsgarantien, worauf Dschemiljew sagte, dass der Abzug von russischen Truppen die beste Sicherheitsgarantie sein kann.

Als Kalatajewa vor ein paar Tagen in Simferopol war, sagte ihr ein Russe auf dem Bahnhof: „Eure Heimat ist Magadan“ - eine Anspielung auf die Region in Russland, die für die schlimmsten Arbeitslager steht. Das löste bei ihr Traurigkeit und Verwunderung aus. Sie dachte, ihre Enkelkinder werden auf der Krim im Frieden aufwachsen. Jetzt muss sie zusehen, wie das Nachbeben nach dem

Zerfall der Sowjetunion die Hoffnung ihrer Enkeltöchter auf eine friedliche Zukunft zerstört, genauso wie ihre Eltern und sie selbst es schon erleben mussten.

Analyse

Artikel 14

1. DW
2. „Wir werden hier nicht weggehen“; Das bevorstehende Referendum auf der Krim weckt bei den Tataren Erinnerungen an Deportationen
3. 1517
4. 15 maart (week 17)
5. Julia Smirnova
6. Krim-Tataren
7. Reportage
8. Simferopol
9. 75, 77
10. 2
11. Voornamelijk vanuit een anti-Russische toon, omdat Krim-Tataren aan het woord worden gelaten die zich uiten tegen de Russische annexatie. Het doet hen herinneren aan de deportaties aan het einde van de Tweede Wereldoorlog.
12. Krim-Tataren
13. Groot aandeel in uitgebreide reportage
14. Nee
15. Nee
16. Nee
17. Geen

Bijlage 2 Interviews

Topiclijst buitenlandcorrespondent

Achtergrondvragen

- ✓ Welke opleidingen heeft u gevolgd?
- ✓ Hoe lang bent u al correspondent? Spreekt u Oekraïens of Russisch?

Werkwijze

Kennis en achtergrondinformatie zijn van belang om gebeurtenissen in de juiste context te kunnen plaatsen.

- ✓ Hoe kom je aan je achtergrondinformatie? (Duik je de bibliotheek in?)
- ✓ Van wat voor bronnen maakt u gebruik? Maakt u gebruik van buitenlandse kranten? Is er een krant/bron die er voor u uitschiet?

Persbureaus zijn vaak als eerste op de hoogte van nieuws:

- ✓ Ervaart u dit ook? Is dit de belangrijkste bron van informatie?
- ✓ Probeert u ook buiten deze nieuwsstroom om aan betrouwbare informatie te komen?
- ✓ Welke rol heeft de buitenlandcorrespondent tegenwoordig en hoe is deze rol veranderd?

- ✓ Heeft u veel last van tijdsdruk? Is dit van invloed op de berichtgeving?
- ✓ Ervaart u ruimtegebrek voor wat je wil vertellen in de krant?
- ✓ Hoe gaat u met deze beperkingen om?

Redactie

- ✓ Welke rol speelt de redactie? Hoe werkt u samen met de redactie?
- ✓ In welke mate is vooraf bepaald waarover geschreven moet worden?
- ✓ Heeft u de vrijheid om uw eigen onderwerpen te selecteren en kanttekeningen te plaatsen? (Is het wel eens voorgenomen dat uw stukken om de een of andere reden niet geplaatst werden?)
- ✓ Krijgt u op uw blog de ruimte om te schrijven wat u wil?

Stereotypering /Othering/Perspectieven

Nederland plaats zichzelf vaak moreel boven Oost-Europa en Rusland. Er is vaak sprake van wij-zij-teenstellingen.

- ✓ In welke mate is hier sprake van in de berichtgevingen?
- ✓ Welke thema's/onderwerpen worden meestal aangehaald?
- ✓ Zijn dit stereotype beelden? Maak je hier zelf gebruik van?
- ✓ Is het de taak van een journalist om ook de andere kant te belichten en de gebeurtenissen in hun perspectief te plaatsen?
- ✓ Probeert u dit zelf ook wanneer u schrijft over Oekraïne?
- ✓ Is dit mogelijk?

Topiclijst redactielid

Achtergrondvragen

- ✓ Welke opleidingen heeft u gevolgd?
- ✓ Hoe lang bent u al redactielid?

Werkwijze

Kennis en achtergrondinformatie zijn van belang om gebeurtenissen in de juiste context te kunnen plaatsen.

- ✓ Hoe kom je aan je achtergrondinformatie? (Duik je de bibliotheek in?)
- ✓ Van wat voor bronnen maakt u gebruik? Maakt u gebruik van buitenlandse kranten? Is er een krant/bron die er voor u uitschiet?

Persbureaus zijn vaak als eerste op de hoogte van nieuws:

- ✓ Ervaart u dit ook? Is dit de belangrijkste bron van informatie?
- ✓ Probeert u ook buiten deze nieuwsstroom om aan betrouwbare informatie te komen?
- ✓ Welke rol heeft de buitenlandcorrespondent tegenwoordig en hoe is deze rol veranderd?

- ✓ Heeft u veel last van tijdsdruk? Is dit van invloed op de berichtgeving?
- ✓ Ervaart u ruimtegebrek voor wat je wil vertellen in de krant?
- ✓ Hoe gaat u met deze beperkingen om?

Buitenlandcorrespondent

- ✓ Welke rol spelen de buitenlandcorrespondenten? Hoe werkt u met hen samen?
- ✓ In welke mate bepaalt de redactie vooraf waarover geschreven moet worden?
- ✓ Worden er wel een stukken van buitenlandcorrespondenten geweigerd?

Stereotypering /Othering/Perspectieven

Nederland plaats zichzelf vaak moreel boven Oost-Europa en Rusland. Er is vaak sprake van wij-zij-tegenstellingen.

- ✓ In welke mate is hier sprake van in de berichtgevingen?
- ✓ Welke thema's/onderwerpen worden meestal aangehaald?
- ✓ Zijn dit stereotype beelden? Maak je hier zelf gebruik van?
- ✓ Is het de taak van een journalist om ook de andere kant te belichten en de gebeurtenissen in hun perspectief te plaatsen?
- ✓ Probeert u dit zelf ook wanneer u schrijft over Oekraïne?
- ✓ Is dit mogelijk?